Załącznik nr 1 do uchwały Zarządu
nr 7/2016 z dn. 23.05.2016r.

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność obszaru LGD „Żywiecki Raj” na lata 2016-2023

LGD „ŻYWIECKI RAJ”

dla gmin: Czernichów, Gilowice, Jeleśnia, Koszarawa, Lipowa, Łękawica, Łodygowice, Milówka, Radziechowy-Wieprz, Rajcza, Ślemień, Świnna, Ujsoły, Węgierska Górka

Łodygowice, maj 2016

LGD "ŻYWIECKI RAJ"

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”
LSR opracowana przez Stowarzyszenie - Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj”
LSR współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, Działanie 19. „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER”, Poddziałanie 19.1 Wsparcie przygotowawcze
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Zakładany efekt: wybór opracowanej z udziałem społeczności lokalnej LSR do dofinansowania

Spis treści

ROZDZIAŁ 1. CHARAKTERYSTYKA LGD 3
ROZDZIAŁ 2. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR....8
ROZDZIAŁ 3. DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI 12
ROZDZIAŁ 4. ANALIZA SWOT 3533
ROZDZIAŁ 5. CELE I WSKAŹNIKI 4341
ROZDZIAŁ 6. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU 5754
ROZDZIAŁ 7. PLAN DZIAŁANIA....6056
ROZDZIAŁ 8. BUDŻET LSR 6057
ROZDZIAŁ 9. PLAN KOMUNIKACJI....6057
ROZDZIAŁA 10. ZINTEGROWANIE....6157
ROZDZIAŁ 11. MONITORING I EWALUACJA....6562
ROZDZIAŁ 12. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO 6763
WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY 6764
ZAŁĄCZNIKI DO LSR....6966
Załącznik 1. Procedura aktualizacji LSR 6966
Załącznik 2. Procedura Monitoringu i Ewaluacji....7066
Załącznik 3. Plan Działania....7571
Załącznik 4. Budżet LSR....7873
Załącznik 5. Plan Komunikacji 7873

WSTĘP

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność obszaru ~~Lokalna Strategia Rozwoju~~ LGD „Żywiecki Raj" na lata 2016-2023 to dokument wypracowany wspólnie i przy udziale lokalnej społeczności, z zachowaniem zasad partycypacji na każdym z etapów tworzenia niniejszego dokumentu. Zawarta w LSR LGD „Żywiecki Raj" wizja rozwoju obszaru 14 gmin wiejskich powiatu żywieckiego nie jest przepisem na rozwiązanie wszystkich problemów z jakimi spotykają się mieszkańcy Żywiecczyzny. LSR ma być bodźcem do zmian, zastrzykiem do tworzenia i realizacji inicjatyw lokalnych, które dalej będą rozwijane. Przeprowadzona diagnoza i szereg konsultacji społecznych podczas przygotowywania niniejszego dokumentu, pokazały z jakimi problemami borykają się mieszkańcy Żywiecczyzny. Nie sposób było ich wszystkich zawrzeć w tym dokumencie, na ich rozwiązanie potrzebne byłoby setki milionów złotych. Pomimo tego, że obszar jaki obejmuje LGD „Żywiecki Raj" jest bardzo spójny kulturowo, historycznie, gospodarczo i terytorialnie, zgłaszane problemy były bardzo różnorodne. LSR skupia się na tych najważniejszych zagadnieniach, które dotyczą ogółu społeczności lokalnej, pozostawiając sposobność szerokiego doboru możliwych do realizacji zakresów konkretnych przedsięwzięć. Nie jest to zatem zamknięty dokument ponieważ budowanie strategii nigdy się nie kończy, a ulega modyfikacjom. Planowanie strategiczne jest procesem korygowanym i aktualizowanym. Jest to związane z koniecznością dostosowania się do zmieniających się warunków zewnętrznych i wewnętrznych. A w tak szybko zmieniających się czasach, gdzie technologia, narzędzia komunikacyjne rozwijają się tak dynamicznie, można owszem stworzyć dokładnie sprecyzowaną i skonkretyzowaną strategię, która w związku z wpływem niezależnych czynników nie będzie możliwa do realizacji. Biorąc pod uwagę fakt, że strategia dla obszaru LGD „Żywiecki Raj" jest budowana na kolejnych 7 lat, została stworzona tak, aby możliwa była jej realizacja jak i wprowadzenie niezbędnych zmian w miarę zaistniałych potrzeb, zgodnie z opracowanymi zasadami jej aktualizacji.

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność obszaru ~~Lokalna Strategia Rozwoju~~ LGD „Żywiecki Raj" opiera się na dwóch celach strategicznych. Pierwszy cel: społeczno-gospodarczy, gdzie zidentyfikowano problemy dotyczące potrzeb mieszkańców obszaru w zakresie wykluczania społecznego i pogłębiającego się ubóstwa, potrzeby wzmacniania tożsamości lokalnej i budowania kapitału gospodarczego obszaru. Drugi cel opiera się na bogatych zasobach lokalnych obszaru, jego walorach przyrodniczych, kulturowych i historycznych, gdzie zidentyfikowano potrzeby związane z ochroną środowiska naturalnego, aktywnego trybu życia, wykorzystania znajdujących się na terenie LGD warunków do stworzenia rozpoznawalnej marki turystycznej, jak i zaspokojenia potrzeb kulturowych społeczności lokalnej.

Zgodnie z założeniami LSR LGD „Żywiecki Raj" ma przede wszystkim wspierać rozwój przedsiębiorczości na obszarze LGD, budować kapitał społeczny z uwzględnieniem wsparcia dla grup defaworyzowanych, zagrożonych wykluczeniem społecznym, co będzie dawało podstawy do zrównoważonego rozwoju obszaru LGD „Żywiecki Raj".

ROZDZIAŁ 1. CHARAKTERYSTYKA LGD

1.1 Nazwa LGD

Nazwa LGD: Stowarzyszenie - Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj”

Status prawny LGD: stowarzyszenie „specjalne”, które otrzymało wpis w Krajowym Rejestrze Sądowym w Bielsku-Białej i **zostało zarejestrowane w dniu 24.09.2008r.**, pod numerem **KRS 0000314278** - Sąd Rejonowy w Bielsku-Białej, VIII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego. Stowarzyszenie działa m.in. w oparciu o przepisy Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2015 poz. 1393 z późn. zm.), Ustawy z dnia 7 marca 2007 o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, (Dz. U. z 2013 r., poz. 173 z późn. zm.), Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z dnia 13 marca 2015 r. poz. 349), Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z dnia 18 marca 2015 r. poz. 378) oraz statutu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj”. Stowarzyszenie nie prowadzi działalności gospodarczej. Nadzór nad stowarzyszeniem sprawuje Marszałek Województwa Śląskiego. Siedzibą stowarzyszenia są Łodygowice.

1.2 Opis obszaru

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność obszaru LGD „Żywiecki Raj”, zwana dalej **LSR obejmuje 14 gmin wiejskich powiatu żywieckiego tworzących spójny geograficznie obszar.** W skład LGD „Żywiecki Raj” wchodzą gminy: **Czernichów, Gilowice, Jeleśnia, Koszarawa, Lipowa, Łękawica, Łodygowice, Milówka, Radziechowy-Wieprz, Rajcza, Ślemień, Świnna, Ujsoły, Węgierska Górka**. Członkiem LGD jest także powiat żywiecki oraz Związek Międzygminny ds. Ekologii w Żywcu. Powierzchnia łączna gmin tworzących LGD wynosi 989 km², co stanowi 95% powierzchni całości Powiatu Żywieckiego a 8,02% powierzchni województwa śląskiego. **Liczba mieszkańców wszystkich 14 gmin należących do LGD na dzień 31 grudnia 2013r. wynosiła 121 025 mieszkańców**, czyli 79% ludności powiatu żywieckiego, a 2,63% ludności województwa śląskiego. Gęstość zaludnienia obszaru LGD „Żywiecki Raj” wynosi średnio 122 mieszkańców na 1 km^2, (gęstość zaludnienia powiatu żywieckiego 147 mieszkańców na 1 km^2, województwa śląskiego 373 mieszkańców na 1 km^2). Do obszaru o największej koncentracji ludności należy gmina Łodygowice (384 osoby na 1 km^2). Najsłabiej zaludniona gmina to Ujsoły (42 osoby na 1 km^2).

Szczegółowe dane dotyczące obszaru LGD przedstawiono w tabeli:

Tabela 1. Powierzchnia i ludność gmin obszaru LGD „Żywiecki Raj”

Lp.	Nazwa Gminy	Ilość solectw	Liczba ludności na km^2	Powierzchnia ogółem w km^2	% do powierzchni powiatu żywieckiego	Liczba mieszkańców	% do ludności powiatu żywieckiego
			osoba	km^2	%	osoba	%
1	**Czernichów**	4	121	56	5,38	6 773	4,42
2	**Gilowice**	2	219	28	2,69	6 121	4,00
3	**Jeleśnia**	9	79	170	16,35	13 478	8,80
4	**Koszarawa**	1	76	32	3,08	2 446	1,60
5	**Lipowa**	6	175	59	5,67	10 320	6,74
6	**Łękawica**	5	104	43	4,13	4 458	2,91
7	**Łodygowice**	4	384	36	3,46	13 825	9,03
8	**Milówka**	5	102	99	9,52	10 107	6,60
9	**Radziechowy-Wieprz**	6	201	65	6,25	13 048	8,52
10	**Rajcza**	6	69	131	12,60	9 062	5,92
11	**Ślemień**	3	78	45	4,33	3 502	2,29
12	**Świnna**	6	208	39	3,75	8 120	5,30
13	**Ujsoły**	4	42	110	10,58	4 638	3,03
14	**Węgierska Górka**	4	199	76	7,31	15 127	9,88
Razem obszar LGD „Żywiecki Raj”		**65**	**122**	**989**	**95,10**	**121 025**	**79,04**

Źródło:opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL na dzień 31.12.2013r. z dn. 31.07.2015 r.

1.3 Mapa obszaru objętego LSR

Obszar LSR LGD „Żywiecki Raj” na tle powiatu żywieckiego

Obszar LSR LGD „Żywiecki Raj” na tle województwa śląskiego

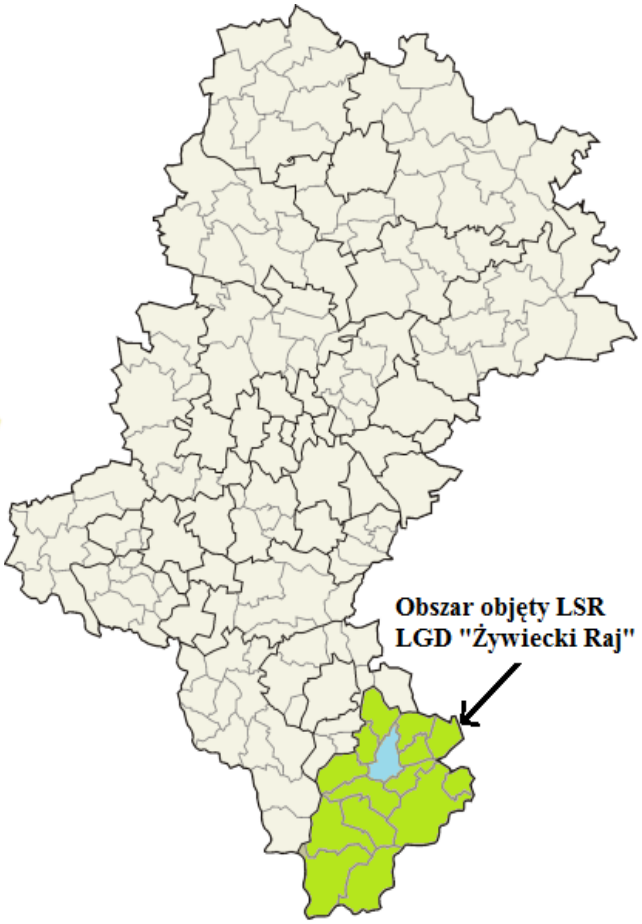

Źródło: opracowanie własne

1.4. Opis procesu budowania partnerstwa i doświadczenie LGD

Inicjatorem powstania LGD „Żywiecki Raj” był Związek Międzygminny ds. Ekologii w Żywcu (ZMGE), który złożył we wrześniu 2004 r. wniosek w ramach Pilotażowego Programu Leader+ na Schemat I dla projektu pn. „Ożywienie na Żywiecczyźnie - aktywna współpraca podstawą rozwoju obszarów wiejskich Powiatu Żywieckiego”. Był to zalążek budowania trójsektorowego partnerstwa. W ramach umowy na realizację tego Schematu otrzymano pomoc w wysokości 143 500 zł, z czego wykorzystano kwotę 139 242,18 zł (co stanowiło 97% całości dofinansowania). Do realizacji programu przystąpiło 9 gmin Żywiecczyzny, tj. Jeleśnia, Koszarawa, Lipowa, Łodygowice, Milówka, Rajcza, Radziechowy-Wieprz, Ujsoły oraz Węgierska Górka. Projekt realizowano od 5 grudnia 2005 r. (data podpisania umowy) do 23 czerwca 2006 r.

W związku z pozytywnie zrealizowanym Schematem I Związek Stowarzyszeń „Żywiecki Raj - Kotlina Tradycji i Turystyki” złożył wniosek na realizację Schematu II - projektu pn. „Stworzenie kapitału społecznego oraz potencjału Lokalnej Grupy Działania „Żywiecki Raj - Kotlina Tradycji i Turystyki” jako niezbędnych elementów do skutecznego wdrożenia Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich. Na realizację Schematu II Stowarzyszenie otrzymało kwotę 649 600 zł. Schemat II był realizowany w dwóch etapach. Etap I trwał do 31 lipca 2007 r., Etap II od 1 sierpnia 2007 r. do 31 marca 2008 r. Schemat II podobnie jak Schemat I objął zasięgiem obszar dziewięciu gmin. Celami projektu było stworzenie modułu współpracy trzech sektorów (społecznego, gospodarczego i publicznego); aktywizacja społeczności lokalnej, organizacji społecznych, pracodawców i instytucji samorządowych na rzecz zrównoważonego rozwoju lokalnego i promocji obszaru objętego działaniem Stowarzyszenia; zwiększenie wiedzy mieszkańców na temat tworzenia i funkcjonowania partnerstw przez prowadzenie seminariów informacyjnych, forów dyskusyjnych i przeprowadzenie konferencji; zwiększenie umiejętności pracy zespołowej uczestników projektu poprzez przeprowadzenie warsztatów aktywizujących.

W 2008 r. z inicjatywy Zarządu Stowarzyszenia LGD – „Żywiecki Raj – Kotlina Tradycji i Turystyki” doszło do szeregu spotkań z przedstawicielami gminy Czernichów w celu zawiązania współpracy. Efektem spotkań było przyłączenie gminy Czernichów do Stowarzyszenia LGD – „Żywiecki Raj – Kotlina Tradycji i Turystyki”.

Po pozytywnym zrealizowaniu i rozliczeniu Schematu II Projektu, Związek Stowarzyszeń podjął dalsze działania w ramach Programu LEADER. Ponieważ LEADER w nowym okresie budżetowym narzucał zmiany formalne niezbędne do realizacji, dlatego też Związek Stowarzyszeń LGD „Żywiecki Raj - Kotlina Tradycji i Turystyki" przekształcił się w dn. 3 lipca 2008 r. w trakcie zebrania założycielskiego w Stowarzyszenie LGD „Żywiecki Raj" i funkcjonuje w tej formie do dnia dzisiejszego.

Po podpisaniu umowy w dniu 22 maja 2009 r. o wybór LGD „Żywiecki Raj" do realizacji LSR, Zarząd Stowarzyszenia rozpoczął rozmowy z przedstawicielami gminy Istebna na temat możliwości członkostwa tejże gminy w Stowarzyszeniu. W październiku 2009 r. Rada Gminy Istebna przyjęła uchwałę o przestąpieniu do LGD „Żywiecki Raj". W latach 2010-2015 na obszarze 10 gmin powiatu żywieckiego i 1 gminy na terenie powiatu cieszyńskiego wdrażano LSR LGD „Żywiecki Raj". W 2015 roku z LGD „Żywiecki Raj" wystąpiła gmina Istebna, ale za to do partnerstwa przyłączyły się 4 gminy z powiatu żywieckiego, tworzące wcześniej LGD Fundacja „Partnerstwo Dorzecza Kocierzanki i Koszarawy". W nowym okresie dofinansowania 2014-2020 wymogiem jest, aby liczba mieszkańców LGD był większa niż 30 000 mieszkańców - LGD Fundacja „Partnerstwo Dorzecza Kocierzanki i Koszarawy" nie posiadało wymaganej liczby mieszkańców. W 2014 r. LGD „Żywiecki Raj" i LGD Fundacja „Partnerstwo Dorzecza Kocierzanki i Koszarawy" realizowały wspólnie projekt współpracy, którego m.in. efektem była wspólnie opracowana baza atrakcji turystycznych. Działania te dały podwaliny do zbudowania partnerstwa silnie opartego na łączącej oba LGD kulturze, historii, turystyce i tradycji. Na podstawie przeprowadzonych spotkań - rozmów i dyskusji, 4 gminy: Gilowice, Łękawica, Ślemień, Świnna przystąpiły do LGD „Żywiecki Raj". Od 1 lipca 2015r. LGD „Żywiecki Raj" obejmuje zatem 14 gmin powiatu żywieckiego – prawie cały obszar powiatu (bez miasta Żywiec).

Za pośrednictwem LGD „Żywiecki Raj" w latach 2009-2015 mieszkańcy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i jednostki samorządu terytorialnego zrealizowały 178 projektów wykorzystując w ten sposób łącznie kwotę 12 614 205,73 zł. Działania te były możliwe dzięki funkcjonowaniu biura LGD, które prowadziło nabory wniosków, konsultacje i szkolenia dla beneficjentów. Łącznie we wszystkich 16 naborach wpłynęło 555 wniosków a z samego doradztwa skorzystało prawie 1 tys. podmiotów.

Członkowie Rady LGD, Zarządu oraz pracownicy biura LGD posiadają odpowiednie kompetencje i umiejętności do wspierania budowania kapitału ludzkiego na obszarze LGD „Żywiecki Raj". Wiedza i doświadczenie poszczególnych osób nawzajem się uzupełniają i odpowiadają zakresowi merytorycznemu LSR. W regulaminach dotyczących działalności poszczególnych organów, opisano jakie kompetencje wymagane są w LGD na konkretnych stanowiskach i jakie mechanizmy mają zastosowanie dla zapewnienia spełnienia tych wymagań. **Ponad połowa pracowników zatrudnionych w Biurze LGD posiada doświadczenie i niezbędną wiedzę do wdrażania i aktualizacji zarówno dokumentu LSR, jak i dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym lub lokalnym.**

LGD opiera się również na potencjale swoich członków, w skład LGD wchodzą aktywne gminy zarówno w zakresie pozyskiwania środków unijnych jak i działań obejmujących budowanie kapitału społecznego na obszarach wiejskich. LGD rozwija swój potencjał jako organizacja: kadrowo – podejmując działania szkoleniowe dla pracowników, jako partnerstwo – poszerzając skład partnerstwa o nowych członków oraz wizerunkowo – stając się w większym stopniu rozpoznawalną organizacją w regionie.

Pracownicy LGD i jej Zarząd posiadają długoletnie doświadczenie niezbędne do zarządzania LGD i realizacji operacji przewidzianych w LSR. Współpraca z koordynatorami gminnymi LGD, którzy pozostają w ścisłym kontakcie z biurem LGD bardzo pomaga w realizacji zadań i przyczynia się do sprawnego funkcjonowaniu biura. W latach 2009 – 2014 LGD została poddana licznym kontrolom m.in. przez NIK , ZUS oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego i żadna z nich nie wykryła poważniejszych błędów w działalności LGD.

1.5 Opis struktury LGD

Stowarzyszenie LGD „Żywiecki Raj" zgodnie z obowiązującym statutem Stowarzyszenia posiada: członków zwyczajnych, członków wspierających, członków honorowych. W wyniku budowania partnerstwa trójsektorowego członkami LGD zostały podmioty sektora publicznego, gospodarczego i społecznego. W skład Stowarzyszenia wchodzą wyłącznie członkowie zwyczajni. Na dzień 30.12.2015r. członkami LGD są wszystkie gminy (14) wchodzące w skład obszaru Stowarzyszenia, 1 związek międzygminny, powiat żywiecki, 23 przedsiębiorcy, 23 organizacje pozarządowe oraz 28 osób aktywnie działających społecznie na obszarze LGD, w sumie 90 podmiotów. W LGD „Żywiecki Raj" sektor gospodarczy stanowi 25% wszystkich członków LGD, co świadczy o dużym zaangażowaniu lokalnych przedsiębiorców w budowanie partnerstwa jakim jest LGD. Jest to wynik podejmowanych działań przez Zarząd LGD, w skład którego wchodzili i wchodzą przedstawiciele sektora gospodarczego.

Obszary działalności członków LGD są bardzo bogate – w skład LGD wchodzą z obszaru gmin wiejskich powiatu żywieckiego: Koła Gospodyń Wiejskich, Koła Emerytów, stowarzyszenia działające na rzecz osób niepełnosprawnych, na rzecz dzieci i młodzieży, osób starszych, organizacje promujące i wspierające rozwój poszczególnych gmin a także organizacje zajmujące się kulturą i dziedzictwem lokalnym, przedsiębiorcy z branży turystycznej, produkcyjnej, usługowej.

Na terenie działania LGD podczas spotkań otwartych a następnie przeprowadzonych wywiadów fokusowych – w pierwszej kolejności z pracownikami Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej i innych instytucji działających na rzecz osób wykluczonych, a następnie podczas wywiadów fokusowych z przedstawicielami poszczególnych grup,

zdiagnozowano cztery grupy defaworyzowane: osoby młode do 30 roku życia, osoby ~~z niepełnosprawnościami,~~niepełnosprawne, kobiety wchodzące/powracające na rynek pracy po wychowaniu dziecka, osoby po 50 roku życia (szczegółowe informacje na temat grup defaworyzowanych znajdują się w Podrozdziale 3.1). W zakresie zbudowanego przez LGD partnerstwa znajdują się również osoby wchodzące w skład lub reprezentujące te grupy defaworyzowane: organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych, stowarzyszenia, koła zrzeszające osoby po 50 roku życia, osoby młode.

LGD „Żywiecki Raj" ma duży potencjał w zakresie animowania przedsiębiorczości społecznej na terenach wiejskich i włącza się w tworzenie jak najlepszych warunków dla rozwoju ekonomii społecznej. Członkiem LGD jest m.in. Zakład Aktywności Zawodowej w Lalikach – jedyna taka organizacja na terenie LGD. Ponadto LGD współpracuje z Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej w Bielsku Białej, z którym ma podpisane porozumienie współpracy, jak i z jedynym na terenie powiatu żywieckiego Centrum Integracji Społecznej w Jeleśni. Współpraca ta owocuje wspólnymi inicjatywami – szkoleniami, projektami.

Struktura organizacyjna Stowarzyszenia - Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj":

1. **Walne Zebranie Członków** tworzą wszyscy członkowie Stowarzyszenia. To najwyższa władza stowarzyszenia, która jest odpowiedzialna za podejmowanie uchwał w sprawie kierunków i programów działania Stowarzyszenia, powoływanie i odwoływanie członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej oraz uchwalanie regulaminów ich funkcjonowania, a także przyjmowania sprawozdań z ich działalności.

2. **Zarząd** jest trzyosobowy i tworzą go: Prezes, Wiceprezes, Sekretarz. Organ ten reprezentuje Stowarzyszenie na zewnątrz i działa w jego imieniu, kierując bieżącą pracą Stowarzyszenia.

3. **Komisja Rewizyjna** odpowiada za bieżącą kontrolę działalności Stowarzyszenia, składa się Przewodniczącego Komisji i dwóch członków.

4. **Rada**, to organ decyzyjny Stowarzyszenia składający się z ~~21~~ 16 do 30 członków, odpowiedzialny za wybór operacji do dofinansowania w ramach wdrażania LSR.

Kadencja Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej wynosi 5 lat.

5. **Biuro LGD** „Żywiecki Raj" zapewnia obsługę organów Stowarzyszenia. Struktura organizacyjna biura LGD obejmuje takie stanowiska jak: Kierownik biura, Koordynator biura, Specjalista ds. promocji i współpracy, Specjalista ds. animacji projektów, Pracownik administracyjno-rozliczeniowy. Zarząd nadzoruje realizację zadań biura i ponosi odpowiedzialność za prace wykonywane przez biuro.

Członkowie Rady LGD i pracownicy biura mają obowiązek podnoszenia wiedzy i kompetencji w zakresie realizacji LSR, co zostało przewidziane w opracowanym Planie Szkoleń i regulaminach dotyczących tych organów. Dzięki szkoleniom będzie możliwe stałe podnoszenie poziomu wiedzy i kwalifikacji członków Rady i pracowników biura LGD, które prowadzić będzie do coraz lepszej obsługi interesantów i doskonaleniu umiejętności koniecznych do wykonywania powierzonych zadań.

1.6 Opis składu organu decyzyjnego

Organem decyzyjnym Stowarzyszenia - Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj" jest **Rada Stowarzyszenia składa się z 16 do 30 ~~licząca 21~~ członków**, w tym Przewodniczącego Rady, dwóch Wiceprzewodniczących oraz Sekretarza tworzących Prezydium Rady. W skład Rady wchodzą członkowie zwyczajni Stowarzyszenia, reprezentujący: władzę publiczną, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców, przy czym ani członkowie reprezentujący władzę publiczną, ani żadna z grup interesu nie stanowi więcej niż 49% składu Rady w rozumieniu art.32 ust.2 lit.b) Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17.12.2013. W składzie Rady znajduje się przynajmniej po jednym przedstawicielu ze wszystkich gmin należących do LGD „Żywiecki Raj". ~~**Rada składa się z partnerów gospodarczych stanowiących 33,33 % całego składu Rady (7 członków), społecznych – 38,10 % (8 członków, w tym 3 mieszkańców) a w 28,57 % z publicznych (6 członków).**~~

1.7 Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Funkcje członka Rady wybrane osoby pełnią osobiście, tj. w przypadku osób fizycznych wybranych do organu decyzyjnego – przez te osoby, zaś w przypadku osób prawnych – przez osoby, które na podstawie dokumentów statutowych lub uchwał właściwych organów są uprawnione do reprezentowania tych osób prawnych. Uchwały Rady Stowarzyszenia zapadają zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania, gdzie każdy członek Rady dysponuje jednym głosem. W stosunku do każdej operacji będącej przedmiotem posiedzenia Rady podejmowana jest przez Radę decyzja w formie uchwały o wybraniu bądź nie wybraniu operacji do finansowania. Podczas każdego głosowania weryfikowane jest czy został zachowany odpowiedni parytet, gdzie w podejmowaniu decyzji drogą głosowania dotyczących wyboru poszczególnych operacji do dofinansowania ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie mogą mieć więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji. Komisja skrutacyjna podczas każdego głosowania sprawdza czy został zachowany odpowiedni parytet. W przypadku braku zachowania tego parytetu głosowanie uznaje się za nieważne. **Szczegółowy sposób wyboru operacji do dofinansowania w ramach LSR i głosowania określa Regulamin Rady i Procedury wyboru operacji w ramach wdrażania LSR LGD „Żywiecki Raj" na lata 2016-2023, a także Rejestr Interesów**, który zapewnienia wybór

operacji bez dominacji jakiejkolwiek grupy interesu w Radzie i umożliwia unikanie konfliktu interesów. Biuro LGD we współpracy z Prezydium Rady prowadzi Rejestr Interesów pozwalający na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami i/lub poszczególnymi projektami. Rejestr Interesów prowadzony jest na podstawie dokumentacji członków Rady i ich oświadczeń. Tym samym, ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji przez organ decyzyjny. **Zarówno lokalne kryteria wyboru, Regulamin Rady jak i inne dokumenty związane z wyborem operacji do dofinansowania będą udostępnione poprzez stronę internetową LGD.**

1.8 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Wszelkie procedury uruchamiane przez Stowarzyszenie są regulowane aktualnym statutem oraz zatwierdzonymi przez Walne Zebranie Członków: Regulaminem Walnego Zebrania Członków, Regulaminem Zarządu i Regulaminem Rady oraz zatwierdzonym przez Zarząd Regulaminem pracy Biura.

Tabela 2. Podstawowe dokumenty wewnętrzne regulujące zasady działania LGD.

Lp.	Rodzaj dokumentu	Regulowane kwestie	Sposób uchwalania i aktualizacji
1.	**Statut LGD „Żywiecki Raj”**	Zakres uregulowań zgodnie z Ustawą z dn. 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 2015 poz.1393 z późn. zm). Statut reguluje m.in. następujące kwestie: wskazanie Marszałka Województwa Śląskiego jako organ nadzoru; uwarunkowania organu decyzyjnego – Rady odpowiedzialnej za wybór operacji oraz szczegółowe kwestie jej kompetencji i zasad reprezentatywności; określenie organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji; uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji), zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.	Dokument wymaga przyjęcia uchwałą WZC, zmiana Statutu wymaga bezwzględnej większości głosów, przy obecności co najmniej połowy Członków WZC.
2.	**Regulamin Walnego Zebrania Członków LGD**	Regulamin określa m.in. szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń WZC (sposób informowania członków o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.); szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania organów LGD (sposób zgłaszania kandydatów, oddawania głosów, ograniczenia dotyczące możliwości łączenia różnych funkcji w LGD, wybory uzupełniające); zasady protokołowania posiedzeń WZC.	Zatwierdzenie regulaminu działania WZC wymaga przyjęcia uchwałą WZC.
3.	**Regulamin Rady**	Regulamin określa m.in. szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego: sposób informowania członków Rady o posiedzeniach; zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach; zasady dotyczące zachowania bezstronności i unikania konfliktu interesu wraz z obowiązkiem publikowania protokołów z posiedzeń Rady zawierających informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy; zasady określania kworum i systemu głosowania; regulacje zapewniające zachowanie parytetu w poszczególnych głosowaniach organu decyzyjnego, gwarantującego, że co najmniej 50% głosów podczas dokonywania wyboru wniosków do dofinansowania, pochodzi od członków, którzy nie są przedstawicielami sektora publicznego; zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego; zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.	Zatwierdzenie regulaminu działania Rady wymaga przyjęcia uchwałą WZC.
4.	**Regulamin Zarządu LGD**	Regulamin określa m.in. podział zadań pomiędzy członków Zarządu.	Regulamin zatwierdzany uchwałą WZC.
5.	**Regulamin Biura LGD**	Regulamin określa m.in. zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, podział zadań pracowników, w tym zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy a także metody ich pomiaru; zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych; opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa; procedury wyboru pracowników, opis stanowisk z podziałem obowiązków, zasady premiowania pracowników itp.	Zatwierdzenie regulaminu działania Biura wymaga przyjęcia uchwałą Zarządu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji Stowarzyszenia.

Ponadto LGD działa zgodnie z Procedurami wyboru operacji w ramach wdrażania LSR LGD „Żywiecki Raj” na lata 2014-2020 (informacja na temat tych procedur znajduje się w Rozdziale VI), Procedurą aktualizacji LSR (załącznik nr 1 do LSR), Procedurą monitoringu i ewaluacji (załącznik nr 2 do LSR), Instrukcją kancelaryjną, Instrukcją obiegu

dokumentów, Polityką Bezpieczeństwa. Na potrzeby funkcjonowania LGD opracowany został Plan Komunikacyjny (załącznik nr 5 do LSR), Plan Szkoleń, Rejestr Interesów.

ROZDZIAŁ 2. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

LSR LGD „Żywiecki Raj" została wypracowana przy aktywnym udziale lokalnej społeczności przez Grupę Roboczą ds. LSR, składającą się z aktywnych reprezentantów gmin - członków LGD/reprezentantów sektora społecznego i gospodarczego - tzn. lokalnych liderów środowiska wiejskiego przy wykorzystaniu różnych źródeł danych. Zadaniem grupy było informowanie, organizowanie, animowanie spotkań i warsztatów ze społecznością lokalną i przedstawicielami wszystkich sektorów, a także czuwanie nad tym, aby dokument był opracowywany w sposób partnerski. Wszystkie te działania były prowadzone pod hasłem: **KONSULTUJESZ = DECYDUJESZ.** Koordynatorem prac nad LSR była Kierownik biura LGD „Żywiecki Raj", Pani Magdalena Haase, osoba z bogatym, udokumentowanym doświadczeniem zarówno we wdrażaniu podejścia Leader jak i tworzeniu dokumentów strategicznych. Pracując od 2009r. w biurze LGD Pani Magdalena Haase była odpowiedzialna za przygotowanie dokumentów pod aktualizację LSR LGD „Żywiecki Raj". LSR nie została przygotowana przez firmę zewnętrzną. Za przygotowanie redakcyjne LSR odpowiedzialny był 4 osobowy Zespół ds. LSR w skład którego wchodziło 3 członków Zarządu LGD (Zarząd LGD jest trójsektorowy) oraz Kierownik Biura. Wszystkie osoby tworzące Zespół ds. LSR posiadały doświadczenie w zakresie realizacji projektów i wdrażania dotychczasowej strategii LGD. Spotkania zespołu odbywały się cyklicznie, co dwa, trzy tygodnie. **Kluczowym czynnikiem zasady partycypacji zastosowanej przez LGD przy tworzeniu LSR było podejście zintegrowane i innowacyjne** – zastosowano różnorodne nowatorskie dla LGD techniki i narzędzia partycypacji społecznej, które nawzajem się przenikały. Dzięki takiemu podejściu było możliwe pozyskanie zobiektywizowanych danych, a sam proces był oparty nie na zasadzie negocjacji, ale dialogu – każda grupa wyróżniona ze względu na swoje potrzeby mogła je skonfrontować z tymi, jakie mają inne grupy, a to w efekcie pozwoliło na wypracowanie głównych założeń LSR jeszcze przed ostatecznym sformułowaniem strategii. **Głównym celem działań partycypacyjnych nie było „stworzenie" dokumentu ale pobudzenie zaangażowania społeczności lokalnej, która ma szanse realnie wpływać na kształt LSR** i ten cel LGD udało się osiągnąć. LGD również przy aktualizacji LSR przewidziała konsultacje społeczne z zastosowaniem metod partycypacji zależnych od zakresu zmian w LSR (informacje na temat zasad aktualizacji LSR zawarto w załączniku 1).

W poszczególnych etapach prac nad LSR wykorzystano różnorodne metody partycypacji, angażując tym samym możliwie szerokie spektrum uczestników. Przeprowadzając konsultacje LSR partycypacyjnymi metodami konsultacji wykorzystano dane z konsultacji społecznych – z każdych konsultacji zostały sporządzone notatki/raporty lub sprawozdania uwzględniające analizę przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji. Materiały te zostały zebrane w formie zbiorczego raportu z przeprowadzonych konsultacji i są zdeponowane w biurze LGD „Żywiecki Raj".
Dla zapewnienia oddolnego charakteru LSR, czyli zagwarantowania udziału społeczności lokalnej w procesie tworzenia strategii użyto minimum cztery metody partycypacyjne konsultacji na każdym kluczowym etapie prac nad opracowywaniem LSR. Opracowanie LSR zostało podzielone na 6 etapów (5 kluczowych oraz etap podsumowujący prace nad LSR).

- **Spotkania otwarte** - przy tworzeniu LSR LGD „Żywiecki Raj" brała czynny udział społeczność lokalna. LGD przystępując do opracowywania strategii przeprowadziła w listopadzie/grudniu 2014r. cykl spotkań informacyjnych. Podczas spotkań została przeprowadzona analiza społeczności lokalnej pozwalająca na określenie składu - grup docelowych mogących zostać ujętych w LSR, poznanie lokalnych liderów i dobrania najwłaściwszych metod współpracy przy tworzeniu LSR. Spotkania służyły również upowszechnianiu informacji o LGD i podejściu Leader, identyfikacji oczekiwań mieszkańców co do kierunków rozwoju obszarów wiejskich. Zaprezentowano również przegląd zestawienia złożonych wniosków, uzyskano wstępne opinie reprezentantów sektorów: społecznego, publicznego i gospodarczego, potencjalnych beneficjentów Lokalnej Strategii Rozwoju wdrażanej w ramach RLKS PROW 2014-2020 na temat potrzeb, problemów - kluczowych przedsięwzięć, które powinny zostać objęte przyszłą strategią. W trakcie spotkań wyłonione zostały aktywne osoby zainteresowane tematami istotnymi z punktu widzenia PROW, LGD i przyszłej strategii tj. przestrzenią publiczną, rozwojem przedsiębiorczości, rozwojem społeczeństwa obywatelskiego (NGO), kulturą, edukacją, produktami lokalnnymi. W spotkaniach uczestniczyło łącznie 76 osób.
- **Diagnoza lokalna** - zawierała drugi cykl spotkań z osobami w styczniu/ lutym 2015r., które zdeklarowały się podczas spotkań otwartych do współpracy w przeprowadzeniu diagnozy obszaru. Uczestnicy wypełniali również ankiety dot. mocnych i słabych stron obszaru, szans i zagrożeń, diagnozy obszaru, przeprowadzono analizę potrzeb i problemów – wstępną konsultację w formie sondażu na podstawie złożonych ankiet. Spotkania miały charakter warsztatów aktywizacyjnych. W lipcu i sierpniu 2015r. przeprowadzono po dwa spotkania w gminach, które przystąpiły do LGD „Żywiecki Raj" w 2015r. W spotkaniach w styczniu/lutym uczestniczyły 73 osoby, w lipcu/sierpniu na terenie 4 gmin, które przystąpiły do LGD w 2015 r. uczestniczyły 52 osoby.
- **Badanie ewaluacyjne** - w lutym 2015 r. została przeprowadzona i wykonana przez niezależną firmę zewnętrzną ewaluacja LSR LGD „Żywiecki Raj", której wyniki zostały zebrane w formie Raportu końcowego dotyczącego badania ewaluacyjnego w zakresie monitoringu oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem LSR w latach 2007-2013. Badanie ewaluacyjne zawierało ankietę ewaluacyjną, która pozwoliła oszacować skuteczność realizacji strategii w zakresie wpływu projektów dofinansowanych ze środków LGD na aktywność społeczną, przedsiębiorczość, liczbę

nowych miejsc pracy, atrakcyjność turystyczną i konkurencyjność obszaru. Raport końcowy zwiera także ocenę trafności doboru wskaźników oddziaływania, rezultatu i produktu do celów ogólnych, szczegółowych i operacji. Rekomendacje zawarte w raporcie były podstawą do tworzenia odpowiednio dobranych wskaźników. W ramach tego badania oszacowano skuteczność realizacji lokalnej strategii rozwoju LGD na lata 2007-2013, którego elementem była ocena zasad monitorowania i ewaluacji LSR pod kątem: wpływu okresowej weryfikacji wskaźników na osiągniecie celów LSR, skuteczności stosowanych technik monitoringu pod kątem zaangażowania społeczności lokalnej w proces weryfikacji LSR. Wyniki badań stanowią element diagnozy potrzeb obszaru LGD.

- **Sondaż społeczny:**

- Sondaż społeczny podczas spotkań w styczniu/lutym 2015r. przeprowadzono badania własne za pośrednictwem pracowników LGD „Żywiecki Raj" dotyczące poziomu życia na obszarze LGD „Żywiecki Raj". Do sondażu wykorzystano ankietę. Na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych został opracowany raport określający poziom i jakość życia na obszarze LGD uwzględniający opinię mieszkańców. W sondażu udział wzięło 100 osób zamieszkujących obszar LGD. Wyniki ankiet przedstawiono w jednolitym dokumencie. Dokument ten wykorzystany został przy opracowaniu analizy SWOT. Ankieta zawierała również elementy SWOT. Wyniki ankiet pozwoliły wyszczególnić obszary priorytetowe, w których ankietowani widzą największą szansę/zagrożenia/mocne strony/słabe strony obszaru LGD.

- Sondaż społeczny na projekty do realizacji w ramach LSR poprzez udostępnienie formularza fiszki projektowej. Sondaż przeprowadzono przed przystąpieniem do określenia przedsięwzięć i operacji, jakie miały zostać zapisane w LSR. Sondaż ten przeprowadzono w formie kart projektów, o wypełnienie których poproszono przedstawicieli wszystkich sektorów i grup społecznych. W efekcie przeprowadzonego sondażu zebrano ponad 100 wypełnionych kart projektów, których analiza opisana została w jednolitym dokumencie i wykorzystana do przygotowania LSR.

- **Badania własne** - na bieżąco również w ramach badań własnych – ankiet monitorujących LGD „Żywiecki Raj" analizowało stan poziomu zadowolenia i jakości metod komunikacyjnych oraz poziomu świadczenia usług przez LGD w zakresie doradztwa i obsługi wnioskodawców w ramach przeprowadzanych naborów wniosków. Zebrano 178 ankiet monitorujących. W kwietniu-maju 2015r. przeprowadzono również wywiady telefoniczne z Przewodniczącymi KGW.

- **3 warsztaty strategiczne:**

- **I warsztat strategiczny**, który odbył się w dniu 3 września 2015r. W ramach sondażu społecznego były opracowane wstępne założenia do analizy SWOT. Podczas warsztatu strategicznego została wypracowana analiza SWOT obszaru LGD. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele gmin, reprezentanci sektora publicznego, społecznego, gospodarczego i mieszkańcy. Podczas spotkania Grupy Roboczej ds. LSR uczestnicy otrzymali materiały opracowane przez biuro, diagnozę obszaru oraz uporządkowane i pogrupowane według kategorii oraz poziomu szczegółowości materiały – zgłoszone przez społeczność lokalną obszaru (w tym m.in. potrzeby, problemy). Uczestnicy pracowali w grupach, mając przydzielone kluczowe obszary do przeanalizowania: uwarunkowania przestrzenne, potencjał demograficzny, aktywność społeczna, rynek pracy, potencjał gospodarczy, rolnictwo, infrastruktura, turystyka, środowisko przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe i historyczne. Podczas burzy mózgów grupy opracowały mocne i słabe strony danego obszaru, układając je wg ważności, istotności problemu, odrzucając problemy marginalne. Wyniki prac przez reprezentantów poszczególnych grup były prezentowane przed wszystkimi uczestnikami spotkania, co pozwoliło na zweryfikowanie materiału opracowanego przez daną grupę. Następnie uczestnicy wspólnie przygotowali listę szans i zagrożeń, które mogą oddziaływać na obszar LGD. Wyniki prac uczestników zostały spisane na arkuszach papieru i zebrane, a następnie przez pracowników biura LGD przepisane, przygotowane w formie jednej zbiorczej analizy SWOT obszaru LGD. W warsztacie uczestniczyło 14 osób.

- **II warsztat strategiczny** odbył się w dniu 11 września 2015r. Podczas warsztatu Grupa Robocza ds. LSR zbudowała drzewo problemów, przekształcone następnie w drzewo celów. Wskazane problemy kluczowe były podstawą do sformułowania celów szczegółowych. W warsztacie uczestniczyło 9 osób.

- **III warsztat strategiczny** odbył się w dniu 1 grudnia 2015r. Pozwolił on Grupie Roboczej ds. LSR opracować kryteria wyboru operacji i wskaźniki realizacji LSR. W warsztacie uczestniczyło 10 osób.

- **Warsztaty tematyczne:**

– **warsztaty tematyczne – konsultacje: we wszystkich 14 gminach** należących do LGD odbyły się spotkania konsultacyjne poświęcone analizie SWOT, a także wypracowaniu celów LSR. Na wszystkich spotkaniach obecni byli przedstawiciele sektora społecznego, publicznego, biznesu i mieszkańcy. Podczas spotkań poruszono szereg istotnych problemów. Uczestnicy mieli okazję wyrazić swoje zdanie na temat przedstawionej do konsultacji analizy SWOT, mieli również możliwość podzielenia się swoimi spostrzeżeniami dotyczącymi celów, jakie powinny znaleźć się w strategii. Każdy z uczestników miał za zadanie w przedstawionej do konsultacji analizie SWOT wybrać po trzy najważniejsze mocne i słabe strony w danym obszarze. Zebrane w ten sposób dane pozwoliły wg hierarchii ważności ułożyć w mocnych i słabych stronach atuty i problemy wyszczególnione w danym obszarze analizy SWOT. W zakresie szans i zagrożeń wszyscy uczestnicy wspólnie analizowali dane. Konsultacje zostały zorganizowane na terenie każdej z 14 gmin tworzących LGD i wzięło w nich udział 175 osób.

- **warsztat tematyczny, w którym uczestniczyli członkowie Rady LGD**, reprezentujący wszystkie sektory (gospodarczy, społeczny i publiczny). Spotkanie zostało przeprowadzone w dniu 26 listopada 2015r. i uczestniczyło w nim 17 członków Rady LGD. Podczas warsztatu uczestnicy przygotowali kryteria wyboru i wskaźniki realizacji LSR.

- **warsztat strategiczny** – 01.12.2015r. Podczas warsztatu omawiano zasady monitorowania i ewaluacji LSR, wskaźniki realizacji LSR. Przedyskutowano główne założenia zawarte w roboczej LSR. W spotkaniu uczestniczyło 11 osób.

- **warsztat tematyczny** – 08.12.2015r., w spotkaniu uczestniczyli członkowie Rady LGD, reprezentujący wszystkie sektory (gospodarczy, społeczny i publiczny). Podczas spotkania przeanalizowano drzewo celów wraz z podziałem budżetu w ramach LSR LGD „Żywiecki Raj", omówiono i zweryfikowano kryteria lokalne opracowane na spotkaniu w dniu 1 grudnia 2015r. oraz w oparciu o uwagi przesłane drogą mailową. W spotkaniu uczestniczyło 14 osób.

- **Wywiady fokusowe:**

– **wywiad fokusowy** - pogłębiona diagnoza problemów społecznych na obszarze LSR **pod kątem doprecyzowania grup defaworyzowanych.** Do udziału w spotkaniu zaproszeni zostali przedstawiciele instytucji i organizacji działających na rzecz mieszkańców obszaru LGD, wymagających wsparcia społecznego: Ośrodków Pomocy Społecznej, organizacji pozarządowych działających na rzecz grup defaworyzowanych z obszaru LGD – w sumie 11 osób. Wywiad grupowy miał miejsce 8 października 2015r. Spotkanie odbyło się według opracowanego scenariusza. Poprzez liczne pytania została zebrana opinia na temat kategorii grup wykluczonych społecznie i defaworyzowanych w kontekście dostępu do rynku pracy na obszarze LGD. Wiedza, sugestie i propozycje jakie zostały przekazane przez przedstawicieli GOPS stanowiły podstawę do sformułowania odpowiednich działań i form wsparcia dla diagnozowanych grup defaworyzowanych, określonych w LSR.

- **wywiad grupowy – z kobietami/młodymi mamami wchodzącymi/powracającymi na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dziecka**. 19 października 2015r. w biurze LGD odbyło się „spotkanie przy kawie" z młodymi mamami. Na specjalne zaproszenie pojawiły się panie, które „rozwijają kapitał społeczny na obszarach wiejskich w oparciu o potencjał kobiet", które działają i pobudzają do działania inne „kobiety wiejskie". Panie – młode mamy, uczestniczące w spotkaniu wymieniały się doświadczeniami na temat łączenia życia zawodowego i osobistego, omówiły potrzebę powstania narzędzi i rozwiązań, które pozwoliłyby godzić im pracę zawodową z wychowywaniem dzieci. Pojawiły się ciekawe pomysły na tworzenie warunków dla powstawania i realizacji projektów nastawionych na aktywizację – zawodową i społeczną kobiet, a także animację i integrację społeczności gmin należących do LGD. Poruszony został również temat dotarcia do tej grupy docelowej poprzez różnorodne środki jakimi dysponuje LGD.

- **wywiad fokusowy z przedsiębiorcami** z obszaru LGD odbył się w dniu 20 października 2015r. Podczas spotkania w gronie 8 zaproszonych przedsiębiorców z obszaru LGD analizowano stan przedsiębiorczości oraz przedsięwzięcia gospodarcze planowane do realizacji na obszarze LGD „Żywiecki Raj". Został przeanalizowany podziału budżetu LSR w zakresach dostępnych dla poszczególnych podmiotów oraz określono realne zapotrzebowanie na działania wszystkich typów możliwych do realizacji z funduszy PROW. Na spotkaniu przedstawione zostały wnioski z analizy SOWT a także drzewo celów LSR. Podczas zogniskowanego wywiadu grupowego z przedsiębiorcami pojawiło się kilka ciekawych inicjatyw m.in. konieczności powołania Rady, Klubu przedsiębiorców z terenu LGD z cyklicznymi spotkaniami, organizacji wizyt studyjnych dla młodzieży w celu zainspirowania ich do realizacji własnych pomysłów na stworzenie własnej działalności gospodarczej jak i funkcjonujących przedsiębiorców w zakresie branż, w których działają. W kontekście LSR ustalono, iż zarówno budżet jak i działania w LSR powinny skupiać się na dotacjach na rozpoczęcie działalności i to przede wszystkim wśród młodych ludzi. Wskazano również na konieczność zastosowania preferencyjnych warunków dla grup defaworyzowanych w zakresie otrzymania dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

- **wywiad grupowy** - 24 listopada 2014r. miało miejsce spotkanie **z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych**, podczas tego spotkania omówiono możliwości dotarcia do tej konkretnej grupy docelowej, potrzeby i bariery z jakimi zmagają się osoby niepełnosprawne, możliwości wsparcia poprzez działania zawarte w LSR tej grupy defaworyzowanej. W spotkaniu uczestniczyło 5 osób.

- **wywiad grupowy** – 3 członków Zarządu LGD „Żywiecki Raj" reprezentujących sektor publiczny, społeczny, gospodarczy. W trakcie wywiadu fokusowego, który odbył się w dniu 18 listopada 2015r. analizowano zasady wyboru operacji do dofinansowania, kryteria wyboru operacji oraz wskaźniki realizacji LSR.

- **WORLD CAFE** – spotkanie w miłej atmosferze „Zamkowej Kawiarni" przeprowadzone metodą WORLD CAFE, gdzie rozmowy dotyczyły procedur naboru i kryteriów wyboru projektów grantowych, a także wskaźników realizacji w zakresie projektów grantowych. Spotkanie, w którym uczestniczyło 12 przedstawicieli organizacji pozarządowych i przedstawicieli JST odbyło się w dniu 24 listopada 2015r. w siedzibie LGD.

- **Debata młodzieżowa** - uczestnikami 3 debat w dniu 30 października 2015r. było 31 uczniów - młodzież gimnazjalna – klasy I-III. Debata miała za zadanie uaktywnienie młodych ludzi w różnych obszarach życia społecznego, zainteresowanie organizacjami pozarządowymi, a także poznanie potrzeb i pomysłów młodzieży na rozwój obszaru LGD. Uczestnicy debat mieli możliwość wypowiedzenia się podczas burzy mózgów, w trakcie której wszystkie pomysły zostały zapisane na karteczkach i zebrane na tablicy. Podczas spotkania została przeprowadzona anonimowa ankieta. Przekazane informacje były cenną wskazówką w zakresie tworzenia LSR z perspektywy uwzględnienia potrzeb i pomysłów młodych ludzi z obszaru LGD „Żywiecki Raj", a także komunikacji z tą grupą docelową.

- **Debata OPEN SPACE** - debata odbyła się 19.11.2015r. i obejmowała analizę potrzeb / problemów komunikacyjnych, skuteczne narzędzia komunikowania sie ze społecznością – dotarcia do konkretnych grup docelowych zwartych w LSR, ocenę efektywności działań komunikacyjnych. W debacie uczestniczyły 44 osoby.
- **Konsultacje za pośrednictwem strony internetowej LGD** z wykorzystaniem formularzy zgłaszania uwag.
- **Konsultacje poprzez media społecznościowe.**
- **Punkt informacyjno-konsultacyjny** - w okresie przygotowywania Lokalnej Strategii Rozwoju funkcjonował punkt informacyjno-konsultacyjny zlokalizowany w biurze LGD, który był prowadzony przez pracowników biura. Punkt był otwarty dla osób zainteresowanych rozwojem obszarów wiejskich oraz zgłaszających własne pomysły na przedsięwzięcia i operacje planowane do realizacji w ramach LSR.

Bezpośrednią kontrolę nad opracowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju pełnił Zarząd Stowarzyszenia. Decyzje związane z głównymi kierunkami LSR oraz kształtem organu decyzyjnego podejmowane były przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia.

Materiały dotyczące tworzącej się strategii przygotowane w sposób partycypacyjny były sukcesywnie zamieszczane na stronie internetowej LGD jako materiał do otwartej dyskusji społeczności lokalnej. Drogą elektroniczną do Członków LGD, Partnerów LGD, firm / instytucji z terenu działania LGD, NGO współpracujących z LGD zostały skierowane zaproszenia do zapoznania się z treścią dokumentów i dalszego zgłaszania ewentualnych uwag. Wersja robocza LSR wraz z dokumentacją powstała w trakcie prac nad dokumentem była przesłana w formie elektronicznej i przedstawiona w Biurze LGD do wglądu osobom/ instytucjom, które chciały przedstawić dodatkową opinię na temat jej zawartości merytorycznej. W dniu 17.12.2015r. projekt LSR został przedstawiony na Walnym Zebraniu Członków LGD jako dokument wydrukowany do wglądu oraz w formie prezentacji wyciągu kluczowych informacji zamieszczonych w LSR Tak przygotowana LSR została przyjęta uchwałą Walnego Zebrania Członków nr 29/2015 z dnia 17 grudnia 2015r.

Tabela 3. Metody angażowania społeczności lokalnej w przygotowanie LSR LGD „Żywiecki Raj"

Lp.	METODY ANGAŻOWANIA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W PROCES REALIZACJI LSR					
	Etap I Diagnoza i analiza SWOT	**Etap II Określanie celów i ustalenie ich hierarchii**	**Etap III Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru**	**Etap IV Opracowanie wskaźników realizacji LSR**	**Etap V Identyfikacja grup docelowych**	**Etap VI Podsumowanie prac nad LSR**
1.	Spotkania otwarte – listopad/grudzień 2014r.				Spotkania otwarte – listopad/grudzień 2014r.	
2.	Diagnoza lokalna – styczeń/luty 2015r. oraz lipiec/sierpień 2015r.	Diagnoza lokalna – styczeń/luty 2015r. oraz lipiec/sierpień 2015r.				
3.	Badanie ewaluacyjne - luty 2015r.		Badanie ewaluacyjne - luty 2015r.	Badanie ewaluacyjne - luty 2015r.		
4.	Sondaż społeczny – styczeń/luty 2015r.	Sondaż społeczny – styczeń/luty 2015r.				
5.	Badania własne– ankiety monitorujące Wywiady indywidualne - KGW					
6.	Warsztaty strategiczne – 03.09. 2015r.	Warsztaty strategiczne – 11.09. 2015r.		Warsztaty strategiczne – 01.12. 2015r		Warsztaty strategiczne – 01.12. 2015r
7.	Warsztaty tematyczne – konsultacje społeczne 14.09.2015r. – 01.10.2015r.	Warsztaty tematyczne – konsultacje społeczne 14.09.2015r. – 01.10.2015r.	Warsztat tematyczny - 26.11.2015r.	Warsztat tematyczny - 26.11.2015r.	Warsztaty tematyczne – konsultacje społeczne 14.09.2015r. – 01.10.2015r.	Warsztat tematyczny - 08.12.2015r.
8.		Wywiad fokusowy	Wywiad	Wywiad	4 wywiady grupowe:	

		– 08.10.2015r., grupy defaworyzowane - GOPS, NGO,	fokusowy – 18.11.2015r.	fokusowy – 18.11.2015r.	08.10.2015r. grupy de faworyzowane – GOPS, NGO, 19.10.2015r. – młode kobiety, 20.10.2015r. – przedsiębiorcy, 24.11.2015r. – organizacje pozarządowe działające dla rzecz osób niepełnosprawnych	
9.			WORLD CAFE – 24.11.2015r.			
10.					Debata młodzieżowa – 30.10.2015r.	
11.					Debata OPEN SPACE – 19.11.2015r.	
12.	Konsultacje on-line	Konsultacje on-line	Konsultacje on-line	Konsultacje on-line	Konsultacje on-line	Konsultacje on-line
14.	Konsultacje poprzez media społecznościowe	Konsultacje poprzez media społecznościowe	Konsultacje poprzez media społecznościowe	Konsultacje poprzez media społecznościowe	Konsultacje poprzez media społecznościowe	Konsultacje poprzez media społecznościowe
15.	Punkt informacyjno--konsultacyjny	Punkt informacyjno--konsultacyjny	Punkt informacyjno- - konsultacyjny	Punkt informacyjno- - konsultacyjny	Punkt informacyjno- - konsultacyjny	Punkt informacyjno- - konsultacyjny

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji Stowarzyszenia.

ROZDZIAŁ 3. DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI

Diagnoza obszaru LGD „Żywiecki Raj" została opracowana po cyklu spotkań na terenie gmin należących do LGD „Żywiecki Raj" w listopadzie/grudniu 2014r. i styczniu /lutym 2015r. Analizę stanu faktycznego obszaru LSR opracowano na podstawie dostępnych danych statystycznych dotyczących obszaru, materiałów i dokumentów uzyskanych ze Starostwa Powiatowego w Żywcu, urzędów gmin należących do LGD, Powiatowego Urzędu Pracy w Żywcu, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Żywcu, Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej oraz GUS (Bank Danych Regionalnych). Ponadto analizie poddano informacje dostępne na stronach internetowych gmin członkowskich LGD. Przy przeprowadzonej analizie wzięto pod uwagę możliwości wsparcia w ramach PROW i pośrednio RPO na terenie województwa śląskiego. Dane dostępne w bazach GUS przeanalizowano w przedziale czasowym 2007-2013. Identyfikacja i klasyfikacja problemów występujących na obszarze LSR istotnych z punktu widzenia LGD została opracowana z uwzględnieniem wniosków z badania ewaluacyjnego[1]. Diagnoza została zweryfikowana w oparciu o uwagi wynikające z konsultacji ze społecznością lokalną. Taki cykl przygotowania diagnozy pozwolił uniknąć zamieszczania w LSR nieistotnych kwestii mających małe znaczenie i wyeksponowania tych najważniejszych. W lipcu 2015r. przeprowadzono spotkania w gminach, które przystąpiły do LGD „Żywiecki Raj" z końcem drugiego półrocza 2015r. tj. gminy: Gilowice, Łękawica, Ślemień i Świnna. Diagnoza została poszerzona o dane z tych gmin, a podczas drugich spotkań w sierpniu 2015r. diagnoza została zweryfikowana w ww. gminach.

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) opracowywana przez LGD „Żywiecki Raj" jest strategią monofunduszową. Planowana do realizacji LSR zakłada realizację operacji (projektów), które wdrażane będą przez LGD „Żywiecki Raj" lub przez beneficjentów w szczególności w formule bezpośredniej z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW). Cele LSR zostały jednak sformułowane szerzej, aby móc uwzględniać realizację operacji na obszarach objętych LSR również w formule pośredniej z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (RPO WSL).

3.1 Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup

Diagnoza grup defaworyzowanych na obszarze LGD

Osoby młode - młodzież gimnazjalna i młodzież do 30 roku życia

[1] Zobacz: Raport Wykonanie badania ewaluacyjnego w zakresie monitoringu oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju Stowarzyszenia - Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj", STREFAPLUS, Warszawa 2015

Liczba osób w wieku 15 – 29 lata na koniec roku 2013 wyniosła 26 446 wg GUS na terenie obszaru LGD, co stanowi ok. 22% ludności obszaru LGD. Jest to cała grupa społeczna. **Dla młodzieży gimnazjalnej istnieje bardzo słaba oferta na interesujące zajęcia i szkolenia, które umożliwiałyby w przyszłości (poprzez rozwijanie talentów i zainteresowań tej grupy) wzmocnienie ich kompetencji i umiejętności na rynku pracy.** Jedyną ofertę zajęć pozalekcyjnych dla młodzieży gimnazjalnej na obszarze LGD proponują Gminne Ośrodki Kultury, które działają tak naprawdę w centrach gmin i brakuje im środków - a co za tym idzie i kadry - na rozszerzenie swojej działalności. Opierając się na obserwacjach przeprowadzonych w poszczególnych gminach, a także kontaktując się z nauczycielami jak i samymi uczniami podczas przeprowadzonych debat młodzieżowych w gimnazjach z terenu LGD, zauważono, iż powinna zostać stworzona oferta na zajęcia pozalekcyjne, pozwalające rozwijać pasje dzieci na terenie ich własnych miejscowości bez konieczności dojazdu do miejsca zajęć – oferta spędzania czasu wolnego, dostosowana do specyfiki, zainteresowań gimnazjalistów z terenu poszczególnych gmin. Zajęcia te powinny pozwolić rozwijać młodym ludziom pasje, które w przyszłości mogą dać im podstawy do pozyskania atrakcyjnych zawodów i wyboru niestandardowych ścieżek rozwoju. Powinny również wpływać na kreatywne i innowacyjne spostrzeganie możliwości rozwoju i pracy. **Młodzież na każdym etapie edukacji (w tym również studenci) nie jest wystarczająco przygotowywana przez szkoły do podejmowania roli pracownika, do podejmowania decyzji i inicjatyw oraz realnego oceniania swoich możliwości na rynku pracy.** W większości młodzi ludzie nie wiedzą, jakiego rodzaju pracę chcieliby wykonywać, mają problemy z określeniem swoich umiejętności, dlatego tak ważne jest wsparcie tej grupy. Bezrobocie wśród młodzieży nie jest jedynie problemem braku pracy, ale także brakiem możliwości prawidłowego funkcjonowania społecznego i udziału w życiu społeczności lokalnej. Młody człowiek, który nie posiada pracy w zwiększonym stopniu jest narażony na demoralizację, nałogi i uleganie różnym patologiom. Osoba młoda bez pracy to osoba potencjalnie zagrożona wykluczeniem społecznym. Wejście młodej osoby na rynek pracy i jej pierwsze doświadczenia z tym związane często znamiennie wpływają na dalsze losy i ścieżki jej kariery zawodowej. Opierając się na przeprowadzonych wywiadach fokusowych nie można uogólniać trudności związanych z uzyskaniem przez absolwentów pierwszej pracy. Zarówno uczestnicy wywiadów fokusowych: przedsiębiorcy jak i pracownicy w GOPS z terenu LGD wskazywali na istnienie dwóch grup wśród osób młodych: do pierwszej zostały zaliczone te osoby młode, które wchodzą na rynek pracy szybko i z powodzeniem w postaci trwałego zatrudnienia, do drugiej grupy te osoby młode, dla których wejście na rynek pracy związane było z trudnościami, często nie do pokonania, co w efekcie kończyło się bezrobociem, przekształcającym się nawet w bezrobocie długookresowe. Wg opinii uczestników wywiadów fokusowych na szanse otrzymania pracy przez osoby młode wpływa cały szereg uwarunkowań wynikających z czynników obiektywnych, powiązanych z funkcjonowaniem rynku pracy, jak i subiektywnych – wynikających z samych zainteresowanych, środowiska, w którym żyją. Absolwenci szkół mają trudny start zawodowy. Wynika to z przyczyn charakterystycznych dla całej grupy młodych osób wchodzących na rynek pracy po zakończeniu nauki w systemie szkolnym: brak ofert pracy, niedostosowanie kwalifikacji do potrzeb pracodawców, niewystarczające umiejętności w stosunku do oczekiwań pracodawców, brak doświadczenia praktycznego, wykorzystywanie przez pracodawców braku doświadczeń dla oferowania gorszych warunków pracy itp. Trudności młodych absolwentów zwiększają się ze względu na niedopasowanie kwalifikacji formalnych do ofert pracy. Analizując dostępne statystyki dotyczące aktywności zawodowej młodych osób na terenie LGD, zauważono, iż zarejestrowani bezrobotni bez stażu pracy w 2013r. na obszarze LGD stanowili grupę liczącą 1 234 osoby(co stanowiło prawie 15% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych na obszarze LGD w 2013r.), w tym 699 kobiet. Co istotne, ta grupa osób bezrobotnych ma tendencję wzrostową, w 2007r. liczba osób bezrobotnych bez stażu pracy wynosiła 564, czyli ponad dwa razy mniej niż w 2013r.

Wykres 1. Bezrobotni zarejestrowani bez stażu pracy wg płci na obszarze LGD „Żywiecki Raj" w latach 2007-2013.

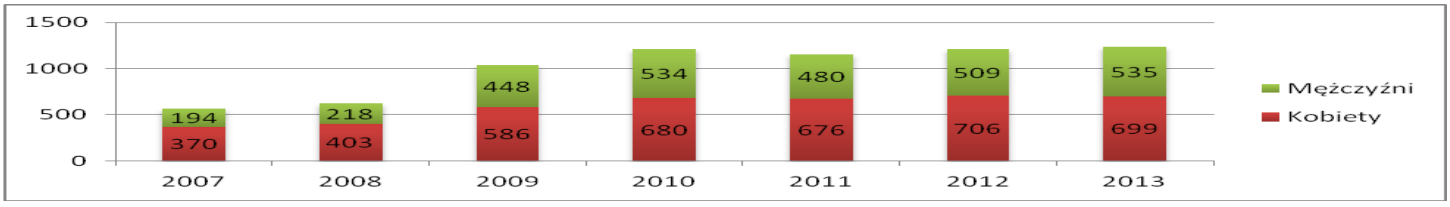

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Analizując grupę osób bezrobotnych wieku 18-24 pozostających bez pracy przez okres dłuższy niż 6 miesięcy w latach 2008-2013 również zauważono tendencję wzrostową w latach 2008-2012. W 2008r. liczba osób bezrobotnych 18-24 pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 6 miesięcy wyniosła 191 osób (121 kobiet). W 2013r. nastąpił nieznaczny spadek w stosunku do 2012r. i ilość osób bezrobotnych wyniosła na koniec 2013r. 617 osób (346 kobiet).

Wykres 2. Bezrobotni w wieku 18-24 pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 6 miesięcy w latach 2008-2013 na terenie powiatu żywieckiego – gminy wiejskie

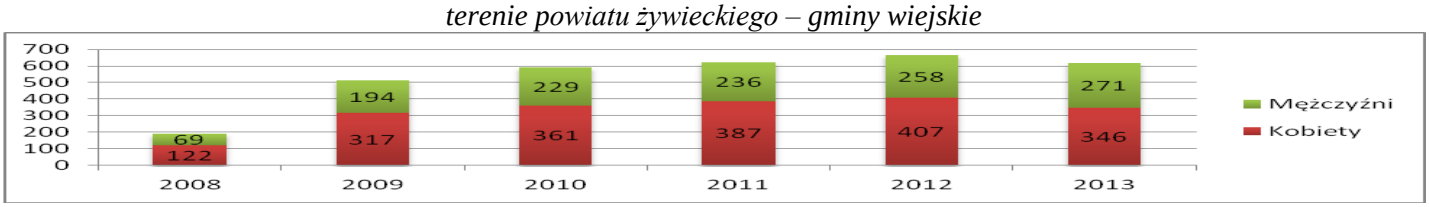

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Bezrobocie wśród absolwentów szkół to efekt wyboru tradycyjnych ścieżek edukacyjnych dokonywany pod wpływem rodziny, szkoły, poradnictwa zawodowego. Ogranicza to możliwość uzyskania pracy ze względu na niewystarczającą dostępność ofert pracy w zawodach najbardziej popularnych. **Gorsza pozycja absolwentów na rynku pracy wynika także ze słabszego wykształcenia postaw sprzyjających rozwojowi własnej przedsiębiorczości – więcej młodych osób wybiera pracę zależną niż pracę na rachunek własny.** Wybory absolwentów kształtowane są przez rodzinne i pozarodzinne uwarunkowania ścieżek edukacyjnych. Rodzina odgrywa ważną rolę również na etapie szerszego przygotowania do wejścia na rynek pracy (wspiera uzyskanie dodatkowych umiejętności), kształtowania postaw sprzyjających aktywności ludzi młodych na rynku pracy oraz w bezpośredniej pomocy w uzyskaniu pracy. Lepsza pozycja na rynku pracy zależy również od indywidualnych starań: zdobywanie doświadczeń zawodowych w drodze praktyki w okresie nauki, skłonności do dostosowania swoich kwalifikacji i rozszerzenia umiejętności stosownie do wymogów rynku pracy, prezentowanie postaw sprzyjających mobilności zawodowej, edukacyjnej i przestrzennej. Uzyskane tą drogą umiejętności stanowią ważny atut w wyborze pracownika przez potencjalnych pracodawców.

Kobiety wchodzące/powracające na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dziecka

Kobiety wchodzące/powracające na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dziecka to grupa kobiet, które odbyły urlop macierzyński lub wychowawczy i planują powrót na rynek pracy posiadając dziecko do lat 7, jednak nie mają zatrudnienia. Grupa składa się z kobiet, które bądź to same zwolniły się ze względu na poród i opiekę nad małym dzieckiem, bądź to zostały zwolnione z zakładu pracy i w ostatnim czasie zajmowały się wychowywaniem dziecka. W grupie tej znajdują się również kobiety, które dopiero wchodzą na rynek pracy po urodzeniu i wychowaniu dzieci. Okres pozostawania bez pracy jest dla osób z tej grupy istotną luką w życiu zawodowym i edukacyjnym. Niestety LGD nie posiada danych dotyczących wielkości grupy. Badając potrzeby tej grupy LGD przeprowadziło krótkie wywiady indywidualne i wywiad grupowy. Badanie ściśle wiązało się z sytuacją osób badanych – przedstawicielki tej grupy chętnie wzięły w nim udział ponieważ wiązało się ono bezpośrednio z sytuacją wychowywania dzieci. Do grupy tej dotarto „metodą śnieżnej kuli" (jedna badana osoba wskazała następną osobę z tej grupy).

Występujący w całej Polsce niż demograficzny oraz migracje za pracą, które także dotykają obszar LGD powodują konieczność podjęcia działań w kierunku pracujących młodych kobiet w trosce o demograficzną przyszłość społeczeństwa. Decyzje kobiet o przesuwaniu na później posiadania dziecka oraz wyjazdy do pracy za granicę wielu młodych kobiet niosą za sobą długookresowe i wymierne skutki społeczne. Podczas przeprowadzonych wywiadów fokusowych z młodymi mamami oraz pracownikami GOPS z terenu LGD, zdiagnozowano kilka problemów dotyczących tej grupy społecznej, m.in. zauważono, iż sztywna organizacja czasu pracy i niedostatek opieki instytucjonalnej to główne czynniki powodujące trudności w łączeniu pracy zawodowej i opieki nad dziećmi. **Na obszarze LGD nie ma publicznego żłobka (jedyny jaki istnieje znajduje się w obszarze miejskim, w Żywcu i oferuje ok. 100 miejsc), w 2013r. na obszarze LGD funkcjonował jeden klub dziecięcy oferujący 45 miejsc.**

Opierając się na Raporcie MPiPS z 2007 roku (badania przeprowadzone na reprezentatywnej grupie 978 kobiet) „Wieloaspektowa sytuacja kobiet na rynku pracy" można wskazać jedynie kilka istotnych cech tej grupy: ciągle podnosi się wiek kobiet zachodzących w ciążę, znaczna część kobiet nie wykorzystuje urlopów wychowawczych, a częściej z prawa do pełnego urlopu korzystają kobiety z niższym wykształceniem. Najczęstszą przyczyną korzystania z urlopu wychowawczego w całości lub części okazuje się konieczność sprawowania opieki nad dzieckiem. Szansa powrotu do pracy jest silnie uzależniona od poziomu wykształcenia kobiet, gdzie kobiety z wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym częściej niż kobiety z wykształceniem średnim i wyższym przechodzą w stan bezrobocia lub bierności zawodowej, a także od statusu zatrudnienia w chwili urodzenia dziecka - rodzaju umowy o pracę. **W grupie tej zdiagnozowano takie problemy jak: niechęć do podjęcia pracy w związku z wychowaniem dziecka, powstanie luki w życiorysie zawodowym powodującej brak ciągłości doświadczenia, wzrostu kwalifikacji, uczestnictwa w kształceniu ustawicznym, tzw. stygmatyzację, czyli brak chęci zatrudnienia „młodych mam" przez pracodawców.** Ponadto grupę tę cechuje brak motywacji do podjęcia pracy i konieczność zapewnienia opieki nad dzieckiem. Chodzi tu nie tylko o kwestie zostawienia dziecka w przedszkolu czy żłobku, ale także o kwestie godzin pracy tych placówek, odbioru i dowozu dziecka z tych placówek, co na terenach wiejskich jest bardzo utrudnione. Powołując się na Raport „Wieloaspektowa sytuacja kobiet na rynku pracy" kobiety wskazywały najczęściej na ważność takich rozwiązań polityki rodzinnej jak preferencje dla płatnych urlopów wychowawczych dla rodziców oraz dla elastycznych formy czasu pracy. Wskazywano również na konieczność zwiększenia miejsc dla dzieci w żłobkach i przedszkolach.

Osoby niepełnosprawne

Osoby niepełnosprawne oraz ich rodziny stanowią znaczną część lokalnej społeczności, wymagającą szczególnego zainteresowania, różnych form wsparcia, pomocy i opieki. Na terenie obszaru LGD w 2002 r. wg Narodowego Spisu Powszechnego zamieszkiwało ogółem 16 587 osoby niepełnosprawne (8 308 kobiet, 8 279 mężczyzn). LGD nie posiada szczegółowych danych dotyczących liczby osób z niepełnosprawnością w powiecie żywieckim i poszczególnych jego gminach. Powołując się na jedyne dostępne źródło danych obrazujące w pewnym stopniu skalę zjawiska, niepozwalające jednak określić dokładnej liczby osób niepełnosprawnych - dane Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Żywcu - w 2013r. było 528 do 16 roku życia i 1845 osób powyżej 16 roku życia zostało zaliczonych do stopnia niepełnosprawności prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem sądu. Do tej liczby należy jednak dodać liczbę osób, które uzyskały orzeczenie ZUS i KRUS, oraz osoby, które w 2013 miały aktualne orzeczenie wydane w latach wcześniejszych. Według danych z Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu w 2013 r. pomoc z tytułu

niepełnosprawności uzyskało 2107 osób. Na terenie powiatu żywieckiego wg danych PCPR w Żywcu 8 organizacji pozarządowych działa na rzecz osób niepełnosprawnych. Dane te nie odzwierciedlają jednak w całości skali zjawiska.

Niepełnosprawność można zdefiniować jako trwałą lub okresową niezdolność do wypełnienia ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszania sprawności organizmu, w szczególności powodującę niezdolność do pracy. Osoby niepełnosprawne to bardzo zróżnicowana grupa ze względu na rodzaj i stopień niepełnosprawności, a także fakt czy dana osoba jest niepełnosprawna od urodzenia czy stała jej niepełnosprawność wynika z wypadku lub rozwoju choroby. Rozróżniając niepełnosprawności możemy wyróżnić trzy stopnie niepełnosprawności znaczny, umiarkowany i lekki a także grupy osób: z niepełnosprawnością ruchową, z uszkodzeniami narządu wzroku, z uszkodzeniami narządu słuchu, z niepełnosprawnością intelektualną, z zaburzeniami psychicznymi, z niepełnosprawnością spowodowaną chorobą somatyczną (choroby układu krążenia, cukrzyca, choroby nowotworowe), ze sprzężoną niepełnosprawnością.

W 2013 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych osób niepełnosprawnych na obszarze LGD wyniosła 396 osób (w tym 171 kobiet) i stanowiła 6% osób bezrobotnych obszaru LGD. **Sytuacja osób ~~z niepełnosprawnością~~niepełnosprawnych na rynku pracy jest niekorzystna, co obrazuje niski poziom aktywności zawodowej i relatywnie wysokie bezrobocie osób niepełnosprawnych.** Taka sytuacja w efekcie rodzi wiele negatywnych zjawisk wśród osób niepełnosprawnych: pogłębia izolację i bezradność, utrwala postawy roszczeniowe wobec pomocy instytucji publicznych, utrwala negatywne stereotypy społeczne dotyczące pracy osób z niepełnosprawnością. Odwołując się do badania TNS OBOP 2002 tylko 5% pracodawców deklaruje chęć zatrudnienia osób z niepełnosprawnością, świadczy to o poważnym problemie wśród pracodawców odnośnie zatrudniania osób ~~z niepełnosprawościami~~niepełnosprawnych. W firmach należących do otwartego rynku pracy udział zatrudnionych osób niepełnosprawnych stanowi nieco ponad 0,7 % pracowników ogółem.

Podczas wywiadu grupowego z przedsiębiorcami zauważono, iż **pracodawcy na otwartym rynku nie są w ogóle przygotowani do zatrudniania osób niepełnosprawnych.** Począwszy od istniejących stereotypów, pogłębianych obserwowaną sytuacją na rynku, gdzie osoba niepełnosprawna postrzegana jest z założenia jako niepracująca, poprzez ograniczenia dostępu osób z niepełnosprawnością do rynku pracy w związku z istniejącymi barierami architektonicznymi i transportowymi, uniemożliwiającymi samodzielne poruszanie i przemieszczania się. Obejmuje to nie tylko osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich, ale również osoby poruszające się o kulach, czy też osoby starsze. Bariery architektoniczne stanowią ograniczenie w dostępie do firm otwartego rynku pracy, jak również w dostępie do szkół i placówek oświatowych na obszarze LGD. **W efekcie następuje marginalizacja tej grupy osób – znaczna część osób w wieku produkcyjnym nie uczestniczy w pełni w życiu społeczno-zawodowym, stanowiąc jednocześnie znaczne obciążenie finansowe dla instytucji publicznych.**

Podczas wywiadu grupowego z przedstawicielami organizacji pozarządowych działających na rzez osób niepełnosprawnych zauważono, iż stopień niepełnosprawności jest jednym z głównych czynników, który różnicuje aktywność zawodową osób niepełnosprawnych. Natomiast o intensywności oddziaływania niepełnosprawności na sposób życia człowieka w głównej mierze decyduje moment powstania niepełnosprawności oraz jej rodzaj, zakres i dynamika. Uczestnictwo w życiu zawodowym i społecznym osób niepełnosprawnych jest w znacznym stopniu niskie również ze względu na brak samodzielności tych osób, a także potrzebę pomocy innych osób. Zazwyczaj opiekę nad osobą niepełnosprawną w Polsce sprawuje najbliższa rodzina. Taka zależność wpływa na mobilność zawodową i społeczną jednocześnie samej osoby niepełnosprawnej, jak i jej opiekuna/opiekunki. Generuje to powstawanie kolejnych barier - barier mentalnych w samych tych osobach i ich najbliższym otoczeniu, co w efekcie prowadzi do wycofania się z wszelkiej aktywności społecznej i zawodowej. Jak zauważyli uczestnicy wywiadu fokusowego główną przyczyną takiej postawy jest strach przed zmianą dotychczasowej sytuacji i brak wsparcia dla tych osób. Zauważono również, że na obszarze LGD istnieje problem dotyczący osób, które stały się niepełnosprawne w wyniku wypadków czy też chorób. Takie osoby jak i ich najbliższe otoczenie poza wsparciem czysto medycznym i rehabilitacyjnym wymagają bardzo dużego wsparcia psychologicznego a co również istotne stworzenia warunków do integracji społecznej. Często osoby takie, aby mogły dalej normalnie funkcjonować – być aktywne zawodowo, muszą dostosować się do sytuacji - zmienić zawód lub stanowisko pracy takiej osoby musi zostać dostosowane do jej potrzeb. Podstawowym problemem osób niepełnosprawnych wg opinii przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych jest fakt samej niepełnosprawności tych osób, a specyficzną potrzebą tej grupy jest zrównoważenie danej niepełnosprawności w stopniu pozwalającym na samodzielne życie i aktywność zawodową.

Niepełnosprawność to właściwość która wpływa, na standard życia i w zależności od nasilenia w niższym lub zwiększonym stopniu precyzuje funkcjonowanie człowieka w społeczeństwie - stygmatyzuje. Stygmatyzacja w tym przypadku wg opinii przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych wprowadza rodzaj dystansu ze strony „normalnego" otoczenia, ponieważ ta „inność" narusza porządek w świecie „normalności". W konsekwencji takiej sytuacji osoby niepełnosprawne zmagają się brakiem pewności siebie, trudności w wiarygodnej ocenie własnych możliwości, niskiej asertywności i dużej zależności od otoczenia.

W LSR będą podejmowane takie działania, które umożliwią przełamywanie bariery gotowości do udziału osób niepełnosprawnych życiu społecznym i zawodowym, poprzez niwelowanie barier architektonicznych, zakup pomocy technicznych, maszyn, urządzeń umożliwiających osobom niepełnosprawnym funkcjonowanie i ich obsługę, zapewnienie osobom niepełnosprawnym pomocy innej osoby – asystenta osoby niepełnosprawnej czy też instruktora pracy. Ważne

jest również, aby wyrównywać szanse osób niepełnosprawnych w dostępie do edukacji, likwidować bariery mentalne związane z tendencją do generalizowania i tworzenia stereotypów, integrować ze społecznością lokalną.

Osoby powyżej 50 roku życia

Osoby 50+, które wg GUS na koniec 2013r. stanowiły 34% ludności obszaru LGD „Żywiecki Raj". W większości osoby te nie są zrzeszone w żadnych organizacjach czy też grupach nieformalnych (kołach lub klubach seniorów). Na obszarze LGD działała Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów - Oddział Rejonowy w Żywcu, w 2013r. wg danych GUS funkcjonowało 5 kół, klubów seniora, w których było zrzeszonych 620 osób. Niska aktywność zawodowa osób starszych powoduje szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla samych seniorów, jak i całego społeczeństwa. W 2013 r. na obszarze LGD osób bezrobotnych w wieku 55 lat i więcej było 1 093, w tym 590 osób pozostających bez pracy dłużej niż rok. Podczas konsultacji społecznych jakie odbywały się na terenie LGD, swoje opinie na temat wsparcia w szczególności tej grupy osób udzielali liczni przedstawiciele grup formalnych i nieformalnych seniorów. Wg opinii tej grupy przyczynami niskiej aktywności zawodowej powyżej 50 roku życia jest m.in. trudna sytuacja na rynku pracy, wysokie bezrobocie, trudne warunki gospodarowania i wysokie koszty pracy, które wpływają na niską podaż nowych miejsc pracy. Ponadto dynamiczny rozwój nowych technologii powoduje, że bardzo często pracodawcy pozbywają się osób powyżej 50 roku życia, które tych technologii nie znają. Podczas wywiadu grupowego z przedsiębiorcami zauważono, iż wśród potencjalnych pracodawców występuje również dużo stereotypów związanych z zatrudnianiem osób po 50 roku życia. **Wg lokalnych przedsiębiorców osoby po 50 są mniej wydajne i wolniej pracują, a także więcej chorują i nie chcą podnosić swoich kwalifikacji**, nie chcą się doszkalać – uczyć języków obcych, poznawać nowych technologii. Funkcjonujące stereotypy na temat starszych pracowników zniechęcają pracodawców do zatrudniania osób starszych. Osoby po 50 roku życia cechuje niski poziom kwalifikacji zawodowych lub nie dostosowane kwalifikacje zawodowe do potrzeb rynku pracy. Osoby starsze mają problem w poruszaniu się po rynku pracy i brakuje im także umiejętności z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnych.

W województwie śląskim proces starzenia się społeczeństwa postępuje najszybciej w kraju. Udział osób w wieku 60 lat i więcej w województwie śląskim stanowi 21,5 % całej społeczności województwa, także dynamika przyrostu liczby seniorów jest bardzo wysoka. Według prognoz GUS liczba ludności województwa do 2030 roku zmniejszy się o 12,6 %. Taka dynamika zmian jest bardzo znacząca na tle kraju, dla którego spadek populacji wyniesie 5,8 %. W województwie najliczniejszą grupę mieszkańców będą stanowiły osoby w wieku 52 lat, ale bardzo liczną grupą będą również osoby w wieku 77 lat, tak więc liczba osób w wieku o najwyższej aktywności zawodowej będzie nieliczna. Niezbędne jest więc podejmowanie działań mających na celu przedłużenia okresu pozostawania aktywnym zawodowo i społecznie, wykorzystania potencjału seniorów oraz ich godnego życia.

3.2 Ocena społeczna obszaru, w tym potencjału demograficznego

3.2.1 Wskaźniki demograficzne – istniejące trendy i prognozy na przyszłość

Na koniec 2007 r. obszar LGD zamieszkiwało 116 932 osób, w tym 60 018 kobiet (co stanowiło 50,88% ogółu liczby mieszkańców) a na koniec 2013r. na obszarze LGD zamieszkiwało 121 025 osób w tym 61 603 kobiet (co stanowiło 50,90% ogółu liczby mieszkańców). Trend zmiany jest zdecydowanie pozytywny, liczba ludności względem 2007r. wzrosła o ponad 3 tys. osób.

Opierając się na prognozie ludności BDL GUS w przyszłości należy spodziewać się jednak trendu malejącego w zmianach liczby mieszkańców w regionie. **Prognozy dla całej Polski, województwa śląskiego, jak i powiatu żywieckiego pokazują, że ogólna liczba ludności będzie się stopniowo zmniejszać począwszy od 2015r.**

Wykres 3. Trendy zmian liczby ludności w okresie 2015-2050 dla Polski, województwa śląskiego, powiatu żywieckiego.

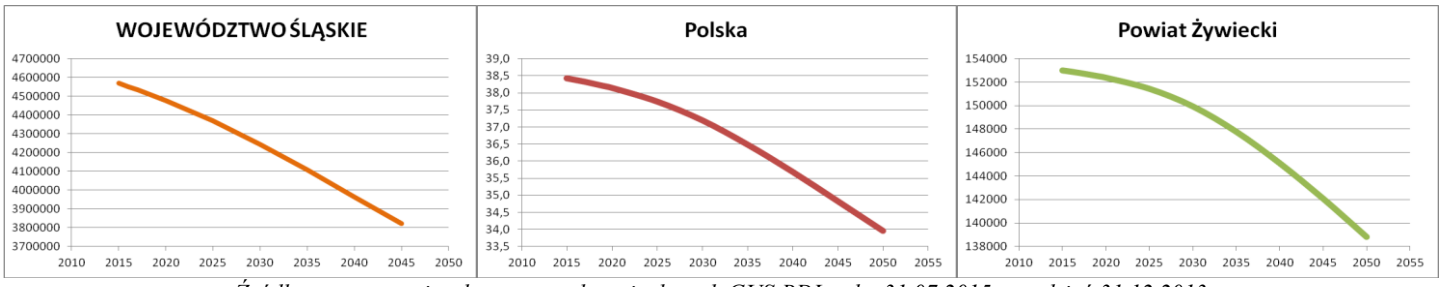

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Biorąc pod uwagę wiek mieszkańców obszaru LGD „Żywiecki Raj" dominują osoby w wieku 20-29, (w 2013r. 9 521 osób), co dziesiąty mieszkaniec LGD to osoba po 70 roku życia (na koniec 2013r. - 12 077osób). Zaniepokojenie budzi obserwowany od 2010r. spadek liczby mieszkańców w wieku do 4 lat. Analiza struktury ludności wg grup wieku wskazuje na starzenie się społeczeństwa obszaru LGD. Poważnym skutkiem starzenia się ludności w perspektywie kilkunastu najbliższych lat jest możliwość wyraźnego zmniejszenia się potencjalnych zasobów pracy (ludności w wieku produkcyjnym), co może odbić się negatywnie na konkurencyjności całego obszaru.

Wykres 4. Ludność wg wieku na obszarze LGD „Żywiecki Raj" w latach 2007-2013

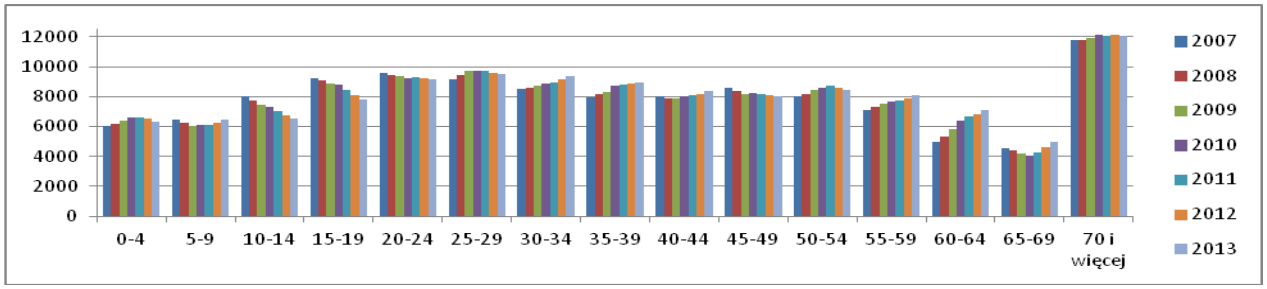

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

W latach 2007-2011 przyrost naturalny na obszarze LGD „Żywiecki Raj" kształtował się na dodatnim poziomie, od 2012r. odnotowywany jest ogólny przyrost naturalny na poziomie ujemnym, przy czym tylko wśród mężczyzn, co przekłada się jednak na przyrost ujemny ogólny.

Wykres 5. Przyrost naturalny na obszarze LGD „Żywiecki Raj" w latach 2007-2013

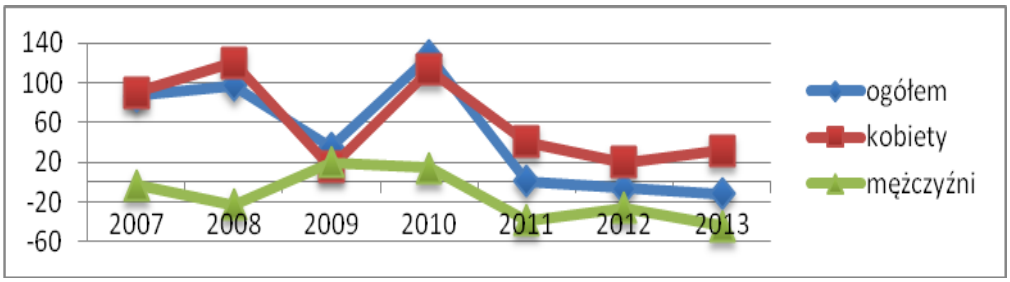

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Istotnym miernikiem charakteryzującym przebieg procesów demograficznych jest saldo migracji stałej. Na koniec 2013r. dla obszaru LGD „Żywiecki Raj" saldo migracji ogółem było równe 148 osobom. Wskaźnik migracji na 1 tys. mieszkańców obszaru przez okres od 2007 do 2013 r. utrzymywał się na poziomie dodatnim, pomimo tego, iż jego wartość spadała i w 2013 r. wyniosła 1,22‰. Jest to zjawisko pozytywne w porównaniu do województwa śląskiego gdzie wskaźnik migracji na koniec 2013r. wyniósł -2‰. Niepokojącym zjawiskiem, które dotyczy całej Polski jest ujemny wskaźnik migracji zagranicznej, który na terenie LGD wyniósł na koniec 2013r. -0,23‰ a w wojewódzkie śląskim -1,18‰.

Wykres 6. Wskaźnik migracji obszaru LGD w latach 2007-2013

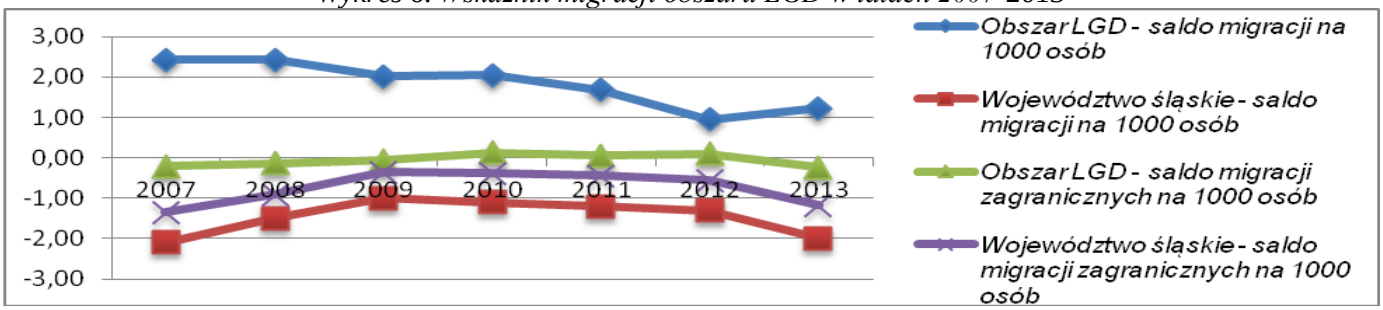

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Generalnie większość migracji na terenie LGD to migracje ekonomiczne, związane z wyjazdami za pracą, z chęcią poprawienia swojego statusu społecznego i bytu materialnego. Spadająca wartość wskaźnika migracji może powodować spadek kapitału ludzkiego i społecznego oraz spowolnienie rozwoju gospodarczego obszaru. Działania zaplanowane w LSR powinny zapobiegać pogłębianiu się zjawiska migracji ujemnej. Rozwinięta gospodarka, wysokiej jakości infrastruktura społeczna i techniczna oraz rozwinięty kapitał społeczny przyczynią się do poprawy wartości wskaźnika. Zasadne jest podjęcie działań zapobiegających migracji młodych osób z obszaru LSR przy jednoczesnym zapewnianiu działań z zakresu polityki i pomocy społecznej dla osób starszych, które będą odpowiadały na zapotrzebowanie tej grupy wiekowej mieszkańców obszaru LSR.

3.2.2 Poziom aktywności społecznej na obszarze LGD

O kapitale społecznym ludności obszaru LGD świadczy liczba działających organizacji pozarządowych. Na obszarze LGD działa łącznie 270 organizacji pozarządowych, ich liczba stopniowo wzrastała w kolejnych latach. Wartość ta wzrosła o ponad 13% względem 2009r.

Wykres 7. Organizacje pozarządowe na obszarze LGD w latach 2009-2013

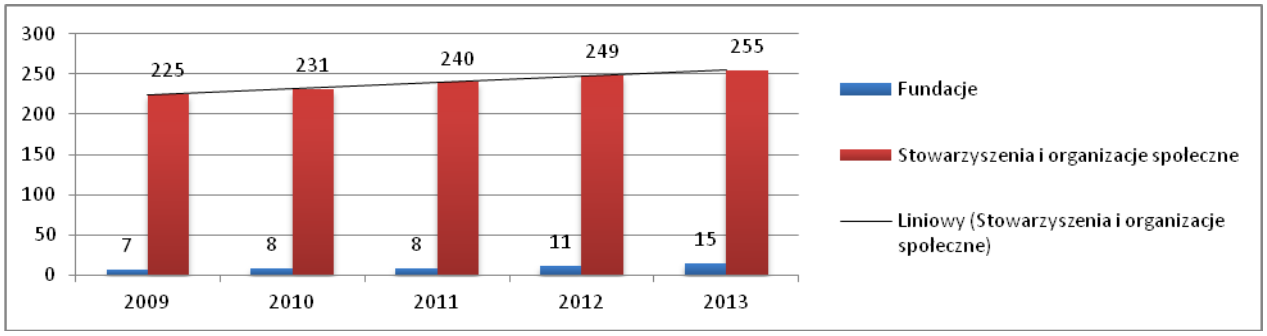

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Najwięcej organizacji pozarządowych jest w gminach Jeleśnia (37) i Węgierska-Górka (31), najmniej w gminie Koszarawa (5). Analizując liczbę organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców w 2013 r., najwyższy wskaźnik na obszarze LGD jest w gminie Łękawica i wynosi 36, a najniższy w gminie Radziechowy-Wieprz. Liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców w 2013 r., na obszarze LGD wynosi 23 (taki sam poziom wskaźnika występuje w województwie śląskim).

Wykres 8. Liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców w 2013r.

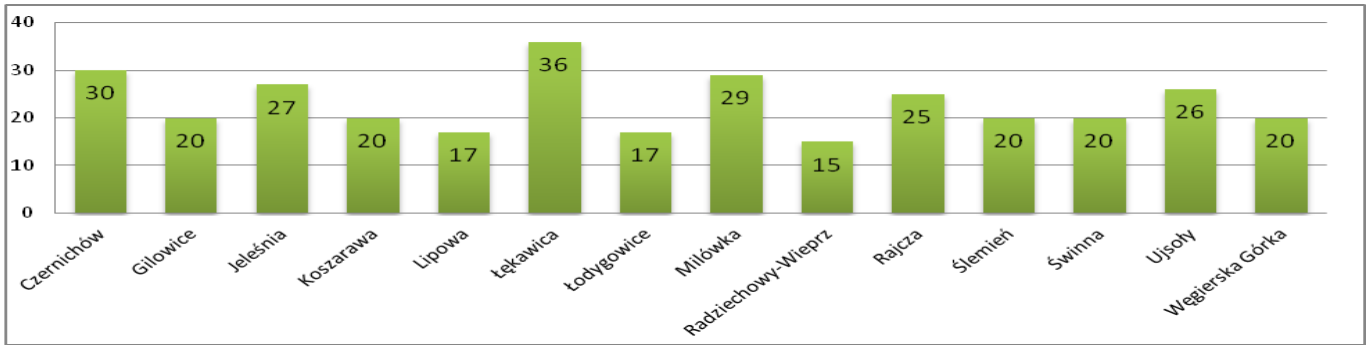

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Pozytywny trend przyrostu liczby NGO na obszarze LGD świadczy o **stopniowym wzmacnianiu kapitału społecznego obszaru oraz jest elementem spajającym obszar.** Działające organizacje zajmują się zarówno propagowaniem kultury, popularyzacją sportu wśród mieszkańców, ale także innymi formami aktywności i zainteresowań, jak i pomocą społeczną[2]. Aktywność społeczności LGD jest zróżnicowana, w jednych gminach znajdują się stowarzyszenia zrzeszające aktywnych mieszkańców, przyjaciół obszaru, w innych działają jedynie organizacje z sektora publicznego. Na obszarze LGD działa 8 organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych. Praktycznie w każdej miejscowości funkcjonują jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych, które biorą czynnie udział w życiu społecznym gmin a także zespoły regionalne i twórcy ludowi. Na terenie LGD licznie działają również nieformalne grupy takie jak Koła Gospodyń Wiejskich – na całym obszarze LGD jest 65 KGW zrzeszających 1 640 osób. Najwięcej członków KGW jest w gminie Radziechowy-Wieprz, następnie w Świnnej i Milówce.

Wykres 9. Liczba osób w Kołach Gospodyń Wiejskich na obszarze LGD, stan na dzień 31.07.2015r.

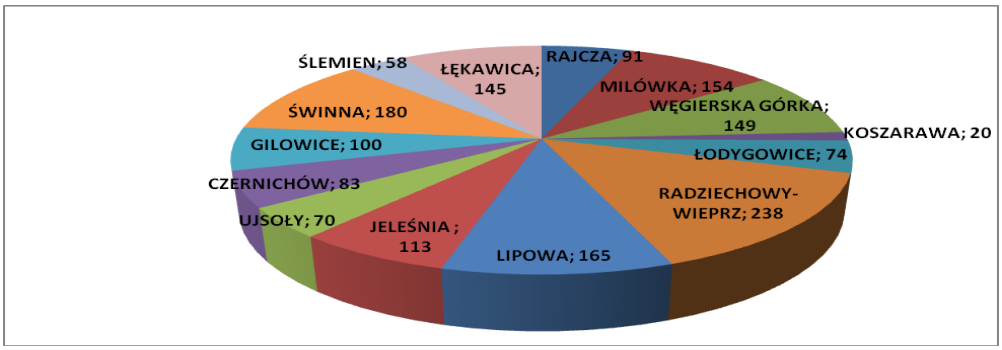

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych LGD „Żywiecki Raj"

Koła Gospodyń Wiejskich na terenie LGD stanowią bardzo aktywną grupę, przy czym nie są one sformalizowane, nie posiadają osobowości prawnej, jest to kluczowy problem w możliwości pozyskania przez te grupy środków na realizacje własnych inicjatyw. Przeprowadzając badania własne LGD – wykonano wywiady telefoniczne z Przewodniczącymi KGW z terenu LGD, zdiagnozowano, iż ponad połowa KGW z obszaru LGD jest zainteresowana przekształceniem się w stowarzyszenia. Wykazują również chęć i zainteresowanie szkoleniami z tego zakresu oraz konieczność wsparcia w procesie rejestracji i działalności nowo powstałych stowarzyszeń.

Na terenach wiejskich LGD wg GUS w 2013r. uczestniczyło w imprezach masowych 18,5 tys. osób, co stanowi niecały 1% uczestników imprez masowych na obszarze województwa śląskiego, a 34% uczestników imprez masowych na terenie

[2] http://bazy.ngo.pl [dostęp 31.07.2015]

powiatu żywieckiego (łącznie z miastem Żywiec). Nie oznacza to, iż na terenie LGD nie odbywają się imprezy i wydarzenia kulturalne. Opierając się na danych zawartych w kalendarzu imprez opracowywanym corocznie przez Starostwo w Żywcu na terenie LGD odnotowanych jest ok. 200 imprez. W kalendarzu tym, zawarte są informacje z poszczególnych gmin o planowanych imprezach, wydarzeniach kulturalnych i sportowych.

Przeprowadzając badania własne dotyczące poziomu życia mieszkańców LGD, mieszkańcy obszaru LGD określili na dobrym poziomie współpracę mieszkańców, organizacji pozarządowych z władzami samorządowymi. W stosunku jednak do współpracy pomiędzy organizacjami zaznaczono, iż taka współpraca jest niewystarczająca i wymaga wsparcia.

Aktywność lokalnej społeczności wyznacza również frekwencja wyborcza. Na obszarze LGD frekwencja w wyborcza w 2007r. w wyborach parlamentarnych i w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 była niższa niż w województwie śląskim. Natomiast wyborach samorządowych w 2010r. była wyższa aż o 15% (wynosiła 57,86%) w stosunku do frekwencji w wojewódzkie śląskim, a w wyborach prezydenckich w 2010r. była wyższa o 4% od frekwencji w wojewódzkie śląskim. W parlamentarnych w 2011r. frekwencja była porównywalna na obszarze do LGD do województwa śląskiego i wynosiła 49,40%. Największą aktywność w wyborach samorządowych wykazała gmina Koszarawa na poziomie 78,96%, natomiast w wyborach parlamentarnych w 2007 – mieszkańcy gminy Czernichów, a w wyborach parlamentarnych 2011 i prezydenckich – mieszkańcy gminy Ślemień.

Wykres 10. Aktywność wyborcza mieszkańców obszaru LGD na tle województwa śląskiego.

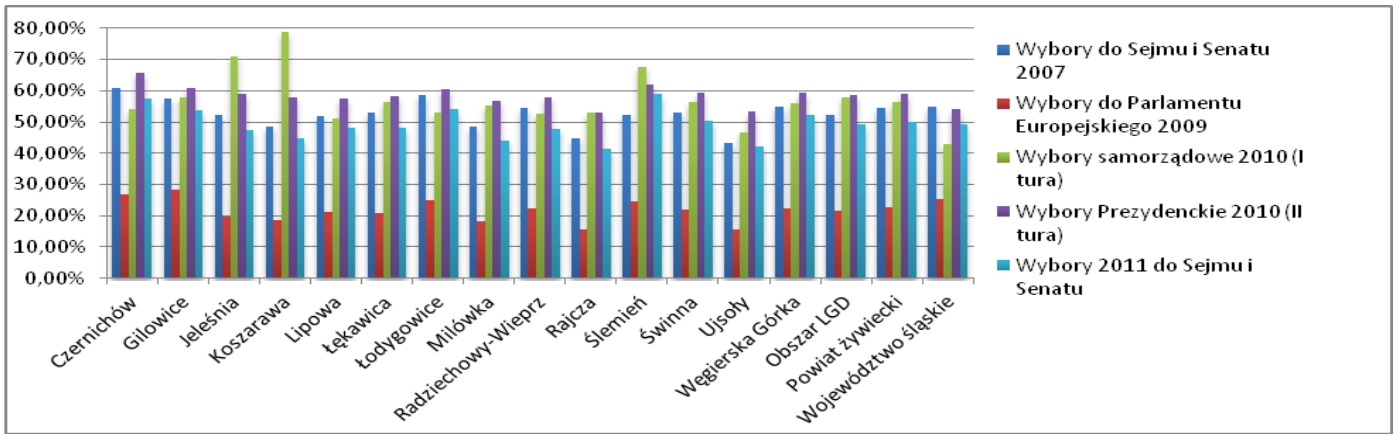

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW z dn. 31.07.2015r.

Porównując wybory samorządowe a prezydenckie w tym samym roku należy stwierdzić, że **mieszkańcy obszaru LGD są mocno zaangażowani w sprawy lokalne, czują, że mają możliwość wpływu na to co ich otacza na poziomie gminy, powiatu, województwa.** Mieszkańcy obszaru LGD angażują się w sprawy publiczne jeżeli mają wewnętrzne przekonanie, że możliwe są zmiany na obszarze zależne od nich. Dlatego tak istotne jest poczucie wpływu mieszkańców na sprawy lokalne.

3.2.3 Problemy społeczne na obszarze LGD „Żywiecki Raj"

Zgodnie z raportem przygotowanym przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej „Ubóstwo w województwie śląskim – skala, przyczyny, skutki" w wymiarze jednostkowym za najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym i ubóstwem należy uznać osoby dotknięte niepełnosprawnościami, jak również osoby z niskim wykształceniem, bezdomne i samotne[3]. Jednym z najdotkliwszych problemów społecznych na obszarze LGD jest ubożenie ludności, gdzie istnieje negatywna tendencja wzrostowa. Ubóstwo przyczynia się do zaburzenia funkcjonowania rodziny i pogłębia jej dysfunkcyjność. Najczęstszymi problemami osób dotkniętych ubóstwem na obszarze LSR jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego. Dysfunkcja ta przejawiająca się w wyuczonej bezradności powoduje wiele współczesnych problemów społecznych, takich jak bieda, bezrobocie oraz przemoc w rodzinie. Niezaradność w wychowaniu dzieci często łączy się z innymi problemami takimi jak uzależnienia i przemoc. Jednym z ważniejszych wskaźników ubóstwa na poziomie gminy jest liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej (wszyscy członkowie gospodarstw domowych, które otrzymały jakąkolwiek pomoc za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej), w stosunku do liczby mieszkańców. Wskaźnik deprywacji lokalnej, liczony jako liczba korzystających z pomocy społecznej (beneficjentów) na 1000 mieszkańców gmin członkowskich LGD wyniósł 82 osoby na koniec 2013r., w porównaniu do 76 w 2009r. **Należy zatem stwierdzić, że wskaźnik deprywacji wykazuje silną negatywną tendencję.** Wzrastający poziom osób korzystających z pomocy do liczby ludności to negatywne zjawisko ubóstwa, tym bardziej, że na obszarze województwa śląskiego ta tendencja jest malejąca – wskaźnik deprywacji w 2013r. wyniósł 56 a w 2007r. 59. Wskaźnik deprywacji na obszarze LGD jest przestrzennie zróżnicowany. Na koniec 2013r. odnotowano najwyższy wskaźnik deprywacji w gminach Ujsoły (131), Rajcza (122),Łękawica (119) a najniższy w gminach Łodygowice (25), Czernichów (59), Ślemień (60).

Tabela 4. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2009-2013 w gminach obszaru LGD i wskaźnik deprywacji lokalnej w 2013r.

Jednostka	Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy	Zmiana	Dynamika	Wskaźnik

[3] Raport *Ubóstwo w Województwie Śląskim. Skala, przyczyny, skutki*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Obserwatorium,Integracji Społecznej, Katowice 2012

terytorialna	społecznej					w latach 2009-2013	w %	deprywacji lokalnej w 2013r.
	2009	2010	2011	2012	2013			
	osoba							
Śląskie	272 549	265 433	242 878	248 978	259 862	-12 687	-3,80%	56
Czernichów	389	385	396	376	402	1 171	1,36%	59
Gilowice	408	374	356	385	433	13	2,05%	71
Jeleśnia	1 148	1 463	1 094	1 113	1 198	25	3,64%	89
Koszarawa	340	246	218	228	214	50	-36,42%	87
Lipowa	549	589	581	639	653	-126	15,14%	63
Łękawica	460	471	445	456	529	104	11,18%	119
Łodygowice	409	333	360	324	350	69	-15,75%	25
Milówka	1 008	905	914	923	1 067	-59	4,53%	106
Radziechowy-Wieprz	799	805	742	737	873	59	5,90%	67
Rajcza	864	933	1 001	1 001	1 105	74	26,38%	122
Ślemień	202	180	206	205	209	241	2,19%	60
Świnna	603	552	544	574	647	7	5,98%	80
Ujsoły	456	455	437	466	608	44	34,20%	131
Węgierska Górka	1 439	1 519	1 521	1 562	1 639	152	11,34%	108
Obszar LGD	**9 074**	**9 210**	**8 815**	**8 989**	**9 927**	**1 639**	**7,40%**	**82**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Uwarunkowania społeczne analizowanego obszaru są bardzo ważne w kontekście planowania rozwoju, ponieważ wskazują na problemy z jakimi borykają się mieszkańcy LGD. O problemach społeczności stanowi liczba osób i gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. W roku 2013r. w stosunku do roku 2009 nastąpił wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej o prawie 10%. W 2013 r. liczba osób z korzystających z pomocy społecznej wyniosła 9 927 osób, co stanowi ponad 8% ogólnej liczby mieszkańców LGD. Liczba gospodarstw domowych w latach 2009-2013 na obszarze LGD korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wzrosła o 22%, z 2 638 rodzin do 3 220 rodzin. Najgorzej pod względem liczby rodzin objętych pomocą opieki społecznej wypada gmina Węgierska Górka.

Wykres 11. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2009-2013

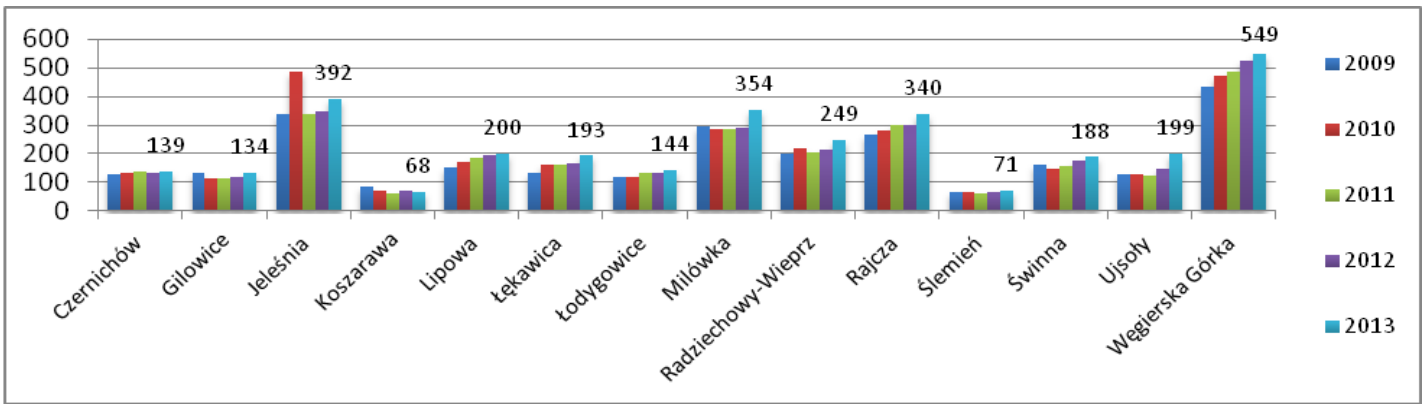

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Zjawisko ubóstwa nie jest jedynie problemem ekonomicznym, mierzonym niedostatkiem środków materialnych. Przejawia się ono również w problemach takich jak: poziom wykształcenia, warunki mieszkaniowe, dostęp do opieki zdrowotnej oraz dóbr kultury. Działania jakie należy podjąć w walce z ubóstwem na obszarze LGD to przede wszystkim oddziaływanie na rynek pracy. Działania na rzecz zmniejszania skali ubóstwa powinny koncentrować się na zwiększaniu szans zatrudnienia osób defaworyzowanych na rynku pracy.

Powołując się dalej na informacje z Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu LGD uzyskane podczas przeprowadzonego wywiadu fokusowego, główną przyczyną wystąpienia do GOPS z wnioskiem o pomoc jest ubóstwo i bezrobocie, kolejno niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba, a także potrzeba ochrony macierzyństwa i wielodzietność. Bezrobocie ma znaczący wpływ na pogorszanie się warunków socjalno-bytowych osób i rodzin. Brak możliwości zatrudnienia powoduje, że rodziny mają poważne trudności w zaspakajaniu podstawowych potrzeb życiowych. Wg GOPS do najpoważniejszych problemów społecznych na obszarze LGD należą także: alkoholizm, narkomania i przemoc w rodzinie. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej znajdują się w dwóch gminach obszaru LGD: Milówce i Węgierskiej Górce. Placówki te oferują łącznie 80 miejsc, z czego większość jest wykorzystana przez osoby w podeszłym wieku. Brak domów opieki dla osób starszych jest dużym problemem w sytuacji postępującego starzenia się społeczeństwa.

LGD „Żywiecki Raj" przeprowadziło także badania własne w zakresie poziomu życia mieszkańców na obszarze LGD. Poproszono mieszkańców o ocenę stopnia zadowolenia, bądź niezadowolenia z zamieszkiwania danej miejscowości,

biorąc pod uwagę wiele istotnych obszarów życia. Niestety badanie wykazało niezadowolenie. Najsłabiej wypadły następujące obszary (niezadowolenie sięga od 60% do 85%): komunikacja (połączenie z innymi gminami), możliwość znalezienia pracy, dostępność obiektów służących odpoczynkowi i rekreacji, kultura (uczestnictwo w życiu kulturalnym), stwarzanie warunków dla inwestorów – działania władz mających przyciągać inwestorów. Duże zadowolenie mieszkańcy wykazują jedynie w obszarze bezpieczeństwa, możliwości wygodnego robienia zakupów i dostępu do Internetu. Jedynie co piąta osoba wskazała, że w ostatnich latach warunki życia zmieniły się na lepsze.

Analizując problemy zdiagnozowane w sferze społecznej wyciągnięto następujące wnioski:

- ✓ **Pomimo odnotowanego wzrostu liczby mieszkańców w okresie 2007-2013 prognozowany jest spadek liczby mieszkańców począwszy od roku 2015.**
- ✓ **Wśród mieszkańców dominują osoby w przedziale wiekowym miedzy 20-29 lat oraz osoby powyżej 70 roku życia.**
- ✓ **Od 2012r. odnotowany jest ujemny przyrost naturalny, co jest niepokojącym zjawiskiem.**
- ✓ **Spadająca wartość wskaźnika migracji sygnalizuje możliwość depopulacji na obszarze LGD.**
- ✓ **Wzrastająca liczba organizacji pozarządowych i wysoka aktywność obywatelska wpływają na wysoką aktywność społeczną na obszarze LGD.**
- ✓ **Pogłębia się zjawisko ubóstwa na obszarze LGD, rośnie wskaźnik deprywacji lokalnej.**

3.3 Ocena gospodarcza obszaru, w tym potencjału gospodarczego obszaru

3.3.1 Aktywność ekonomiczna obszaru LGD „Żywiecki Raj”

Dla populacji ludności obszaru LGD „Żywiecki Raj” w 2013r. udziały poszczególnych ekonomicznych grup wieku wynosiły: **ludność w wieku przedprodukcyjnym – 23 756** (17% ogółu ludności obszaru LGD), **ludność w wieku produkcyjnym – 76 593** (63% ogółu ludności obszaru LGD), **ludność w wieku poprodukcyjnym – 20 676** (20% ogółu ludności obszaru LGD). Wartości były zbliżone do udziału dla populacji całej Polski i województwa śląskiego.

Tabela 5. Udział 3 klas wieku: przedprodukcyjnego, produkcyjnego i poprodukcyjnego obszaru LGD „Żywiecki Raj” w latach 2007-2013 wg płci.

	ogółem						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ogółem	117949	118222	118812	120508	120712	120778	121025
Kobiety	57931	57978	58269	59202	59302	59300	59422
Mężczyźni	60018	60244	60543	61306	61410	61478	61603
	w wieku przedprodukcyjnym						
Ogółem	26090	25592	25037	25062	24644	24225	23756
Kobiety	12931	12717	12434	12482	12289	12055	11830
Mężczyźni	13159	12875	12603	12580	12355	12170	11926
	w wieku produkcyjnym						
Ogółem	72993	73675	74612	75983	76289	76334	76593
Kobiety	34444	34735	35074	35521	35588	35661	35750
Mężczyźni	38549	38940	39538	40462	40701	40673	40843
	w wieku poprodukcyjnym						
Ogółem	18866	18955	19163	19463	19779	20219	20676
Kobiety	12643	12792	13035	13303	13533	13762	14023
Mężczyźni	6223	6163	6128	6160	6246	6457	6653

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Niekorzystnym zjawiskiem jest rosnący udział osób w wieku poprodukcyjnym, a malejący udział osób w wieku przedprodukcyjnym – proporcjonalnie mała grupa osób w wieku produkcyjnym utrzymuje stosunkowo dużą liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym (37%).

Wykres 12. Zmiana liczby ludności w grupach wiekowych w latach 2007-2013

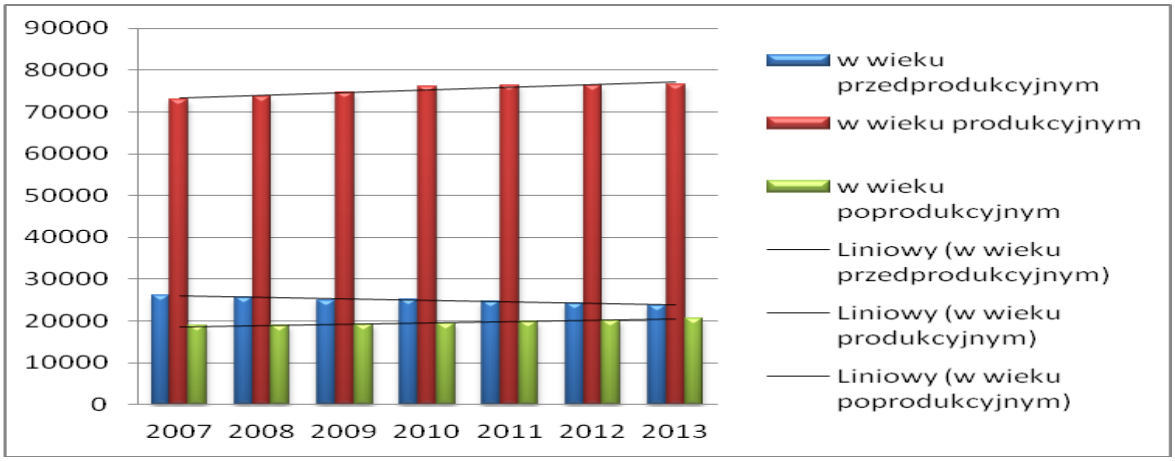

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Niski stopień osób w wieku przedprodukcyjnym wpływa na niski dopływ osób na rynek pracy. Linia trendu zaznaczona na powyższym wykresie wskazuje, że spada liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, a rośnie liczba osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. Wskazuje to na starzenie się ludności obszaru LGD. Na obszarze LGD rośnie wartość obciążenia demograficznego. Odwrócenie trendu nastąpiło już w 2009r., za co odpowiedzialne są zmiany w strukturze ekonomicznych grup wieku populacji prowadzące do starzenia się społeczeństwa – czyli spadek osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz znaczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, niezależnie od zmian w ogólnej liczebności populacji.

Istotną informacją mówiącą o jakości życia mieszkańców obszaru LGD jest liczba pracujących oraz bezrobotnych. Poniższa tabela wskazuje, że liczba pracujących ogółem do 2012r. wzrastała, ale w 2013 odnotowano spadek. Liczba pracujących na koniec 2013r. wyniosła 11 385 osoby. Więcej jest pracujących kobiet niż mężczyzn, dysproporcja wynosi prawie 2 tys. osób. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych do 2012 r. systematycznie rosła, co mogło być związane z kryzysem gospodarczym, natomiast w 2013 r. zaczęła spadać. Wśród osób bezrobotnych liczniejszą grupą są mężczyźni.

Wykres 13. Liczba pracujących i bezrobotnych w gminach obszaru LGD w latach 2007-2013

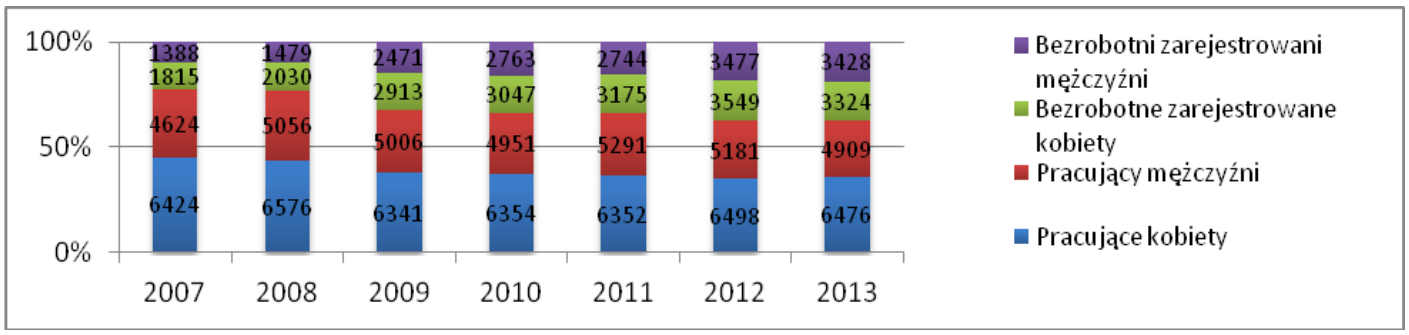

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Sytuacja na rynku pracy jest zróżnicowana w poszczególnych gminach obszaru LGD. Najliczniej pracujące grupy tworzą mieszkańcy gmin Jeleśnia oraz Węgierska Górka, co mogłoby świadczyć o najbardziej rozwiniętym rynku pracy w tych gminach. Jednocześnie najwięcej osób bezrobotnych było zarejestrowanych właśnie w Jeleśni oraz gminie Radziechowy--Wieprz.

Osoby w wieku poniżej 24 lat oraz powyżej 50 roku życia na obszarze LGD są szczególnie narażone na długotrwałe problemy na rynku pracy. Poniższa tabela przedstawia liczbę osób bezrobotnych ze względu na wiek.

Wykres 14. Liczba osób bezrobotnych w podziale na grupy wiekowe dla powiatu żywieckiego w latach 2007-2013

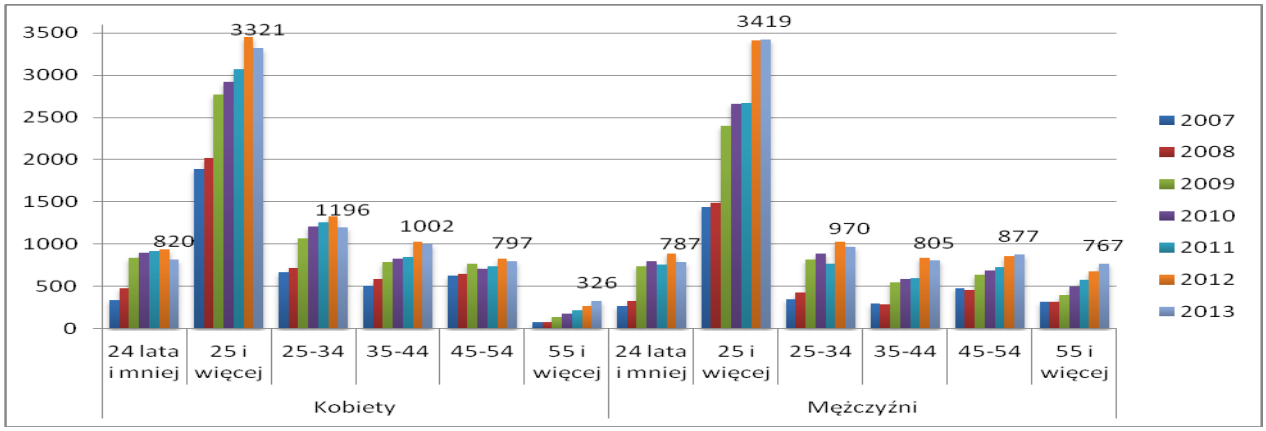

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Stopa bezrobocia w powiecie żywieckim w 2013 r. wyniosła 15,7% jest to wartość wyższa niż w referencyjnych grupach – województwo śląskie 11,2%, kraj 13,4%. Wartość wskaźnika wzrosła względem roku 2007.

Wykres 15. Stopa bezrobocia w latach 2007-2013 dla powiatu żywieckiego, województwa śląskiego i Polski

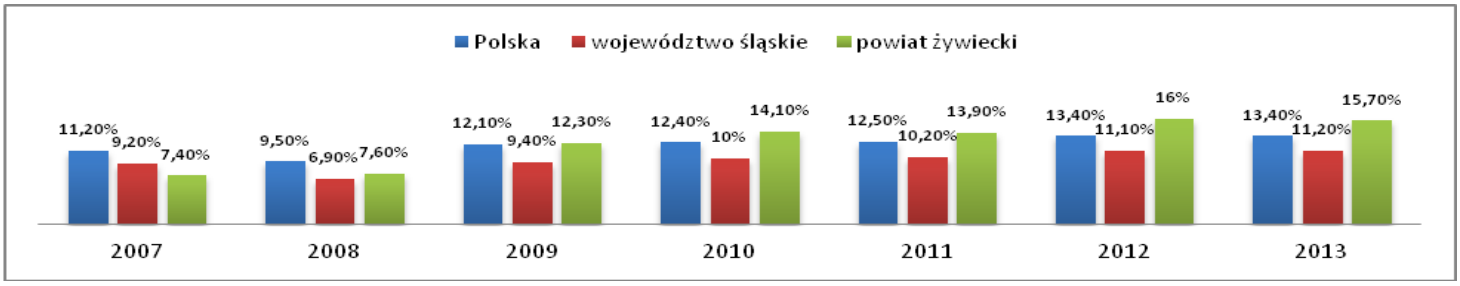

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP Żywiec, GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Analizując dane Powiatowego Urzędu Pracy w Żywcu - biorąc pod uwagę osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy należy stwierdzić, iż osoby do 25 roku życia, osoby w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki, osoby, które ukończyły szkołę wyższą, do 27 roku życia, kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka i osoby niepełnosprawne stanowią 81,16% ogółu osób bezrobotnych na obszarze LGD.

Tabela 6. Udział osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogóle bezrobotnych na obszarze LGD na koniec 2013r.

Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy	2013r.	% ogółu bezrobotnych
Do 25 roku życia	1 607	23,80%
Osoby w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki	518	7,67%
Osoby, które ukończyły szkołę wyższą, do 27 roku życia	112	1,66%
Kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	803	11,89%
Osoby powyżej 50 roku życia	2 044	30,27%
Niepełnosprawni	396	5,86%
Razem osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy na obszarze LGD	**5 480**	**81,16%**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Linie trendu zaznaczone na poniższym wykresie wskazują, jak wyglądała sytuacja na obszarze LGD osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w latach 2007-2013. Tendencję wzrostową ma liczba osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia, kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka i osób niepełnosprawnych. Od 2012r. liczba osób bezrobotnych do 25 roku zaczęła spadać.

Wykres 16.Udział osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogóle bezrobotnych na terenie LGD w latach 2007-2013

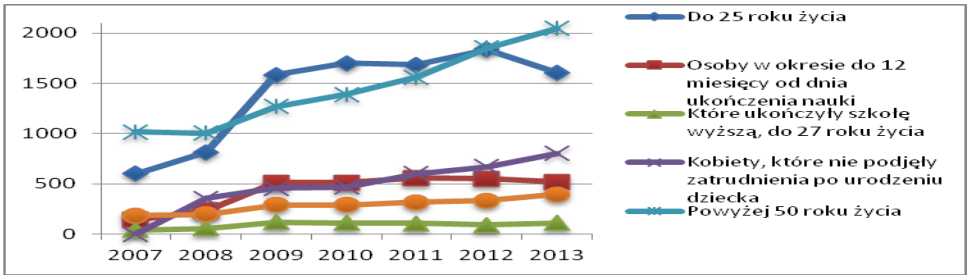

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Żywcu.

3.3.2 Potencjał gospodarczy LGD „Żywiecki Raj"

Na obszarze działania LGD oraz w granicach powiatu żywieckiego potencjał gospodarczy jest zróżnicowany. Główni pracodawcy i największe firmy działające na obszarze powiatu to: „Grupa Żywiec" (zakłady piwowarskie), „PONAR" Żywiec (fabryka maszyn i urządzeń), „EKOTERM" (ciepłownia miejska), „METALPOL" Węgierska Górka Sp. z o.o. (odlewnia żeliwa), Fabryka Śrub „Śrubena Produkcja" Sp. z o.o. w Żywcu, „FAMED" S.A. – Fabryka sprzętu Szpitalnego w Żywcu, „HUTCHINSON" Sp. zoo w Żywcu, SEWS-CABIND Poland Sp. zoo w Żywcu, „DELPHI" w Jeleśni (producenci elementów i instalacji samochodowych). Na obszarze LGD dobrze rozwinięta jest drobna wytwórczość, rzemiosło, usługi oraz handel (stanowią one dominujące gałęzie gospodarki). Poza większymi zakładami pracy znaczna część mieszkańców obszaru znajduje pracę w branży turystycznej.

Zauważalny jest systematyczny trend rosnący liczby przedsiębiorstw, w 2013r. było 9 396 firm prywatnych czyli o 1 014 więcej niż w roku 2007. Natomiast podmiotów w sektorze publicznym było 301 w 2013r. a w 2007r., czyli o 17 więcej niż w 2007r. Liczba podmiotów gospodarczych w badanym okresie wzrosła o 12%. Wśród wszystkich firm dominuje sektor prywatny, w tym przede wszystkim osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (85% podmiotów gospodarczych). Najwięcej podmiotów znajduje się na terenie gmin Łodygowice (1 344), Węgierska Górka (1 284) oraz Jeleśnia (1 165). Najwięcej podmiotów sektora publicznego znajduje się w gminie Jeleśnia (41) a najmniej w gminie Łękawica (9). Najwięcej podmiotów działających w obszarze prywatnym znajduje się w gminach Łodygowice (1 315) oraz Węgierskiej Górce (1 255), najmniej w gminie Koszarawa (148).

Wykres 17. Podmioty gospodarze w sektorze publicznym i prywatnym 2007-2013 na obszarze LGD

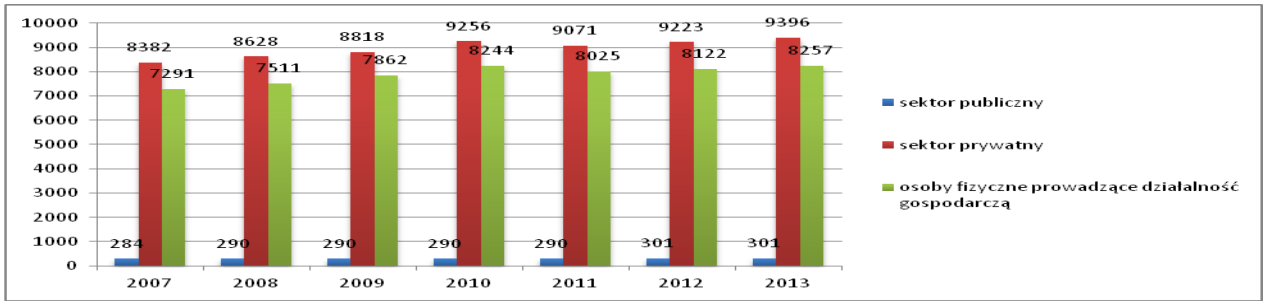

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Gospodarka na obszarze LGD bazuje na mikroprzedsiębiorstwach z sektora prywatnego. Na obszarze LGD na koniec 2013r. znajdowało się 42 przedsiębiorstw zatrudniających 50-249 osób, 395 zatrudniających 50-249 osób i 9 259 firm zatrudniających do 9 pracowników. **Zdecydowaną większość przedsiębiorców stanowią mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób, stanowią one 95,48 %.** Liczba mikroprzedsiębiorców wzrosła względem 2007 r.

Wykres 18. Struktura podmiotów gospodarczych w podziale na wielkość w latach 2007- 2013 r.

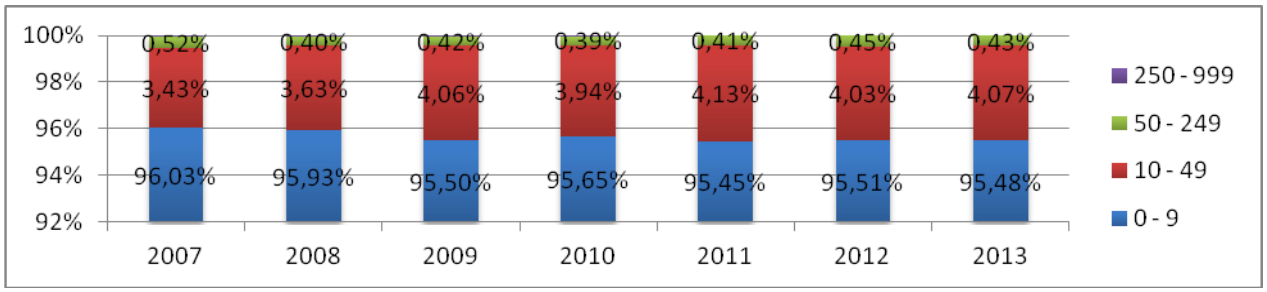

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Jeżeli chodzi o wskaźnik przedsiębiorczości - podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 tys. oraz nowo zarejestrowane na 10 tys. obszar LSR wypada gorzej niż średnia dla kraju oraz województwa śląskiego. W gminach członkowskich LGD w 2013r. wskaźnik osiągnął wartość 778 podmiotów na 10 tys. ludności oraz 110 nowo zarejestrowanych. Są to wartości niższe niż średnie wojewódzkie (1001 oraz adekwatnie 127) i niższe niż średnie dla kraju (1057 oraz adekwatnie 150). **Liczba podmiotów wyrejestrowanych z rejestru REGON w 2013 r. na 10 tys. ludności wynosiła 54 i była niższa niż w województwie śląskim (65), czy w kraju (70). Świadczyć to może o stabilizacji gospodarki lokalnej.** Na wartość wskaźnika mają wpływ następujące elementy: wykształcona kadra pracowników, rynek zbytu oraz atrakcyjne otoczenie do prowadzenia działalności gospodarczej, czyli sprawna administracja, przyjaźnie nastawiona społeczność lokalna, sprawna infrastruktura techniczna i społeczna oraz zachęty podatkowe.

Wykres 19. Wskaźnik przedsiębiorczości dla obszaru LSR w latach 2007-2013

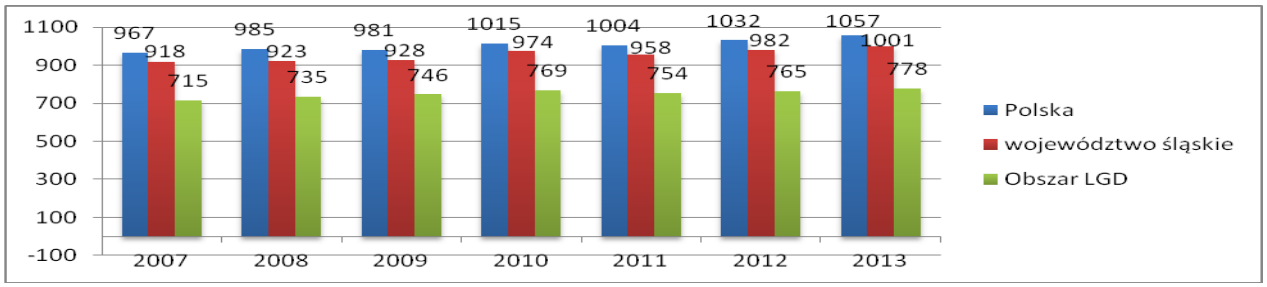

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Wskaźnik przedsiębiorczości jest zróżnicowany pomiędzy gminami obszaru LGD. Najwyższą wartość wskaźnika przedsiębiorczości odnotowano w 2013r. w gminach Czernichów (1023), Łodygowice (972), Ślemień (911). Najniższa wartość wskaźnika była w 2013r. w gminach Łękawica (563), Gilowice (634) i Koszarawa (650).

Najliczniejszą grupę przedsiębiorców stanowią podmioty z sekcji G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (2 426 podmiotów), sekcji F – Budownictwo (1 870. podmiotów), sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe (1 329 podmiotów), sekcji H - transport i gospodarka magazynowa (583 podmiotów), sekcja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (504 podmioty).

Wykres 20. Podmioty gospodarcze działające na obszarze działania LGD w 2013 r. w podziale na sekcje PKD

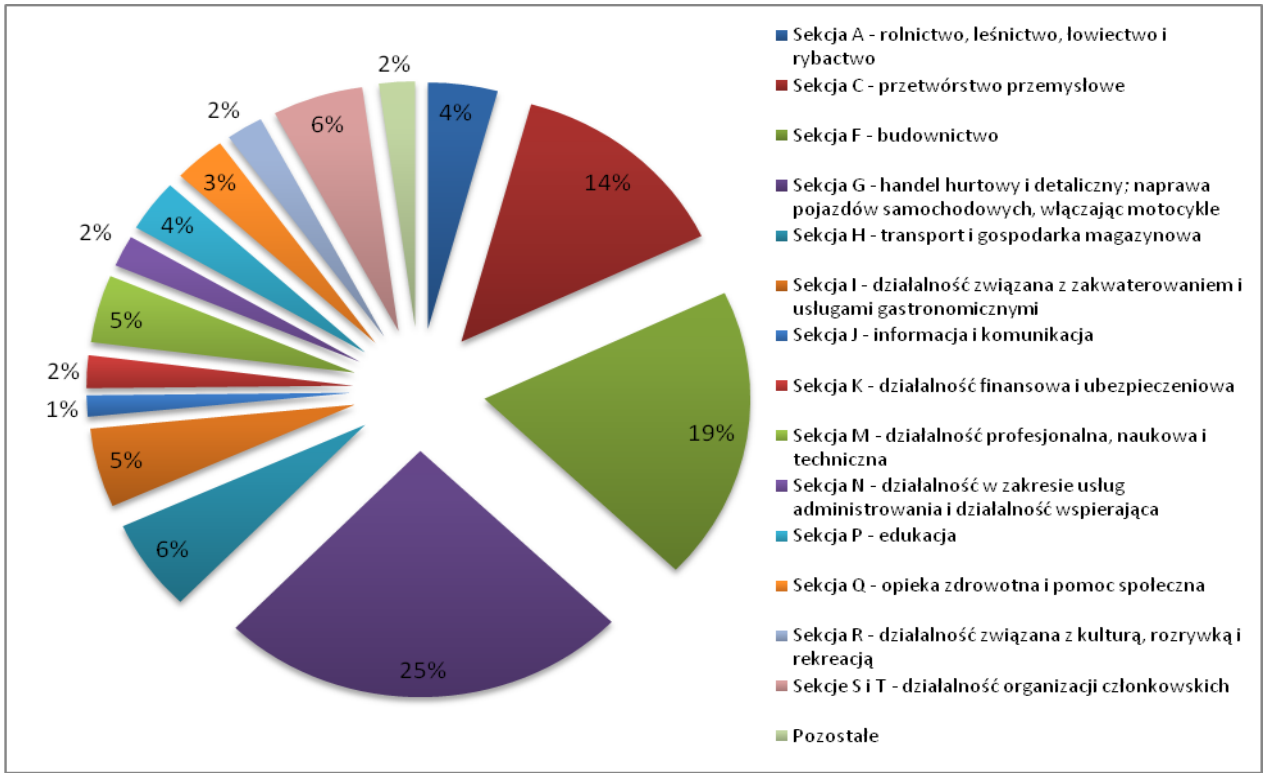

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Usługi, handel oraz turystyka są głównymi branżami z potencjałem rozwojowym, mogą mieć one kluczowe znaczenie dla rozwoju LGD. Uwarunkowania gospodarcze ulegają systematycznej poprawie, o czym świadczy rosnący wskaźnik przedsiębiorczości. Dla opisu stanu gospodarki obszaru LGD istotna jest informacja o dochodach gmin. Poniższy wykres przedstawia dochody budżetów gmin obszaru LGD, województwa śląskiego i powiatów bielskiego, cieszyńskiego na 1 mieszkańca w 2013 r. Powiat żywiecki ogółem pod względem analizowanego wskaźnika wypada poniżej średniej, ponieważ w 2013 r. osiągnął wynik 3025,7 zł na osobę. Poniższa tabela przedstawia jak zróżnicowane w rozwoju są gminy obszaru LGD. Gmina Koszarawa z wynikiem prawie 4,4 tys. zł znajduje się bardzo wysoko w rankingu, tylko 5 powiatów w 2013 r. osiągnęło większą wartość. Bardzo dobrze na tle województwa wypadają również gminy Czernichów (ponad 3,8 tys. zł) oraz Ujsoły (ponad 3,7 tys. zł). Najgorzej w całym województwie wypadają gminy obszaru LGD, takie jak: Jeleśnia (ponad 2,6 tys. zł), Węgierska Górka (ponad 2,6 tys. zł) oraz Radziechowy-Wieprz (ponad 2,5 tys. zł).

Wykres 21. Dochody gmin i powiatów na 1 mieszkańca w województwie śląskim w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

3.3.3 Rolnictwo na obszarze LGD „Żywiecki Raj”

Gospodarstwa rolne w województwie śląskim charakteryzują się nadal dużym rozdrobnieniem w stosunku do reszty kraju. Na obszarze działania LGD powierzchnia gospodarstw rolnych jest niższa niż średnia w regionie (2,4 ha). Średnia wielkość gospodarstwa rolnego na podstawie PSP z 2010 roku wynosiła 2,78 ha użytków rolnych. Średnio największe gospodarstwa znajdują się w gminie Jeleśnia, wartość ta znacznie odbiega od pozostałych. Najmniejsza średnia powierzchnia gospodarstw jest w gminie Radziechowy-Wieprz. Powierzchnia gospodarstw rolnych w gminach LGD nie jest znaczna, są to głównie małe podmioty. Taka sytuacja powoduje, że gospodarstwa te mają charakter rodzinny,

ekstensywny. Dane o liczbie pracujących w rolnictwie z Narodowego Spisu Rolnego z 2010 r. zgromadzone zostały jednie dla powiatów. Ogółem zatrudnionych w rolnictwie w 2010 r. na terenie powiatu żywieckiego było 6 449 osób. W większości w tej grupie osób pracujący byli mężczyznami. Na terenie gmin obszaru LSR funkcjonowało w tym okresie 3 552 gospodarstw rolnych. **Należy zatem przyjąć, że udział zatrudnionych w rolnictwie w poszczególnych gminach obszaru LGD nie jest duży. Tereny LGD nie są sprzyjające dla upraw**, ze względu na górzysty charakter i dużą ilość wzniesień. Dodatkowo wiele obszarów jest zalesionych, przez co utrudnia to uprawę i wpływa na niższe nasłonecznienie terenów. Nie bez znaczenia pozostaje również stopień zniszczeń, jakich w uprawach każdego roku dokonują dzikie zwierzęta. Mimo to na obszarze Żywieckiego Raju funkcjonuje kilkunastu dużych przetwórców, których wyroby są sprzedawane na rynku ponadlokalnym. Na terenie gmin przeważają gleby V i VI klasy (powyżej 800 m n.p.m.). W ogóle nie występują tutaj gleby najbardziej urodzajne I i II klasy, a grunty klasy III spotkać można jedynie fragmentami w centralnej części Kotliny Żywieckiej. Gleby IV i V klasy występują na pozostałym obszarze powiatu do wysokości 700 m n.p.m. Grunty klasy IVa i b (kompleks żytni dobry) występują na terenie Łodygowic, Lipowej, Wieprza.

Użytki rolne w 2013 r. stanowiły 34,9% powierzchni gmin, lasy i tereny leśne 52,7%, pozostałe grunty i nieużytki 12,4%. Dominującą formą użytkowania gruntów rolnych są łąki trwałe oraz pozostałe użytki rolne. Głównymi roślinami uprawnianymi są w kolejności: ziemniaki, żyto, pszenica, owies, jęczmień. Na żyźniejszych gruntach (tereny gmin: Łodygowice, Lipowa, Radziechowy-Wieprz) dominuje pszenica, owies i pszenżyto. Zagadnienie gruntów rolnych leżących odłogiem zwłaszcza w sąsiedztwie lasów, próbuje się rozwiązać przez zalesianie.

Na terenie powiatu żywieckiego bardzo aktywnie działają pszczelarze. Zorganizowani są w 10 kołach, które należą do Beskidzkiego Związku Pszczelarzy BARTNIK z siedzibą w Bielsku-Białej. Wg danych zwartych w Strategii Rozwoju Pszczelarstwa Powiatu Żywieckiego na obszarze LGD działa 9 kół, w których jest 276 pszczelarzy a liczba rodzin pszczelich wynosi 5527. Istnieje trend rosnący w zakresie liczby pszczelarzy i rodzin pszczelich. Struktura rodzin pszczelich składa się w 50% z pasiek, w których jest do 20 rodzin, 40% pasiek mających od 20 do 50 rodzin pszczelich, pasiek powyżej 50 rodzin na terenie powiatu żywieckiego jest jedynie 10%, a tylko 6 pasiek ma charakter pasiek zawodowych mających zarejestrowaną sprzedaż bezpośrednią, którą prowadzą na terenie całego województwa śląskiego. **Pasieki prowadzone są jako gospodarstwa rodzinne gdzie, pszczelarze pracę w pasiece traktują jako dodatkowe zajęcie wykonywane dla przyjemności, a nie dla zarobku, a właściciele zajmują się pszczołami z pokolenia na pokolenie.** Pszczelarze na obszarze LGD to osoby w przeważającej części w wieku powyżej 50 lat, stanowią 70% wszystkich pszczelarzy, 20% stanowią osoby pomiędzy 40 a 50 rokiem życia, a jedynie 10% to osoby poniżej 40 lat. Zatem pszczelarstwem zajmują się głównie osoby, które traktują je jako hobby po zakończeniu pracy zawodowej[4]. Pszczelarstwo powiatu żywieckiego wpisuje się w atrakcyjność turystyczną tego regionu, przyczyniając się do rozwoju wszelkich działań związanych z turystyką, rekreacją i wypoczynkiem.

3.4 Uwarunkowania przestrzenne i komunikacyjne obszaru LSR

Obszar LGD „Żywiecki Raj" położony jest bezpośrednio przy granicy Polski, w południowej części województwa śląskiego, na terenie powiatu żywieckiego i graniczy: od południa ze Słowacją, od zachodu z powiatem cieszyńskim (województwo śląskie), od północy z powiatem bielskim (województwo śląskie), od północnego wschodu z powiatem wadowickim (województwo małopolskie), od wschodu z powiatem suskim (województwo małopolskie).

Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin obszaru LGD wskazują na następujące potrzeby w zakresie doposażenia w infrastrukturę: zły stan techniczny dróg na obszarze gmin, konieczność modernizacji dróg wojewódzkich i powiatowych, brak utwardzenia nawierzchni dróg gminnych, brak chodników; słaba dostępność do infrastruktury opieki socjalnej, do placówek opiekujących się osobami niesamodzielnymi, starszymi, niepełnosprawnymi, chorymi; słabe zwodociągowanie i skanalizowanie gmin; brak czynnej sieci gazowej; wykorzystanie konwencjonalnych źródeł energii, co niesie za sobą zwiększone zanieczyszczenie środowiska.

Obszary objęte rewitalizacją:

- Rewitalizacja poprzemysłowej infrastruktury wraz z otoczeniem na cele gospodarcze, rekreacyjno-turystyczne i społeczne w Węgierskiej Górce – realizacja przedsięwzięcia stworzyła możliwość wielofunkcyjnego wykorzystania zdegradowanego budynku wraz z jego otoczeniem. Na miejscu huty wybudowanej w roku 1938 powstało nowoczesne centrum handlowe.
- Zagospodarowanie terenu kamieniołomu w Glince – w ramach projektu został zrewitalizowany teren starego kamieniołomu. Dziś na miejscu nieczynnego wyrobiska mamy do czynienia z bardzo nowoczesnym kompleksem rozrywkowym, który oferuje gościom baseny, miejsca do wypoczynku i aktywnego spędzania czasu (m.in. tyrolka, ściany wspinaczkowe itp.).

Na obszarze LGD wg danych z 2013r. było w sumie 12 obiektów kulturalnych. Są to w większości obiekty stare, które wymagają remontów, modernizacji, co istotne tylko 4 są przystosowane dla osób niepełnosprawnych, przy czym żaden dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Stanowi to poważne ograniczenie dla grupy osób niepełnosprawnych w dostępie do organizacji czasu wolnego i kultury. 7 instytucji posiada salę widowiskową z ilością miejsc na sali pomiędzy 50 a 250.

[4] Strategia Rozwoju Pszczelarstwa Powiatu Żywieckiego, Żywiec 2015

Tabela 7. Infrastruktura domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic

Jednostka terytorialna	obiekty przystosowane dla osób niepełnosprawnych	obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich	obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich: wejście do budynku	obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich: udogodnienia wewnątrz budynku	instytucje użytkujące odrębny budynek	instytucje użytkujące lokal w budynku współużytkowanym z innymi instytucjami/firmami	instytucje posiadające salę widowiskową	liczba standardowych miejsc w sali widowiskowej
	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013
	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.
Gilowice	1	-	1	0	0	2	1	200
Jeleśnia	1	-	1	1	0	1	0	0
Koszarawa	0	-	0	0	1	0	0	0
Łodygowice	0	-	0	0	1	0	1	150
Milówka	0	-	0	0	1	0	1	140
Radziechowy-Wieprz	1	-	1	0	0	1	0	0
Rajcza	0	-	0	0	1	0	1	250
Ślemień	0	-	0	0	1	0	1	50
Świnna	0	-	0	0	0	1	1	100
Ujsoły	0	-	0	0	1	0	0	0
Węgierska Górka	1	-	1	1	1	0	1	220
Razem	**4**	**0**	**4**	**2**	**7**	**5**	**7**	**1110**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Przez teren LGD przebiega droga ekspresowa S69, która stanowi połączenie drogowe Bielsko-Biała (S1) – Żywiec – Zwardoń/Myto-Skalité (granica państwa ze Słowacją) – o łącznej długości ok. 48 km w całości na obszarze województwa śląskiego. Jako przedłużenie S69 na terenie Słowacji ustalono słowacką autostradę D3 w kierunku Bratysławy. Zarówno droga ekspresowa S69, jak i autostrada D3 są częścią Europejskiego Korytarza Transportowego nr VI.

Jeżeli chodzi o transport kolejowy to w pobliżu LGD znajdują się dwie stacje kolejowe – w Żywcu oraz działająca w oddalanym o 25 km Bielsku-Białej. **Obszar LSR posiada dogodne położenie komunikacyjne i tranzytowe.**

Istotną kwestią w temacie uwarunkowań przestrzennych obszaru LGD są powiązania z miastami Żywiec i Bielsko-Biała. Żywiec jest to miasto zamieszkałe przez ponad 32 tys. osób. Słynie z produkcji piwa, jest jednym z ważniejszych ośrodków przemysłowych w południowo-wschodniej części województwa śląskiego. Około 12 km na północ od Żywca w Międzybrodziu Żywieckim znajduje się lotnisko sportowe Żar. W Żywcu działa również szkoła wyższa – Beskidzka Wyższa Szkoła Umiejętności.

Natomiast miasto Bielsko-Biała zamieszkuje ponad 174 tys. ludzi. Bielsko-Biała stanowi historycznie ważny ośrodek gospodarczy regionu, który przed laty zyskał miano „miasta 100 przemysłów" oraz „śląskiego Manchesteru". Dziś Bielsko-Biała jest jednym z najlepiej rozwiniętych gospodarczo miast Polski, a według rankingu magazynu „Forbes" jest drugim najatrakcyjniejszym dla biznesu miastem w kraju w kategorii „Miasta 150-300 tys. mieszkańców". Miasto miało w 2007 r. najwyższy wśród powiatów i miast na prawach powiatu województwa śląskiego wskaźnik liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – na 1000 osób. Najwyższy udział w ogólnej liczbie podmiotów działających w mieście (31%) stanowi branża obejmująca handel hurtowy i detaliczny, naprawę samochodów i motocykli oraz artykułów użytku osobistego. Kolejne miejsce co do liczebności zajmują firmy z branży obejmującej obsługę nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Jeżeli chodzi o szkolnictwo wyższe, to w Bielsku-Białej działają trzy uczelnie publiczne: Akademia Techniczno-Humanistyczna, utworzona w 2001 r. z przekształcenia filii Politechniki Łódzkiej i posiadająca obecnie pięć wydziałów Kolegium Nauczycielskie z pięcioma specjalnościami, utworzone w 1991 r.; Filia Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, utworzona w 1966 r. Bielskie uczelnie niepubliczne to: Instytut Teologiczny im. św. Jana Kantego – oddział Uniwesytetu Papieskiego w Krakowie, Bielska Wyższa Szkoła im. J. Tyszkiewicza, Wyższa Szkoła Bankowości i Finansów, Wyższa Szkoła Administracji, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania, Prywatne Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych, Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych przy Centro Italiano di Cultura, Beskidzkie Szkoły Sztuki Użytkowej.

Obszar LGD zgodnie z teorią dyfuzji biegunów wzrostu Perroux może wykorzystać potencjał miast Żywca i Bielsko-Białej. Przede wszystkim konkurując z innymi miejscowościami satelickimi o mieszkańców i inwestorów. Konkurencja o nowych mieszkańców zwiększy dochody gmin, ponadto mieszkańcy posiadający kapitał pobudzą rozwój lokalnych usług. Natomiast konkurencja o inwestorów będzie możliwa dzięki wykorzystaniu bliskości tych dwóch miejscowości, jako ośrodka o potencjale edukacyjnym, dobrze skomunikowanym, z wysoce wykształconą kadrą

pracowników. Gminy obszaru LGD, aby móc konkurować z innymi obszarami, muszą dążyć do poprawy jakości usług społecznych (lecznictwa i edukacji), doposażenia w infrastrukturę techniczną oraz wykształcenia mieszkańców.

Analizując problemy zdiagnozowane w sferze gospodarczej wyciągnięto następujące wnioski:

- ✓ **Na obszarze LGD rośnie wartość obciążenia wskaźnika demograficznego.**
- ✓ **Proporcjonalnie mała grupa osób w wieku produkcyjnym (63%) utrzymuje stosunkowo dużą liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym (37%).**
- ✓ **Niski udział osób w wieku przedprodukcyjnym (17%) rodzi obawę niskiego dopływu osób na rynek pracy**
- ✓ **Liczba bezrobotnych zarejestrowanych do 2012 r. systematycznie rosła.**
- ✓ **Osoby do 25 roku życia, osoby w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki, osoby, które ukończyły szkołę wyższą, do 27 roku życia, kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka i osoby niepełnosprawne stanowią 81,16% ogółu osób bezrobotnych na obszarze LGD**
- ✓ **Na przestrzeni lat liczba podmiotów gospodarczych na terenie LGD wzrastała.**
- ✓ **Wśród podmiotów gospodarczych dominuje sektor prywatny, w tym przede wszystkim jednoosobowe działalności gospodarcze.**
- ✓ **Zdecydowaną większość przedsiębiorców stanowią mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób.**
- ✓ **Najliczniejszą grupę przedsiębiorców stanowią podmioty w zakresie handlu hurtowego i detalicznego, naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle oraz branży budownictwa, w dalszej kolejności w zakresie przetwórstwa przemysłowego.**
- ✓ **Dochody gmin obszaru LGD mają wartość poniżej średniej dla całego województwa śląskiego.**
- ✓ **Na obszarze LGD występują barki w infrastrukturze lokalnej, słaby dostęp do usług społecznych, szczególnie medycznych i opiekuńczych.**
- ✓ **Obszar LGD, wykorzystując dobre położenie w pobliżu miast Bielsko-Biała i Żywiec, może wykorzystać potencjał tych miast.**
- ✓ **Obszar LSR posiada dogodne położenie komunikacyjne i tranzytowe.**

3.5 Uwarunkowania turystyczne

Na 14 gmin tworzących LGD w 11 gminach znajdują się obiekty noclegowe. W 2013 r. na obszarze LGD znajdowało się 14 obiektów hotelowych (227 pokoi oferujących 523 miejsca noclegowe) i 83 inne obiekty noclegowe (oferujące 3 545 miejsc noclegowych). Najwięcej „innych obiektów noclegowych" poza hotelami funkcjonuje w gminach Jeleśnia (20), Ujsoły (17) i Rajcza (16). Najwięcej miejsc noclegowych znajduje się w gminie Czernichów (664), Jeleśnia (636 obiektów) i Rajcza (604). W 2013 r. z bazy hotelowej LGD skorzystało 15 698 osób (liczba udzielonych noclegów 34 812) a z „innych obiektów noclegowych" skorzystało 60 637 osób (liczba udzielonych noclegów 179 787).

Przy planowanym dalszym rozwoju turystyki należy podjąć działania w obszarze rozwoju infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej. **Stopień doposażenia w infrastrukturę noclegową obszaru LGD pomimo wielu walorów regionu nadal jest niski.**

Wykres 22. Baza noclegowa na obszarze LSR wg danych za 2013 r.

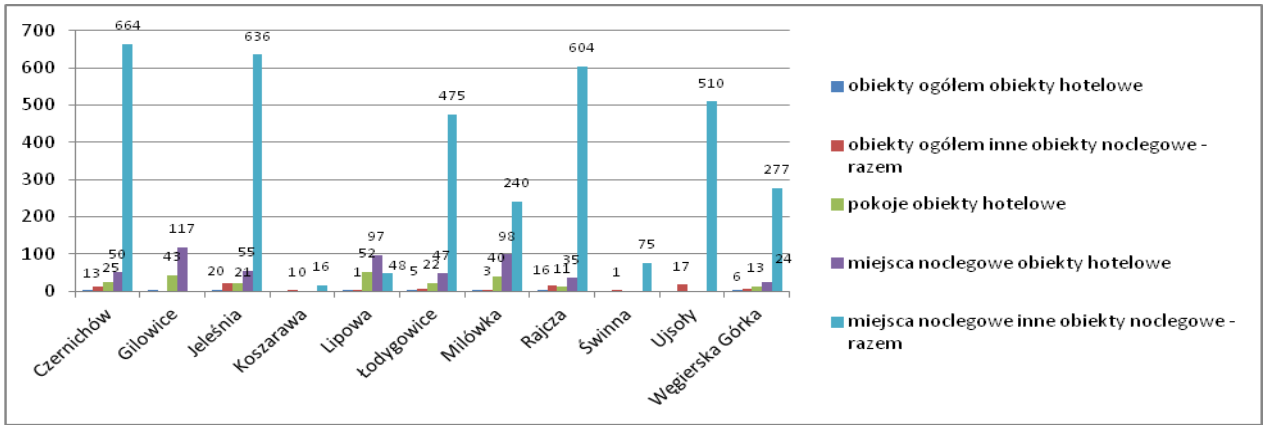

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

O intensywności ruchu turystycznego świadczy Wskaźnik Schneidera. Wskaźnik wyrażony jest liczbą turystów korzystających z noclegów przypadającą na 1000 mieszkańców. Powiat żywiecki osiągnął wartość wskaźnika na poziomie ponad 550, jest to wartość niższa niż średnia dla Polski, ponad czterokrotnie niższa niż dla pobliskiego powiatu cieszyńskiego. Jednak należy podkreślić, że analizowany wskaźnik systematycznie rośnie, tak więc zwiększa się zainteresowanie turystów obszarem gmin LGD. **Znaczna intensywność ruchu turystycznego może stanowić potencjał dla rozwoju pobliskich gmin, które mogą przyciągnąć część turystów oferowanymi atrakcjami, wymaga to jednak podjęcia działań promocyjnych i rozwoju przedsiębiorczości opartej o zasoby obszaru.**

Wykres 23. Wskaźnik Schneidera dla obszaru LGD, wybranych powiatów województwa śląskiego i Polski w latach 2007 i 2013

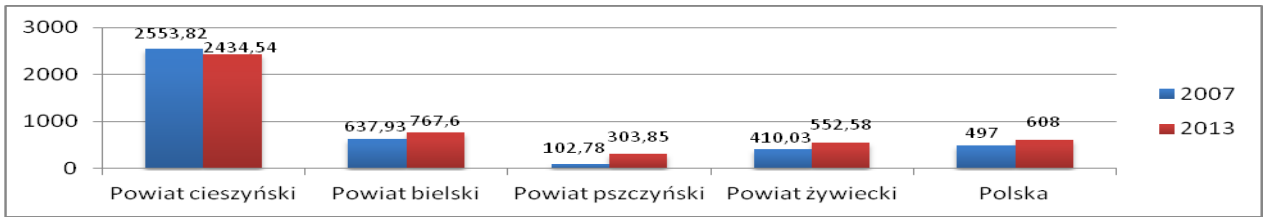

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL z dn. 31.07.2015r. na dzień 31.12.2013r.

Ocena wykorzystania potencjału turystycznego obszaru LSR zbadana została przez odpytanie mieszkańców obszaru w badaniu kwestionariuszowym. W ocenie badanych potencjał turystyczny jest bardzo duży. Niepokoić powinno, że w ocenie badanych mieszkańców wykorzystanie potencjału turystycznego obszaru jest jednak bardzo ograniczone. 31% badanych negatywnie ocenia bazę turystyczno – rekreacyjną, 49% badanych było odmiennego zdania, pozytywnie oceniając ten element. Pośród niewykorzystanych zasobów turystycznych mieszkańcy wskazywali w szczególności na: wody Jeziora Żywieckiego i tereny wokół niego, jaskinie na Boraczej, rezerwat „Rysianka" i „Lipowska", górę Pilsko. Wyniki badania mieszkańców pokazują zasadność realizacji dalszych działań i projektów z zakresu infrastruktury turystycznej i promocji oferty turystycznej. Uczestnicy badania wskazywali również na aktualną potrzebę rozbudowy infrastruktury sportów zimowych.

Stowarzyszenie – Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj" leży na terenie Beskidu Małego, Makowskiego, Żywieckiego i Śląskiego, które to pasma otaczają Kotlinę Żywiecką. Największą rzeką na tym terenie, która wytycza jednocześnie jego zachodnią granicę, jest Soła. Jej największym dopływem w powiecie żywieckim jest Koszarawa. Występowanie częstych powodzi spowodowało utworzenie zespołu zapór, tzw. Kaskady Soły. Powstały cztery zbiorniki: Jezioro Żywieckie, Jezioro Międzybrodzkie, Jezioro Czanieckie oraz zbiornik na górze Żar, służący do celów energetycznych dla Elektrowni Porąbka-Żar.

Beskidy stwarzają doskonałe warunki do całorocznego wypoczynku oraz rekreacji w różnorodnych, aktywnych formach: turystyce górskiej, uprawianiu sportów zimowych, wodnych oraz ekstremalnych (wspinaczka skałkowa, mountainbording, paintball), wędkarstwie, myślistwie, sportach szybowcowych, a nawet leczeniu i prewencji zdrowotnej. Przyczynia się to w pewnym stopniu do zaangażowania biernych zasobów siły roboczej i aktywnych działań związanych z pozyskiwaniem zatrudnienia, w dużej mierze sezonowego. Dla tak rozległego regionu ma to bardzo duże znaczenie w aspekcie gospodarczym i społecznym.

Wytyczone są liczne szlaki turystyczne piesze, rowerowe i narciarskie. Ich łączna długość w 2012 r. wynosiła 525 km, w tym 500 km szlaków górskich i 25 km szlaków narciarskich. Narciarze mogą korzystać z licznych wyciągów narciarskich i świetnie przygotowanych tras. Największe ośrodki narciarskie znajdują się w Korbielowie (na zboczach jednego z najwyższych szczytów Beskidu Żywieckiego – Pilska 1557 m n.p.m.) oraz w Zwardoniu, gdzie m. in. otwarta została w grudniu 2012 r. nowa Stacja Narciarska Zwardoń–Ski.

Turystykę aktywnie wspierają Koła PTTK. W powiecie funkcjonuje 1 Oddział PTTK oraz 19 kół PTTK. Zarejestrowanych jest w nich ok. 1 200 członków.

Obszar LGD w Strategii Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim został predestynowany do rozwoju turystyki pieszej, narciarskiej, rowerowej górskiej ze względu na uwarunkowania przyrodnicze (ukształtowanie, nachylenie stoku, zaleganie pokrywy śnieżnej itd.).

Na obszarze LGD znajduje się wiele obiektów zabytkowych mogących powodować zwiększenie ruchu turystycznego. W dokumentach strategicznych dla obszaru LSR wskazuje się na następujące obiekty: zespół osadniczy w Milówce z licznymi chatami drewnianymi, wśród których na czoło wysuwa się XVIII-wieczna chałupa, adaptowana na placówkę muzealną, zespół zwarty małomiasteczkowego budownictwa murowanego w Milówce, zespół osadniczy w Jeleśni z zabudową rynku, starą karczmą drewnianą z XVII wieku, kościołem i plebanią, forty obronne z 1939 r. w Węgierskiej Górce, Krzyżowej, Przyborowie i Żabnicy, Kościół p.w. św. Wojciecha z 1693 r. w Jeleśni, Dwór obronny z 1631 r. w Łodygowicach, „Dwór Rychwałd", Kościół p.w. św. Szymona i Judy Tadeusza z 1635 r. w Łodygowicach, Kościół p.w. św. Andrzeja Apostoła w Gilowicach, ruiny pieca hutniczego w Ślemieniu, Dworek Potockich w Kamesznicy, Żywiecki Park Etnograficzny w Ślemieniu, Leśniczówka w Złatnej.

Szczegółowy opis atrakcji historycznych, kulturowych, naukowych i technicznych, przyrodniczych i widokowych, sakralnych, atrakcji związanych z trybem życia oraz znane trasy turystyczne wraz z bazą noclegową i gastronomiczną znajdują się na stronie internetowej LGD www.cudnebeskidy.pl w „Bazie Atrakcji Turystycznych – Cudne Beskidy".

3.6 Uwarunkowania środowiskowe

3.6.1 Klimat, bogactwa naturalne i ukształtowanie terenu na obszarach cennych przyrodniczo

Obszar LGD to teren źródliskowy, położony w zlewni rzeki Soły i Koszarawy. Występują tutaj duże zasoby wód podziemnych. Stąd pochodzi znaczna część wody pitnej dla Bielska-Białej i aglomeracji górnośląskiej. Obszar LGD posiada zasoby przyrodnicze o znaczeniu ponadregionalnym, a charakteryzuje go klimat właściwy strefie górskiej. Wyróżnia się znaczną ilością opadów sięgających 800-1200 mm, często gwałtownych i wywołujących w skutek tego

lokalne podtopy i wezbrania wód. Klimat charakteryzuje się również częstą zmianą pogody. Występują nagłe wiatry, wiejące najczęściej z południa. Klimat Kotliny Żywieckiej charakteryzuje się słabą wentylacją, często występują tu zastoiska chłodnego powietrza, które powodują silne i długo trwające inwersje temperatury. Skutkiem dużej zmienności pogody jest wysoki procent opadów w formie burzowej. Pokrywa śnieżna zalega w tym obszarze od 65 do 140 dni.

Rzeźba terenu: Gminy obszaru LGD „Żywiecki Raj" należą do Karpat Zachodnich. Charakterystyczna jest dla nich duża lesistość i niewielka wysokość bezwzględna przy dużej różnicy wysokości między szczytami a dnami dolin, które w przypadku Kotliny Żywieckiej dochodzą do 800 m. Stoki górskie są bardzo strome, a partie szczytowe – spłaszczone i wyrównane. Na terenie LGD, znaleźć można wiele pomników przyrody. Szczególnie atrakcyjne to: wodospad w Sopotni Wielkiej, głaz trapezowaty nad potokiem Glinne w Ciścu, Jaskinia „Chłodna" w Twardorzeczce, Skała filcowa „Malinowska Skała" w miejscowości Ostre, Grota Komonieckiego w miejscowości Las, osuwisko skalne na Łysinie objęte ochroną jako stanowisko dokumentacyjne. Najbardziej cenne zasoby przyrodnicze, znajdującą się w granicach Żywieckiego Parku Krajobrazowego i jego strefy ochronnej, objęte są ochroną rezerwatową. Rezerwaty przyrody na obszarze LGD: gmina Rajcza rezerwaty: „Butorza", „Śrubita", „Dziobaki" – utworzone w celu zachowania resztek prastarej Puszczy Karpackiej, na terenie gminy Ujsoły: rezerwat „Lipowska", „Muńcoł", „Oszast", na terenie gminy Łękawica rezerwat „Madohora" i „Szeroka" - las bukowy regla dolnego, gmina Lipowa – rezerwat „Kuźnie" - zgrupowania wychodni skalnych i jaskiń oraz dorodnego drzewostanu świerkowego, gmina Jeleśnia – rezerwat „Pilsko", „Romanka" - bór świerkowy regla górnego, „Pod Rysianką" - las jodłowo-świerkowo-bukowy regla dolnego, gmina Świnna – rezerwat „Gawroniec" - fragment buczyny karpackiej z dużym udziałem sosny.

3.6.2 Uwarunkowania prowadzenia działalności rolniczej i gospodarczej na obszarach ochronnych Natura 2000

Na terenie działania LGD wyznaczone zostały dwa obszary Natura 2000: Beskid Żywiecki i Beskid Mały. Obszar Natura 2000 Beskid Żywiecki obejmuje gminy: Jeleśnia, Milówka, Radziechowy-Wieprz, Rajcza, Świnna, Ujsoły, Węgierska Górka oraz miasto Żywiec. Obszar Natura 2000 Beskid Mały obejmuje obszar gmin: Bielsko-Biała, Kozy, Porąbka, Czernichów, Wilkowice, Łodygowice, Łękawica, Andrychów, Ślemień, Stryszawa. **Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie przyrody, ochrona na obszarach Natura 2000 opiera się przede wszystkim na ograniczaniu działań mogących w znaczny sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także negatywnie wpłynąć na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000.** Każdy plan lub przedsięwzięcie mogące istotnie oddziaływać na cenne przyrodniczo obszary wchodzące w skład sieci musi podlegać ocenie oddziaływania jego skutków na ochronę tych obszarów. Zgoda na działania mogące niekorzystnie wpływać na te obszary może być wyrażona wyłącznie w ściśle określonych przypadkach i pod warunkiem zrekompensowania szkód w innym miejscu w taki sposób, by spójność sieci została zachowana. Dużym problemem w zakresie środowiska jest brak możliwości wykorzystania terenów upraw rolnych lub wykorzystania turystycznego. Restrykcyjne prawo wymaga wielu zezwoleń a jednocześnie uniemożliwia korzystanie z bogactw naturalnych (tworzenie nowych szlaków, wyciągów narciarskich). **Taka sytuacja może być utrudnieniem lub zaletą dla prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze Natury 2000.**

3.6.3 Ochrona środowiska

Na terenie LGD mamy do czynienia głównie z zanieczyszczeniami tzw. „niskiej emisji", pochodzącymi ze spalania paliw w niewielkich kotłowniach przydomowych. Niewielki stopień gazyfikacji terenu oraz wysokie ceny gazu powodują, iż ciągle najpopularniejszym paliwem w regionie jest węgiel kamienny oraz miał i muł węglowy. Pożądanym działaniem powinno być zatem zorientowanie działań na termomodernizację, montaż paneli słonecznych oraz poprawę efektywności systemu ciepłowniczego. W okresie 2007-2013 na projekty dotyczące podniesienia jakości powietrza z RPO WSL 2007-2013 wydatkowano 427 mln zł. Pomimo pozytywnego trendu polegającego na spadku emisji zanieczyszczeń gazowych mierzonych przez GUS należy zwrócić uwagę na brak zmniejszenia zanieczyszczeń powietrza mierzonych przez stacje pomiaru jakości powierza według Śląskiego Monitoringu Powietrza. Wartości wskaźników emisji zanieczyszczenia pyłowego (wskaźnik emisji PM10 Mg/rok oraz wskaźnik emisji PM2,5 Mg/rok) i zanieczyszczenia gazowego (wielkość emisji SO2 oraz wielkość emisji NOx) w latach 2008 – 2013 nie uległy znaczącej poprawie. Wskaźniki emisji pyłu zawieszonego (PM2,5) we wszystkich latach przekroczyły normy o 100%. Jak widać z powyżej analizy dostępnych danych, problem jakości powietrza w woj. śląskim i na terenie obszaru LSR jest wciąż aktualny. Do zmiany sposobu ogrzewania skłania zakłady i instytucje, z jednej strony troska o środowisko, jednak ważniejsze są tutaj względy ekonomiczne – wysokie opłaty za wprowadzanie zanieczyszczeń do powietrza oraz kary za przekroczenia dopuszczalnych wartości emisji. O ile w stosunku do zakładów przemysłowych oraz przedsiębiorców istnieją środki przymusu w postaci opłat i kar, to w stosunku do osób fizycznych nie ma praktycznie żadnych sposobów na przymuszenie ich do zmiany paliwa na lepsze i ograniczenia emisji. Mieszkańców gmin w przeważającej części nie stać na zmianę dotychczasowych sposobów ogrzewania.

Dość dobrze przedstawia się sytuacja w zakresie gospodarowania ściekami komunalnymi i przemysłowymi. Ważnym elementem ochrony wód Żywiecczyzny przed zanieczyszczeniami jest realizacja programu Ochrony Wód Jeziora Żywieckiego" przyjętego uchwałą Nr 4/2004 Zgromadzenia Związku Miedzygminnego ds. Ekologii w Żywcu z dnia 25.02.2004 r. Poważny problem gmin obszaru LGD jest zanieczyszczenie terenu dziki wysypiskami śmieci. Szczególnie dotyczy to miejsc ustronnych, zalesionych i nadbrzeżnych, które mogłyby być wykorzystane na cele turystyczne.

Ważnym elementem w ochronie środowiska i zasobów przyrodniczych jest ochrona ciemnego nieba. Pierwsze prekursorskie działania (także w skali kraju) podjęte zostały w tym przypadku na terenie miejscowości Sopotnia Wielka

w gminie Jeleśnia. Ochrona środowiska w tym przedmiocie przyczyniła się m.in. do takich efektów jak: zachowanie na tym terenie naturalnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, jakim jest ciemne, nocne niebo; wzrost zainteresowania regionem w skali krajowej oraz europejskiej; zmniejszenie zużycia energii, a tym samym zanieczyszczenia środowiska; zachowanie naturalnego procesu nocnego, zachodzącego w świecie roślin i zwierząt na wybranym fragmencie Żywieckiego Parku Krajobrazowego, w którym mieści się Sopotnia Wielka; zainteresowanie pozostałych miejscowości i gmin żywiecczyzny pożytkami płynącymi z zastosowaniu programu ochrony ciemnego nieba, zarówno w kontekście ekologii, jak i turystyki.

W LSR zasadne będzie podejmowanie działań pośrednio wpływających na poprawę jakości środowiska naturalnego obszaru LGD poprzez wsparcie akcji edukacyjnych, promocyjnych, integracyjnych, których celem jest zwiększenie świadomości prośrodowiskowej społeczności lokalnej.

3.7 Uwarunkowania kulturowe

Obszar działań LGD jest bardzo bogaty pod względem zasobów i bogactwa tradycji oraz kultury, co może być wykorzystane do kształtowania konkurencyjności obszaru. Folklor regionu Żywiecczyzny zobaczyć można na wielu tradycyjnych imprezach regionalnych. Bogate tradycje kulturowe Beskidu Żywieckiego podtrzymują i pomnażają twórcy ludowi, przekazując swe umiejętności z pokolenie na pokolenie. W Beskidach żyje wielu utalentowanych rzeźbiarzy, malarzy, kwiaciarek, a także wytwórców tradycyjnych zabawek, instrumentów ludowych i rekwizytów obrzędowych. Wielość i bogactwo kulturowe Żywiecczyzny charakteryzuje tylko tu na tym obszarze występujący haft żywiecki. Haft ten można scharakteryzować jako biała nitka na białym tiulu. Najczęściej stanowią go wzory kwiatowe, w które układają się misternie wykonane okrągłe dziureczki. Mieszkańcy Żywiecczyzny posiadają również swój specyficzny strój. Odzienie górali żywieckich zawiera elementy typowe dla strojów górali polskich, jak kapota, haftowana koszula i kamizelka w kolorze czarnym lub brązowym, często zdobiona kolorowymi guzikami zwana bruclikiem, spodnie wełniane z pomponami w kolorze czerwonym lub niebieskim, kierpce czyli skórzane lekkie buty u mężczyzn. Męski strój ozdobiony jest parzenicami i lampasem. Region cechują typowe zwyczaje góralskie, które ogniskują się wokół świąt kościelnych, a szczególnie wokół Bożego Narodzenia i Nowego Roku, oraz wokół typowo pasterskich elementów kalendarza jak redyk wiosenny i jesienny. Charakterystyczne elementy tych obchodów to muzyka i tańce.

Bogactwem Żywieckiego Raju jest kuchnia regionalna. Stylowe karczmy i restauracje zapraszają turystów, oferując smaczne regionalne potrawy. Tutejsi górale swoją kuchnię oparli na owocach lasu, mięsie i skąpych, z powodu niekorzystnych warunków, płodach ziemi. Kuchnia górali beskidzkich staje się coraz bardziej rozpoznawalnym produktem lokalnym. Symbolem regionu są również zespoły muzyczne, np. „Dolanie", „Grojcowianie", „Gilowianka", „Magurzanie", „Ziemia Rajczańska". Zespoły są godnym reprezentantem Żywiecczyzny, popularyzują wartości kultury regionu, poprzez prezentację obrzędów, strojów, pieśni i tańca. Z terenu Żywieccczyny wywodzą się także znane na cały kraj kapele grające muzykę folk: „Golec uOrkiestra" i „Pieczarki", których wyśpiewane w góralskiej gwarze piosenki cała Polska kojarzy właśnie z góralszczyzną.

3.8 Uwarunkowania historyczne

Historia tych ziem sięga średniowiecza, gdyż już w XV w. istniały takie wsie jak Milówka, Radziechowy, Wieprz, Cięcina, Lipowa, Pietrzykowice. Osadnictwo w częściach Kotliny Żywieckiej miało historycznie gospodarczo-eksploatacyjny charakter i polegało na lokowaniu wsi w dolinach w celu prowadzenia wyrębu pierwotnej puszczy karpackieji i utrzymywania gospodarki hodowlano-rolnej. Takie jest pochodzenie następujących wsi istniejących do dziś: Trzebinia, Świnna, Przyborów, Jeleśnia i Krzyżowa, Cisiec, Węgierska Górka, Milówka i Sól, Juszczyna. Centralny nurt osadniczy zasiedlający hale, polany i zbocza górskie stanowili Wołosi. Oni to z reguły byli założycielami wsi zarębnych. Wołosi wyspecjalizowali się w hodowli „małego bydła" zwanego też „bydłem wałaskim" (owce, kozy, rzadziej świnie) na halach oraz w przerobie mleka owczego. Trudnili się też produkcją wyrobów z drewna głównie gontów, budownictwem drewnianym, spławem drewna i wyrobem sukna wałaskiego produkowanego w foluszach.

Na przestrzeni czasów zaludnienie wsi, ich znaczenie i organizacja życia mieszkańców, a w szczególności ich źródła utrzymania, ulegały zmianom. Wraz z wyrębem puszczy wprowadzano inne źródła utrzymania, jak hodowla czy rolnictwo, wraz z rosnącym zaludnieniem pojawili się rzemieślnicy – rymarze, kowale, cieśle, budowała się etniczna tożsamość mieszkańców, lokalna kultura i zwyczaje. Obszar LGD „Żywiecki Raj" jest w Polsce największym i najbardziej zaludnionym obszarem zamieszkiwanym przez ludność góralską. Istnienie wielu szlaków handlowych przechodzących przez te tereny i prowadzących w kierunku Słowacji, Czech, Węgier, Austrii, Rumunii i innych krajów, zaś w terenach Polskich na Śląsk i do Małopolski, sprzyjało ożywionej wymianie handlowej i kulturowej. W warunkach intensywnej wymiany kulturowej na tych terenach wytworzyły się specyficzne formy kulturowe i obyczaje zawierające w sobie elementy obecne także w kulturze słowackiej, węgierskiej, wołoskiej i rumuńskiej, romskiej i innych.

Analizując problemy zdiagnozowane w sferze turystycznej, kulturowej i środowiskowej wyciągnięto następujące wnioski:

- ✓ **Obszar LGD ma ponadregionalne walory przyrodnicze i kulturowe.**
- ✓ **Na obszarze LGD turyści mają słaby dostęp do zintegrowanej oferty turystycznej.**
- ✓ **Wśród mieszkańców istnieje niska świadomość ekologiczna, brak poszanowania przyrody.**
- ✓ **Słaby dostęp do obiektów atrakcyjnych turystycznie ze względu na ich zły stan techniczny jak i barki w oznakowaniu.**

- ✓ **Niewystarczające wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych.**

3.9 Wewnętrzna spójność LSR

W ramach badania ewaluacyjnego zapytano mieszkańców o więź łączącą ich z obszarem LGD. Ogromna większość badanych (87%) czuje więź z historią i tradycją obszaru LSR „Żywiecki Raj" i miejscem zamieszkania. Stanowi to w ocenie badanych o tożsamości mieszkańców. Jedynie niewielki odsetek badanych mieszkańców obszaru, którzy zapytani o więź łączącą ich z historią i tradycją obszaru LSR, nie czują takiego powiązania (2%). Wielu badanych zauważyło słusznie, że omawiany region jest bardzo rozległy terytorialnie, ale mimo to spójny kulturowo. Bez wątpienia Żywiecczyzna – zamieszkała w znacznej mierze przez rdzennych górali żywieckich – cechuje się silną integracją kulturową i społeczną. Specyficzne ukształtowanie terenu, historia i odrębności społeczno-gospodarcze sprawiają, że górale są od wieków lokalnymi patriotami, silnie związanymi ze swoją „małą ojczyzną". Typowe jest tu więc (widoczne również wśród młodego pokolenia) przywiązanie do tradycji, do ziemi, swoistej kultury i gwary. Na żadnym innym obszarze Polski nie występuje podobna gwara, stroje, architektura czy produkty spożywcze. Wspólna historia obszaru to także przejaw wewnętrznej spójności LSR: Wołosi – mieli wpływ na rozwój specyficznej gospodarki związanej z wypasem bydła i owiec, które odbijało się na kulturze, tradycji a także kuchni lokalnej. Należy również wspomnieć o wieloletnich włodarzach tych ziem – Habsburgach – którzy przez ponad 100 lat wpływali na kulturę i gospodarkę dzisiejszego obszaru LGD.

Obszar LGD od sąsiadujących ziem przede wszystkim wyróżnia specyficzne ukształtowanie geograficzne (Karpaty), jak również dziedzictwo kulturowe, które nierozerwalnie wiąże się z protoplastami polskich górali Karpackich – Wołochów. Na całym obszarze LGD występuje identyczne ukształtowanie geograficzne - trzy pasma Karpat Zachodnich – Beskid Śląski, Żywiecki i Mały mają zasadniczy wpływ na uwarunkowania gospodarcze Żywiecczyzny. Charakterystyka terenu i liczne przestrzenie leśne od zawsze miały nikły wpływ na rozwój rolnictwa, niewielką liczbę miast i słabo rozwinięty przemysł. Naturalne przeszkody w rozwoju typowego dla Polski modelu gospodarki opartego na rolnictwie i przemyśle stały się w pewnym momencie motorem dla rozwoju innej gałęzi aktywności mieszkańców Żywiecczyzny – turystyki. Obszar LGD jest terenem o wybitnych walorach turystycznych, przyrodniczych i krajobrazowych. Większość gmin należących do LGD, jest gminami turystycznymi a te które nimi nie są, mają takie aspiracje i plany rozwoju w tym kierunku, świadczy to również o wewnętrznej spójności obszaru.

Poszczególne gminy obszaru LGD również współpracują ze sobą na wielu płaszczyznach, m.in. przy realizacji projektu budowy sieci kanalizacyjnej realizowanego przez Związek Międzygminny ds. Ekologii, w ramach porozumienia dotyczącego Regionalnych Inwestycji Terytorialnych.

3.10 Kluczowe grupy docelowe

Po przeprowadzonej diagnozie, badaniach własnych LGD i Analizie SWOT, które zostały poddane konsultacjom społecznym określono grupy szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji na terenie LGD. Określono je jako grupy docelowe oraz grupy defaworyzowane. Podczas dalszych prac nad LSR, w czasie wywiadów grupowych, debat określono szczegółowo powody tych wykluczeń i przeanalizowano sposoby przeciwdziałania im w ramach realizacji LSR. Zidentyfikowano następujące kluczowe grupy docelowe:

- **Grupy defaworyzowane** nie są całkowicie tożsame z grupami docelowymi, często natomiast grupy te przenikają się wzajemnie lub zawierające jedna w drugiej. Grupy defaworyzowane – jako osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, do których **w LSR skierowane będą działania związane z kształtowaniem i promocją postaw przedsiębiorczych - działania aktywizujące zawodowo, zwiększające ich szanse na znalezienie zatrudnienia. Dla takich osób LSR przewiduje możliwość pozyskania środków na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Ponadto, LGD będzie premiować firmy z obszaru, które będą takie osoby zatrudniać.** W LSR zdiagnozowano cztery grupy defaworyzowane (opisane szczegółowo w Podrozdziale 3.1.):

- **Osoby młode - młodzież gimnazjalna i młodzież do 30 roku życia** obserwowalny jest wysoki poziom bezrobocia wśród osób młodych (18-30 lata) – w 2013 roku osoby do 25 roku życia i osoby w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki stanowiły ponad 30% ogółu bezrobotnych z obszaru LGD. Problemem w znalezieniu zatrudnienia jest brak doświadczenia, niedostosowanie kwalifikacji do potrzeb pracodawców, niewystarczające umiejętności w stosunku do oczekiwań pracodawców.

- **Kobiety wchodzące/powracające na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dziecka** stanowiły w 2013 roku prawie 12% ogółu bezrobotnych z obszaru LGD. Osobom tym pomimo ich chęci do podjęcia pracy brak doświadczenia zawodowego, mają poważne braki w obsłudze nowych technologii, potrzebują doszkolenia, zmiany bądź podniesienia kwalifikacji. Młodym matkom często towarzyszy niewiara we własne siły, obawa przed niepowodzeniem, brak środków finansowych na prywatne kursy, szkolenia czy odpłatne zajęcia.

- **Osoby niepełnosprawne** - sytuacja osób ~~z niepełnosprawnością~~ niepełnosprawnych na lokalnym rynku pracy jest niekorzystna, co obrazuje niski poziom aktywności zawodowej i relatywnie wysokie bezrobocie osób niepełnosprawnych. Znaczna część osób w wieku produkcyjnym nie uczestniczy w pełni w życiu społeczno-zawodowym, stanowiąc jednocześnie znaczne obciążenie finansowe dla instytucji publicznych. Niepełnosprawność utrudnia włączenie społecznie i aktywizację zawodową, dlatego szczególnymi formami wsparcia należy objąć osoby z tej grupy. **Operacje realizowane w ramach LSR będą brały pod uwagę nie tylko działania dotyczące aktywizacji zawodowej tych osób (samozatrudnienie przy podejmowaniu działalności gospodarczej, zatrudnienie przy rozwijaniu działalności gospodarczej) ale również ułatwienie ich dostępu do ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej i/lub kulturalnej i oferty społecznej (likwidacja barier architektonicznych itp.) a także likwidację barier architektonicznych w miejscu pracy.**

- **Osoby powyżej 50 roku życia** stanowiły w 2013 roku ponad 30% ogółu bezrobotnych z obszaru LGD i z roku na rok przybywa osób bezrobotnych 50+, którzy utracili dotychczasowe miejsca pracy z różnych przyczyn: w wyniku restrukturyzacji, długotrwałej choroby, którzy nie chcieli lub nie mieli szansy podniesienia swoich kwalifikacji itp. Takim osobom ciężko jest w tym wieku zmienić branżę, w której pracowali wiele lat; często nie nadążają za nowoczesnymi technologiami (konieczność obsługi komputera, sprawne poruszanie się po Internecie, obsługa różnego typu urządzeń i multimediów). Do braku kompetencji często dochodzi brak wiary w siebie i w swoje umiejętności, niechęć do podnoszenia kwalifikacji, obawa przed niepowodzeniem, zły stan zdrowia.

Grupa docelowa: przedstawiciele gospodarczego, społecznego i sektora publicznego, w tym mieszkańcy i organizacje pozarządowe z terenu danej gminy.

- **Potencjalni i obecni przedsiębiorcy** – na obszarze LGD istnieje dużo prężnie działających małych firm, głównie o charakterze jednoosobowych działalności gospodarczych, mikro- i małych firm, ale jak pokazuje wskaźnik przedsiębiorczości potencjał ten nie jest w pełni wykorzystany. Ilość istniejących firm w porównaniu do województwa śląskiego czy całego kraju jest znacznie niższa. Wykorzystanie potencjału przedsiębiorczości jest w ramach obszaru LGD bardzo zróżnicowane; w takich gminach jak Czernichów, Łodygowice, Ślemień, Węgierska Górka rozwija się aktywnie, natomiast w innych, jak np. Łękawica, Koszarawa, Gilowice potencjał biznesowy jest nadal niedostatecznie wykorzystany. Diagnoza obszaru LGD wskazuje również na możliwość wykorzystania potencjału turystycznego czy przyrodniczego do rozwoju działalności gospodarczej. Dla potencjalnych i działających przedsiębiorców bardzo często poważną barierą rozwoju jest brak odpowiednich środków finansowych, często brakuje również wiedzy i umiejętności, jak i gdzie założyć firmę i ją prowadzić aby odnieść sukces. Szczególne znaczenie w tej grupie mają osoby zdiagnozowane i określone w grupach defaworyzowanych (opisane szczegółowo w Podrozdziale 3.1.). LSR będzie wspierać osoby z tej grupy poprzez ich aktywizację zawodową, udostępnianie środków na rozpoczęcie/rozwinięcie własnej działalności gospodarczej.

- **Organizacje pozarządowe - członkowie organizacji pozarządowych, grupy nieformalne (m.in. KGW, zespoły regionalne i ludowe, itp.)** – trzeci sektor – społeczny – podmioty zaangażowane w działalność kulturową, a także integracyjna i aktywizacyjną, podmioty aktywnie działające na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

- **Samorządy gminne** - władze publiczne, ich jednostki i instytucje publiczne. W ramach swoich działań JST są odpowiedzialne m.in. za rozwój infrastruktury lokalnej, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, aktywizowanie i za politykę kulturalną, społeczną.
- **Mieszkańcy obszaru** – społeczność lokalna obszaru LGD, która będzie z jednej strony beneficjentami podejmowanych działań jak i również uczestnikami czy inicjatorami realizacji różnorodnych przedsięwzięć.

ROZDZIAŁ 4. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT obszaru LGD „Żywiecki Raj” została opracowana przez Grupę robocza ds. LSR podczas warsztatów strategicznych w dniu 3 września 2015r. W spotkaniu tym uczestniczyli przedstawiciele trzech sektorów jak i również grup defaworyzowanych. Analiza SWOT poprzedzona była dwoma spotkaniami w każdej z gmin należących do LGD, podczas których została przeprowadzona diagnoza partycypacyjna oraz badania ankietowe, z których wnioski zostały ujęte w opracowywanej przez grupę analizie SWOT. Propozycje do analizy SWOT poddane zostały konsultacjom z mieszkańcami obszaru. Uczestnicy spotkań konsultacyjnych we wszystkich gminach mieli za zadanie wybrać najistotniejsze wg nich obszary analizy SWOT. Na tej podstawie została ułożona analiza SWOT wg hierarchii ważności obszarów wytypowanych przez mieszkańców. Przygotowana analiza służyła jako materiał wyjściowy do opracowania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Obejmuje ona główne elementy świadczące o aktualnej kondycji obszaru LSR (mocne i słabe strony) oraz czynniki zewnętrzne oddziaływujące na jego rozwój z zewnątrz (szanse i zagrożenia). Przeprowadzona analiza SWOT jednoznacznie wskazuje, że obszar LSR charakteryzuje się spójnością uwarunkowań przestrzennych, kulturowych i historycznych. Obszar zróżnicowany jest jednak pod względem poziomu rozwoju gospodarczego i intensywności turystyki. Poniżej zaprezentowano tabelaryczną matrycę logiczną powiązań diagnozy obszaru i ludności oraz analizy SWOT (tabela):

POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY, AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA							
Mocne strony	**Odniesienie do diagnozy**	**Słabe strony**	**Odniesienie do diagnozy**	**Szanse**	**Odniesienie do diagnozy**	**Zagrożenia**	**Odniesienie do diagnozy**
S1. Duża liczba NGO i grup nieformalnych,	Rozdział 3.2.1	W1. Niedoinwestowanie obiektów, które mogą tworzyć „centra życia” i aktywizacji mieszkańców wsi (kluby, świetlice, obiekty sportowe);	Rozdział 3.3	O1. Podnoszący się poziom życia w regionie;	Rozdział 3.3; 3.2.1	T1. Emigracja młodych ludzi za granice;	Rozdział 3.2.1
S2. Zaangażowanie się w działania społeczno-kulturalne dzieci i młodzieży, osób starszych;	Rozdział 3.2.2	W2. Zawiść, mentalność „góralska”, ludzie są nieufni, przywiązanie do własności, słaby dialog międzypokoleniowy;	Rozdział 3.2.2	O2. Wzrost wsparcia dla NGO w Polsce;	Rozdział 3.2	T2. Niekorzystne trendy demograficzne - starzejące się społeczeństwo, postępujący proces geriatryzacji, ujemny przyrost naturalny;	Rozdział 3.2.1
S3. Duże zainteresowanie konkursami, imprezami organizowanymi przez NGO;	Rozdział 3.2.2	W3. Pogłębiające się ubóstwo;	Rozdział 3.2.3	O3. Wzrost udziału seniorów w życiu społecznym;	Rozdział 3.1.3, 3.1.4	T3. Migracja młodych, wykształconych i najbardziej kreatywnych mieszkańców do dużych ośrodków miejskich;	Rozdział 3.2.1
S4. Dobra współpraca miedzy organizacjami pozarządowymi a władzami samorządowymi;	Rozdział 3.2.2	W4. Mała ilość działających świetlic wiejskich, przedszkoli, brak żłobków;	Rozdział 3.1.2	O4. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego w Polsce;	Rozdział 3.2.2	T4. Pogłębianie się patologii społecznych, zwłaszcza wśród młodzieży;	Rozdział 3.1.1, 3.2.3
S5. Aktywni liderzy, duża liczba członków w organizacjach;	Rozdział 3.2.2	W5. Mała współpraca i rywalizacja między NGO, małe zaangażowanie we wspólne rozwiązywanie problemów;	Rozdział 3.2.2	O5. Rozwój polityki prorodzinnej i społecznej;	Rozdział 3.2.3	T5. Wzrost przestępczości;	Rozdział 3.2.3
S6. Wzrost liczby mieszkańców;	Rozdział 3.2.1	W6. Ograniczona ilość działań aktywizujących seniorów i niepełnosprawnych;	Rozdział 3.1.3, 3.1.4	O6. Wspieranie rozwoju usług opiekuńczych nad osobami starszymi, niepełnosprawnymi, przewlekle chorymi oraz zależnymi w regionie;	Rozdział 3.1.3, 3.1.4	T6. Zjawisko eurosieroctwa będące konsekwencją emigracji zarobkowej;	Rozdział 3.2.1
S7. Potencjał kapitału mieszkańców LGD – gościnność, życzliwość, otwartość;	Rozdział 3.2	W7. Słaba dostępność do infrastruktury opieki socjalnej;	Rozdział 3.4			T7. Zanikanie więzi społecznych;	Rozdział 3.2.1
S8. Aktywność podmiotów na rzecz osób defaworyzowanych (GOPS, CIS, NGO);	Rozdział 3.1	W8. Brak opieki pozainstytucjonalnej oraz niewystarczająca liczba placówek opiekujących się osobami niesamodzielnymi;	Rozdział 3.4	O7. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży zagrożonych	Rozdział 3.2.2	T8. Niechęć społeczności do zmian;	Rozdział 3.2.1
						T9. Zmiana tradycyjnego	Rozdział

S9. Znaczący odsetek mieszkańców w wieku produkcyjnym;	Rozdział 3.3.1	W9. Niedostateczne wsparcie aktywizacji zawodowej i integracji osób niepełnosprawnych, defaworyzowanych,	Rozdział 3.1.3, 3.1.4	wykluczeniem społecznym i ubóstwem; O8. Trendy w zakresie zdrowego stylu życia; O9. Planowana budowa szpitala Powiatowego w Żywcu;	Rozdział 3.2.1 Rozdział 3.4	modelu rodziny, niska dzietność; T10. Pracoholizm, materializm, konsumpcjonizm, nastawienie na karierę, co wpływa na ograniczenie wolnego czasu, który powinien być poświęcony rodzinie, działalności społecznej;	3.2.1 Rozdział 3.2
RYNEK PRACY							
Mocne strony	**Odniesienie do diagnozy**	**Słabe strony**	**Odniesienie do diagnozy**	**Szanse**	**Odniesienie do diagnozy**	**Zagrożenia**	**Odniesienie do diagnozy**
S10. Droga S 69 zwiększająca mobilność pracowników; S11.Bliskość rynku pracy w Żywcu i Bielsku Białej; S12. Położenie obszaru LGD przy głównych szlakach komunikacyjnych; S13. Powstające nowe obiekty, firmy generujące nowe miejsca pracy; S14. Duża liczna małych i mikro przedsiębiorstw;	Rozdział 3.4 Rozdział 3.4 Rozdział 3.4 Rozdział 3.3.2 Rozdział 3.3.2	W10. Niewystarczający kapitał inwestycyjny mieszkańców oraz wysokie bezrobocie; W11. Mało miejsc pracy, szczególnie dla ludzi młodych; W12. Duże oczekiwania zarobkowe oraz warunkowe; W13. Niski stopień aktywności młodzieży do podnoszenia kwalifikacji; W14. Niewystarczające zaplecze edukacyjne, zwłaszcza zawodowe;	Rozdział 3.3.1 Rozdział 3.1.1; 3.3.1 Rozdział 3.1.1 Rozdział 3.1.1 Rozdział 3.1.1	O10. Wspieranie rozwoju rynku pracy dla absolwentów w regionie; O11. Rozwój pozaszkolnych form edukacji i kształcenia zawodowego; O12. Wzrost gospodarzy wpływający na wzrost liczby miejsc pracy i poprawę jakości życia w regionie;	Rozdział 3.1.1 Rozdział 3.1.1 Rozdział 3.3.1	T11. Emigracja przedsiębiorczych ludzi za granicę; T12. Wysoki poziom fiskalizmu i skomplikowane procedury prowadzenia działalności gospodarczej; T13. Szara strefa, praca na czarno; T14. Duże koszty utrzymania firm wynikające z obciążeń podatkowych; T15. Negatywne trendy w zakresie stosowania umów śmieciowych i obniżania kosztów pracy przez przedsiębiorców;	Rozdział 3.2.1, Rozdział 3.3.2 Rozdział 3.3.1 Rozdział 3.3.2 Rozdział 3.2.1
POTENCJAŁ GOSPODARCZY							
Mocne strony	**Odniesienie do diagnozy**	**Słabe strony**	**Odniesienie do diagnozy**	**Szanse**	**Odniesienie do diagnozy**	**Zagrożenia**	**Odniesienie do diagnozy**
S15. Istnienie podstawowej bazy usługowej dla biznesu; S16. Duża ilość lasów –	Rozdział 3.3.2 Rozdział	W15. Niewielka ilość przedsiębiorstw średnich i dużych, W16. Infrastruktura wymagająca nakładów, w szczególności drogi	Rozdział 3.3.2 Rozdział 3.4	O13. Generowanie i wspieranie rozwoju lokalnego sektora MSP, O14. Cyfryzacja,	Rozdział 3.3.2 Rozdział	T16. Biurokracja, częste zmiany w przepisach, subiektywne interpretacje przepisów,	Rozdział 3.3.2

tartaki, firmy leśne; S17. Rozwinięte usługi: turystyczne, kulturalne, handlowe; S18. Dobra infrastruktura drogowa (drogi krajowe i wojewódzkie;	3.3.3 Rozdział 3.3.2 Rozdział 3.4	lokalne, chodniki; W17. Niski stopień wykorzystania nowych technologii przez lokalne firmy, opór przed innowacyjnością; W18. Niski stopień wykorzystania technik informacyjno-komunikacyjnych przez przedsiębiorców; W19. Mała ilość przedsiębiorców inwestujących na obszarze LGD; W20. Brak kooperacji miedzy przedsiębiorcami, brak współpracy między władzami lokalnymi a przedsiębiorcami; W21. Brak podmiotu wspierającego rozwój przedsiębiorczości i turystyki na obszarze LGD, brak inkubatorów przedsiębiorczości; W22. Niski potencjał rozwojowy mikroprzedsiębiorstw; stanowiących większość w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych;	Rozdział 3.3.2 Rozdział 3.3.2 Rozdział 3.3.2 Rozdział 3.3.2 Rozdział 3.3.2 Rozdział 3.3.2	O15. Zainteresowanie obszarem ze strony inwestorów zewnętrznych; O16. Ożywienie gospodarcze w regionie; O17. Dalsza rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej w regionie;	3.3.2 Rozdział 3.3.2 Rozdział 3.4	T17. Lokalizacja inicjatyw gospodarczych poza obszarem LGD; T18. Brak strefy ekonomicznej w sąsiedztwie obszaru, wpływający na niechęć do dużych inwestycji;	Rozdział 3.3.2 Rozdział 3.3.2
ROLNICTWO							
Mocne strony	**Odniesienie do diagnozy**	**Słabe strony**	**Odniesienie do diagnozy**	**Szanse**	**Odniesienie do diagnozy**	**Zagrożenia**	**Odniesienie do diagnozy**
S19. Brak przemysłu zatruwającego okolice; S20. Pszczelarstwo, pasterstwo w tradycji, opracowana strategia pszczelarska – skonkretyzowanie działania, duża liczba pszczelarzy, w każdej gminie Koło Pszczelarskie; S21. Podmioty, organizacje zajmujące się lokalną produkcją (zdrowa żywność);	Rozdział 3.3.2 Rozdział 3.3.3 Rozdział 3.3.2	W23. Nieużytki rolne, zarastanie pól; W24. Niska jakość gleb; W25. Duże rozdrobnienie gospodarstw, brak wspólnot gruntowych, brak współdziałania, brak porozumienia/dialogu między właścicielami gruntów; W26. Problem z dzikimi zwierzętami; W27. Brak miejsc i możliwości sprzedaży i zakupu produktów lokalnych i ekologicznych, produktów kuchni regionalnej, brak pólek regionalnych, brak	Rozdział 3.3.3 Rozdział 3.3.3 Rozdział 3.3.3 Rozdział 3.3.3	O18. Odradzanie się tradycji wypasania owiec w regionie; O19. Możliwość rozwoju zielarstwa; możliwość uprawy ziół, rozwoju sadownictwa i winiarstwa; O20. Moda na agroturystykę, lokalny produkt, rosnąca świadomość ekologiczna;	Rozdział 3.3.3 Rozdział 3.3.3 Rozdział 3.3.3	T19. Skomplikowane przepisy sanitarne; T20. Spowolnienie procesu restrukturyzacji rolnictwa; T21. Rosnąca konkurencja na rynkach wynikająca z globalizacji; T22. Przewaga dużych sieci handlowych; T23. Produkcja na masową skalę;	Rozdział 3.3.3 Rozdział 3.3.3 Rozdział 3.3.3 Rozdział 3.3.3 Rozdział 3.3

		infrastruktury handlowej, brak targu produktów lokalnych i ekologicznych; W28. Brak przetwórstwa produktów rolnych, brak marki lokalnej; W29. Rolnictwo na własny użytek, rolnictwo ekstensywne; W30. Znikoma ilość gospodarstw agroturystycznych; W31. Brak dostępności i informacji o lokalnych produktach; W32. Brak edukacji i kultywowania tradycji rolniczych; W33. Zagrożenia powodziowe/ pożarowe; W34. Niezorganizowana produkcja i przywiązanie do tradycyjnych metod produkcji rolnej;	Rozdział 3.3.3 Rozdział 3.3.3 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.3.3 Rozdział 3.6.1 Rozdział 3.3.3				
UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE							
Mocne strony	**Odniesienie do diagnozy**	**Słabe strony**	**Odniesienie do diagnozy**	**Szanse**	**Odniesienie do diagnozy**	**Zagrożenia**	**Odniesienie do diagnozy**
S22. Atrakcyjne położenie geograficzne (woda, góry, lasy) Bliskość ośrodków miejskich, Bielsko-Biała, Żywiec, Sucha Beskidzka, Andrychów; S23. Infrastruktura drogowa - S 69 oraz dobra komunikacja autobusowa i kolejowa; S24. Położenie nad Jeziorem Żywieckim i Międzybrodzkim; S25. Walory wynikające z ukształtowania terenu – położenie w obrębie Beskidu Małego, Makowskiego,	Rozdział 3.4; 3.5 Rozdział 3.4 Rozdział 3.4; 3.5 Rozdział 3.6.1	W35. Brak regulacji rzek i potoków; W36. Brak wspólnej strategii na terenie LGD w kontekście planu zagospodarowania przestrzennego; W37. Chaos reklamowy; W38. Zbyt mała ilość połączeń kolejowych, niewystarczająca komunikacja wewnętrzna w obszarze LGD, słabo skomunikowane połączenia busowe z kolejowymi; W39. Rozproszona zabudowa – przysiółki lub zabudowa kotlinowa, wzdłuż drogi; W40. Słaba dostępność do jezior – Międzybrodzkiego i Żywieckiego; W41. Funkcja przemysłowa zbiornika wodnego;	Rozdział 3.6.1 Rozdział 3.6.1 Rozdział 3.4 Rozdział 3.4 Rozdział 3.4; 3.5 Rozdział 3.5	O21. Dodatkowe możliwości rozwojowe wynikające z transgranicznego położenia; O22. Bliskość innych regionów turystycznych; O23. Normy prawne nakazujące organizację transportu publicznego, które mają obowiązywać od 2017r.;	Rozdział 3.4 Rozdział 3.4 Rozdział 3.4	T24. Szybszy rozwój sąsiednich ośrodków, konkurencyjność Szczyrku, Wisły;	Rozdział 3.5

Żywieckiego i Śląskiego, Kotlina Żywiecka;							
TURYSTYKA							
Mocne strony	**Odniesienie do diagnozy**	**Słabe strony**	**Odniesienie do diagnozy**	**Szanse**	**Odniesienie do diagnozy**	**Zagrożenia**	**Odniesienie do diagnozy**
S26. Czyste, mało przekształcone środowisko, piękne widoki, jezioro, góry, bogata fauna i flora; S27. Przywiązanie mieszkańców do tradycji lokalnych; S28. Tereny pod infrastrukturę narciarską; S29. Imprezy turystyczne, imprezy promocyjne (cykliczne); S30. Rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zaplecze sportowo – rekreacyjne, hala sportowe, bulwary, orliki; S31. Warunki do uprawiania turystyki ekstremalnej, aktywnej, tereny pod aktywny wypoczynek; S32. Wielosezonowość i różnorodność, S33. Bogata oferta noclegowa i gastronomiczna;	Rozdział 3.6.3 Rozdział 3.7 Rozdział 3.5 Rozdział 3.7 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5	W42.Mała ilość ścieżek pieszych, rowerowych, konnych; W43. Słaba promocja, brak koordynacji działań promocyjnych; W44. Mała ilość wyciągów, ośrodków narciarskich; W45. Brak we wszystkich gminach LGD punktów informacji turystycznej i infokiosków, niska jakość informacji turystycznej, brak lokalnej informacji turystycznej; W46. Słabo rozwinięty i niewypromowany produkt turystyczny; W47. Słabe oznakowanie szlaków – ścieżek spacerowych, słabe oznakowanie atrakcji turystycznych; W48. Brak kompleksowej oferty turystycznej (pakietów turystycznych), brak spójnej i ciekawej oferty turystycznej; W49. Mała dostępność do sprzętu sportowego i turystycznego, wypożyczalni rowerów; W50. Brak karty rabatowej; W51. Brak oferty dla turystyki długoterminowej; W52. Brak w ofercie zintegrowanych markowych produktów turystycznych wykorzystujących potencjał obszaru LGD. Niedostatecznie wykorzystywane walory przyrodnicze i kulturowe dla	Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5	O24. Duże zainteresowanie, szczególnie osób z terenu aglomeracji śląskiej spędzaniem czasu wolnego na terenie obszaru LGD; O25. Moda na fotografowanie, czas obrazu; O26. Rozwój turystyki kulinarnej, weekendowej, konnej, rowerowej, pieszej i górskiej; O27. Rosnąca liczba turystów odwiedzających województwo śląskie; O28. Rozwój Internetu oraz nowoczesnych dróg komunikacji i promocji; O29. Postępująca destabilizacja polityczna i społeczna popularnych turystycznie regionów, m.in. w basenie Morza Śródziemnego;	Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5	T25. Spadek zainteresowania sportem i rekreacją wśród dzieci i młodzieży; T26. Rosnąca konkurencja w zakresie oferty turystycznej za strony sąsiednich ośrodków turystycznych;	Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5

		potrzeb turystyki;					
DZIEDZICTWO KULTUROWE I HISTORYCZNE							
Mocne strony	**Odniesienie do diagnozy**	**Słabe strony**	**Odniesienie do diagnozy**	**Szanse**	**Odniesienie do diagnozy**	**Zagrożenia**	**Odniesienie do diagnozy**
S34. Kultura: folklor, kapele, zespoły, muzyka, gwara, grupy kolędnicze, Koła Gospodyń Wiejskich, dziady, heligoniści;	Rozdział 3.7	W53. Niedoinwestowanie sektora turystyki i kultury;	Rozdział 3.5; 3.7	O30. Moda na folklor;	Rozdział 3.7	T27. Spadek zainteresowania tradycją lokalną wśród młodzieży;	Rozdział 3.1.1
S35. Duża ilość zabytków sakralnych;	Rozdział 3.5, 3.7	W54. Słaba edukacja w zakresie gry na instrumentach ludowych, niewystarczająca ilość instrumentów, strojów ludowych dla członków zespołów regionalnych, kapel;	Rozdział 3.7			T28. Ograniczenie czasu wolnego poprzez realizowanie obowiązków związanych z pracą;	Rozdział 3.7
S36. Działające KGW – bogactwo kuchni regionalnej;	Rozdział 3.2.2	W55. Nie wykorzystanie w pełni domów ludowych;	Rozdział 3.7			T29. Zanik obrzędów kulturalnych i tradycji wraz ze starzeniem się społeczeństwa;	Rozdział 3.7
S37. Poszanowanie tradycji wśród mieszkańców, kultywowanie tradycji - żywa kultura ludowa, bogata historia zwyczajów ludowych, tradycyjna gwara;	Rozdział 3.7	W56. Brak możliwości zakupu produktów regionalnych, brak charakterystycznych pamiątek z terenu Żywiecczyzny;	Rozdział 3.7			T30. Wysokie wymagania konserwatora zabytków w zakresie prac renowacyjnych;	Rozdział 3.7
S38. Duża ilość zabytków historycznych;	Rozdział 3.7	W57. Słaba promocja i informacja na temat oferty dotyczącej np. warsztatów regionalnych;	Rozdział 3.5				
S39. Cykliczne imprezy promujące bogate dziedzictwo kulturowe;	Rozdział 3.7	W58. Brak tablic informacyjnych o obiektach, niewykorzystany potencjał obiektów, nieprawidłowo działająca strona internetowa;	Rozdział 3.5				
S40. Istnienie w każdym sołectwie domu ludowego;	Rozdział 3.7	W59. Twórcy ludowi nie są zrzeszeni i nie są promowani;	Rozdział 3.7				
S41. Sztuka ludowa – twórcy ludowi;	Rozdział 3.7	W60. Słaba dostępność obiektów dla turystów w weekendy;	Rozdział 3.5				
S42. Park Etnograficzny Ziemi Żywieckiej w Ślemieniu, izby regionalne w gminach;	Rozdział 3.8	W61. Słaba promocja i dostępność obiektów sakralnych;	Rozdział 3.7				
S43. Budowle hydrotechniczne – Jezioro Żywieckie i Międzybrodzkie;	Rozdział 3.5	W62. Brak miejsca stałego folkloru (np. dziadolandia);	Rozdział 3.7				
S44. Wykorzystanie działalności kulturalnej do promocji obszaru LGD;	Rozdział 3.7	W63. Brak badań/bazy etnograficznej, powierzchowny folklor;	Rozdział 3.7				
		W64. Degradacja dziedzictwa kulturowego i historycznego obszaru LGD;	Rozdział 3.7				

S45. Wykorzystanie istniejących organizacji społecznych jako organizatorów życia kulturalnego i sportowego;	Rozdział 3.7						
S46. Rosnąca liczba wydarzeń kulturalnych;	Rozdział 3.7						
S47. Współpraca miedzy instytucjami kultury;	Rozdział 3.7						
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE							
Mocne strony	**Odniesienie do diagnozy**	**Słabe strony**	**Odniesienie do diagnozy**	**Szanse**	**Odniesienie do diagnozy**	**Zagrożenia**	**Odniesienie do diagnozy**
S48. Beskidy – góry, jeziora, rzeki, potoki, strumyki, hale, siedliska przyrodnicze, jaskinie, skały, wodospady, groty itp.; S49. Żywiecki Park Krajobrazowy, Obszar Natura 2000, rezerwaty przyrody, Obszar Ochrony Ciemnego Nieba CN-001 Sopotnia Wielka, korytarze ekologiczne; S50. Wysoka jakość środowiska przyrodniczego – brak rozwiniętego przemysłu powodującego zagrożenia dla naturalnej przestrzeni regionu; S51. Park Etnograficzny Ziemi Żywieckiej w Ślemieniu – wiejskie ogrody; S52. Bioróżnorodność, bogactwo naturalne; S53. Duży stopień lesistości terenu i powierzchni obszarów zielonych na obszarze;	Rozdział 3.6 Rozdział 3.6.2 Rozdział 3.6 Rozdział 3.7 Rozdział 3.6 Rozdział 3.6	W65. Niska świadomość na temat ochrony środowiska; W66. Niski poziom wód, niski stopień zatrzymywania wody; W67. Dzikie wysypiska śmieci, brak koszy w miejscach publicznych, brak koszy do segregowania śmieci dla turystów; W68. Zanieczyszczenie powietrza, brzegów rzek, jezior, potoków, degradacja lasów, zanieczyszczenie sztucznym światłem; W69. Brak tablic informacyjnych o ciekawych obiektach przyrodniczych, brak oznakowania szlaków, edukacyjnych, dydaktycznych ścieżek przyrodniczych, szlaków komunikacyjnych między atrakcjami; W70. Ograniczenia wynikające z istnienia parków i rezerwatów;	Rozdział 3.6.3 Rozdział 3.6.1 Rozdział 3.6.3 Rozdział 3.6.3 Rozdział 3.5 Rozdział 3.6.2	O31. Przepisy prawa w zakresie zbiórki i składowania odpadów, śmieci, OZE; O32. Rozwój nowych, energooszczędnych technologii; O33. Nowoczesne technologie OZE do zastosowania w instytucjach publicznych, przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych; O34. Duże możliwości w zakresie sfinansowania projektów proekologicznych środkami unijnymi;	Rozdział 3.6.3 Rozdział 3.6.3 Rozdział 3.6.3 Rozdział 3.6.3 Rozdział 3.6.3	T31. Uwarunkowania klimatyczne, zachwiana równowaga w przyrodzie, zmiany klimatu i globalne ocieplenie; T32. Degradacja środowiska naturalnego wynikająca ze wzmożonego ruchu samochodowego; T33. Potencjalny negatywny wpływ pseudo- - turystów; T34. Ograniczenia działalności gospodarczej na obszarach chronionych i strefach buforowych wynikające z restrykcyjnych przepisów ochrony środowiska; T35. Niestabilna i nieracjonalna polityka ochrony środowiska (odnosząca się do przyrody, ograniczeń dla ludzi i gospodarki);	Rozdział 3.6.1 Rozdział 3.6.3 Rozdział 3.6.3 Rozdział 3.6.2 Rozdział 3.6.3

INFRASTRUKTURA							
Mocne strony	**Odniesienie do diagnozy**	**Słabe strony**	**Odniesienie do diagnozy**	**Szanse**	**Odniesienie do diagnozy**	**Zagrożenia**	**Odniesienie do diagnozy**
S54. Miejsca do organizowania imprez – boiska sportowe, amfiteatry, sceny, place zabaw; S55. Tereny do zagospodarowania pod ścieżki rowerowe; S56. Infrastruktura społeczna (ośrodki zdrowia, szkoły, Kościoły, remizy strażackie, przedszkola itp.); S57. Dostępne zaplecze sportowe – Orliki, hale ogólnodostępne; S58. Dobre tereny pod zabudowę mieszkaniową, rosnąca ilość budynków mieszkaniowych; S59. Elektrownia, kolejka na Żar, lotnisko sportowe, trasa narciarstwa biegowego; S60. Dobra infrastruktura komunalna.	Rozdział 3.5 Rozdział 3.6 Rozdział 3.4 Rozdział 3.5 Rozdział 3.6 Rozdział 3.5 Rozdział 3.4	W71. Niska jakość dróg lokalnych (brak poboczy, chodników, parkingów); W72. Mała ilość obiektów do opieki dla osób starszych, przewlekle chorych, słaba dostępność do opieki zdrowotnej – szpital; W73. Niewystarczające zagospodarowanie brzegów jeziora, rzek, potoków, mała ilość kąpielisk, plaży, brak deptaków, tras (w tym łączących gminy – nad rzeką Sołą, nad jeziorami), brak miejsc nad potokami, jeziorami do biwakowania; W74 Słabe zaplecze dla sportów zimowych; W75. Mała ilość ścieżek nordic walking, rowerowych, pieszych, spacerowych, dydaktyczno – edukacyjnych, słabo oznaczone punkty widokowe; W76. Niewystarczająca infrastruktura turystyczna (mała ilość miejsc rekreacji, wiat, mała ilość siłowni zewnętrznych, ścieżek zdrowia, wypożyczalni rowerów, basenów); W77. Słaba dostępność do miejsc spotkań, centrum integracji społecznej; W78. Infrastruktura małej retencji, niska jakość przepustów wodnych; W79. Niska jakość infrastruktury społecznej, niedoposażone obiekty kultury wpływające na niską jakość życia społecznego mieszkańców.	Rozdział 3.4 Rozdział 3.4 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.5 Rozdział 3.7 Rozdział 3.6 Rozdział 3.7; 3.4	O35. Środki unijne na rozwój.	Rozdział 3.4 Rozdział 3.4 Rozdział 3.4	T36. Wysokie koszty inwestycji infrastrukturalnych w zakresie informatyzacji; T37. Utrudnione możliwości pozyskania pozwolenia na budowę; T38. Nie wystarczające zainteresowanie zarządców wód regulacją rzek i potoków; T39. Zanieczyszczenie ujęć wodnych; T40. Niszczenie dróg podczas intensywnych opadów, użytkowania przez samochody cieżarowe.	Rozdział 3.4 Rozdział 3.4 Rozdział 3.4 Rozdział 3.6.3 Rozdział 3.6.1

Wnioski z analizy SWOT

Analizując zdiagnozowane mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dla obszaru LGD „Żywiecki Raj" zostały wyłonione te, które w największym stopniu oddziałują, bądź mogą oddziaływać na obszar LGD. Słabe strony oraz zagrożenia powinny być pokonywane przez mocne strony oraz szanse rozwoju. Z przeprowadzonej analizy SWOT można wysunąć następujące wnioski:

1. Obszar LGD „Żywiecki Raj" charakteryzuje się zjawiskiem „starzejącego się społeczeństwa", spada liczba mieszkańców LGD w wieku do lat 4 a wzrasta liczba mieszkańców w wieku po 70 roku życia, spada liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, a rośnie w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym.
2. Na obszarze LGD zaczyna pojawiać się zjawisko depopulacji występujące w coraz większej liczbie gmin w Polsce. Pomimo tego, że w latach 2007-2013 odnotowywano dodatni trend wzrostu liczby mieszkańców, to prognozuje że od 2015r., ogólna liczba mieszkańców obszaru LGD będzie się stopniowa zmniejszała, o czym świadczy już ujemny przyrost naturalny i spadający wskaźnik migracji.
3. Niska przedsiębiorczość mieszkańców i niewielka atrakcyjność inwestycyjna obszaru LGD to kolejne problemy. Znajduje to potwierdzenie w wielu wskaźnikach statystycznych, m.in. niższych niż w regionie i województwie śląskim wskaźnikach liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON. Mała przedsiębiorczość skutkuje wyższą niż województwie śląskim liczbą osób zarejestrowanych jako bezrobotne w stosunku do osób w wieku produkcyjnym oraz niższą niż w Polsce i województwie śląskim liczbą osób pracujących na 1 000 ludności.
4. Mocną stroną obszaru LGD jest jego atrakcyjność pod względem walorów przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych i historycznych, co może służyć jako czynnik do rozwoju działalności gospodarczej w zakresie turystyki, bądź może być elementem zachęcającym do osiedlania się. Obszar LGD jest geograficznie i przyrodniczo predysponowany do stworzenia ciekawej atrakcyjnej oferty wypoczynku dla różnych grup turystów.
5. Istnieje duży potencjał rozwojowy w postaci turystyki dziedzictwa – kultura, historia i tradycja tego regionu jest bardzo bogata i stanowić to może w kontekście rozwoju turystyki ważny jej element.
6. Szansą dla obszaru LGD jest możliwość pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych na rozwój regionu, co może przyczynić się do podniesienia stanu infrastruktury lokalnej jak i przedsiębiorczości mieszkańców.
7. Zagrożeniem dla obszaru LGD jest sytuacja ekonomiczno-polityczna w Polsce, postępująca bierność i brak zaangażowania społeczeństwa w inicjatywy oddolne. Rozwój inicjatyw oddolnych należy promować już wśród najmłodszego pokolenia, istotnym elementem będzie upowszechnianie tradycji i kultury lokalnej. Z punktu widzenia kapitału społecznego bardzo ważnymi działaniami będą zadania integrujące i wzmacniające lokalną tożsamość. Kreatywna i zaangażowana społeczność lokalna oraz liderzy dają możliwość pobudzenia oddolnych inicjatyw, odpowiedzialności społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i ubóstwu. Konieczne jest sukcesywne zwiększanie współpracy różnego rodzaju środowisk i grup społecznych a także zachęcanie samych mieszkańców do większego zaangażowania na rzez dobra wspólnego, jakim jest poprawa jakości życia mieszkańców i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.
8. Bardzo niekorzystnym zjawiskiem dotykającym obszar LGD „Żywiecki Raj" jest wysoki udział osób korzystających z pomocy społecznej. Jest to związane m.in. z wysoką stopą bezrobocia. W porównaniu do średnich dla województwa śląskiego i Polski, wartość wskaźników notowana jest dla LGD jest znacznie wyższa.
9. Należy szczególną uwagę zwrócić na możliwości rozwoju jakie daje moda na zdrowy styl życia oraz na aktywny wypoczynek na łonie natury. Obszar LGD posiada potencjał do rozwoju turystyki, który w chwili obecnej nie jest w pełni wykorzystany. Należy wykorzystać możliwości jakie stwarzają zewnętrzne źródła finansowania na realizację inwestycji, m.in. w celu stworzenia odpowiedniego zaplecza infrastrukturalnego do rozwoju działalności turystycznych.
10. Obszar LGD charakteryzuje się dogodnym położeniem, w pobliżu znajdują się takie miasta jak Żywiec, Bielsko-Biała, a przez teren LGD przebiega droga ekspresowa S69. Może to mieć istotne znaczenie dla rozwoju regionu.

ROZDZIAŁ 5. CELE I WSKAŹNIKI

Wypracowane cele LSR to efekt pracy wielu osób zaangażowanych w tworzenie LSR uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych, w warsztatach strategicznych. Prace nad wypracowaniem celów LSR oparte zostały o partycypacyjną metodologię tworzenia lokalnej strategii rozwoju opisaną w Poradniku PULS rozwoju, czyli Pozytywnie Ułożona Lokalna Strategia rozwoju opracowanym przez FAPA w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w 2015 roku. Cele i przedsięwzięcia LSR zostały bezpośrednio powiązane z danymi pochodzącymi z raportu ewaluacyjnego, zdiagnozowanej sytuacji społeczno-gospodarczej, przeprowadzonych badań i analiz własnych LGD. Szczegółowy opis konsultacji został opisany w Rozdziale 2. Partycypacyjny charakter LSR. W efekcie dokonanej analizy potrzeb i problemów z uwzględnieniem przewag konkurencyjnych, czyli mocnych stron obszaru LGD, zdefiniowano priorytetowe obszary zainteresowań i potrzeb mieszkańców. Tak przygotowane drzewo problemów podczas warsztatów strategicznych zostało przeformułowane na drzewo celów. Proces ten umożliwił określenie dwóch celów głównych LSR, celów szczegółowych oraz przedsięwzięć, które zostały następnie skonsultowane z mieszkańcami i uwzględnione w LSR.

1.0	**CEL OGÓLNY 1**	**Wzmocnienie więzi społecznych i konkurencyjności gospodarczej obszaru LGD „Żywiecki Raj”**
1.1	**CELE**	**Pobudzenie integracji i zaangażowania społecznego mieszkańców**
1.2	**SZCZEGÓŁOWE**	**Rozwój gospodarczy obszaru w oparciu o przedsiębiorczość mieszkańców**

	Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	**Jednostka miary**	**Stan początkowy 2013 rok**	**Plan 2023 rok**	**Źródło danych/sposób pomiaru**
W1.0	Liczba osób z korzystających z pomocy społecznej	osoba	9 927	8 685	Dane statystyczne GUS
	Wskaźnik migracji na 1000 mieszkańców	%	1,91	1	Dane statystyczne GUS
	Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys.	szt.	778	880	Dane statystyczne GUS

	Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	**Jednostka miary**	**Stan początkowy 2013 rok**	**Plan 2022 rok**	**Źródło danych/sposób pomiaru**
W1.1	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	osoba	0	448	Listy obecności, Ankiety i raporty ewaluacyjne
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych	osoba	0	560	Listy obecności, Dokumentacja fotograficzna
	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	osoba	0	80	Sprawozdanie z realizacji operacji / zlecenie płatności, Listy obecności, Rejestr doradztwa LGD
	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), turyści	szt.	0	1	Sprawozdanie z realizacji projektu współpracy
	Liczba osób, które uczestniczyły w przedsięwzięciach przyczyniających się do współpracy międzypokoleniowej	osoba	0	100	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem	osoba	0	50	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
W1.2	Liczba podmiotów, które skorzystały z inkubatora przedsiębiorczości w pierwszym roku po realizacji projektu	podmiot	0	50	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	osoba	0	60	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

Przedsięwzięcia		**Grupy docelowe**	**Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna,projekt współpracy, aktywizacja itp.)**	**Wskaźniki produktu**				
				nazwa	**Jednostka miary**	**wartość**		**Źródło danych/sposób pomiaru**
						początkowa 2015 rok	**końcowa 2022 Rok**	
1.1.1	**Aktywizacja społeczności lokalnej**	Wnioskodawcy aplikujący o wsparcie w ramach operacji LSR, Osoby zaangażowane we wdrażanie LSR	aktywizacja, FLGD	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	spotkanie	0	56	Listy obecności Strona www LGD Dokumentacja fotograficzna
1.1.2	**Kompetentna kadra LGD „Żywiecki Raj”**	Osoby zaangażowane we wdrażanie LSR	FLGD	Liczba szkoleń dla pracowników LGD	szkolenie	0	5	Potwierdzenie uczestniczenia w szkoleniu/Dyplom Programy szkoleniowe

								Materiały szkoleniowe
				Liczba szkoleń dla organów LGD	szkolenie	0	5	Certyfikat/zaświadczenie ukończenia szkolenia Listy obecności Programy szkoleniowe Materiały szkoleniowe Umowy z wykonawcami
				Liczba kursów e-learningowych	kurs	0	5	Wydruki z platformy e-learningowej Zaświadczenie o ukończeniu kursu
1.1.3	**Lokalna tożsamość LGD**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, turyści, przedsiębiorcy	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Szt.	0	1	Umowy o dofinansowanie Umowy partnerskie
1.1.4	**Inkubator inicjatyw lokalnych**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, członkowie organizacji pozarządowych	Projekt grantowy, ~~projekt własny~~ (300 000)	Liczba organizacji objętych wsparciem	Szt.	0	10	Sprawozdania końcowe beneficjentów, Informacja o zleceniu płatności
1.1.5	**Dialog międzypokoleniowy**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane,	Projekt grantowy (300 000)	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć przyczyniających się do współpracy miedzypokoleniowej	Szt.	0	10	Sprawozdania końcowe beneficjentów, Informacja o zleceniu płatności
1.1.6	**Aktywizacja i integracja społeczna z udziałem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane,	Projekt grantowy (300 000)	Liczba przedsięwzięć z udziałem osób z grup defaworyzowanych	Szt.	0	10	Sprawozdania końcowe beneficjentów, Informacja o zleceniu płatności
1.2.1	**Dobre praktyki przedsiębiorczości lokalnej**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane,	Operacja własna (50 000)~~Projekt własny~~	Liczba szkoleń wyjazdowych	Szt.	0	2	Dane LGD
1.2.2	**Inkubator przedsiębiorczości lokalnej**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, przedsiębiorcy	Operacja własna (50 000)~~Projekt własny~~	Liczba powstałych inkubatorów przedsiębiorczości	Szt.	0	1	Dane LGD
1.2.3	**Podejmowanie działalności gospodarczej**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane,	Konkurs (~~Zakładanie~~ Podejmowanie	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Szt.	0	45	Sprawozdania końcowe beneficjentów, Informacja o zleceniu płatności.

			działalności gospodarczej, 3 150 000)					Informacje z CEIDG
1.2.4	**Rozwój działalności gospodarczej**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, przedsiębiorcy	Konkurs (Rozwój działalności gospodarczej, 3 ~~450~~ 400 000)	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Szt.	0	15	Sprawozdania końcowe beneficjentów, Informacja o zleceniu płatności
SUMA								
2.0	**CEL OGÓLNY 2**		**Rozpoznawalna marka turystyczna „Żywiecki Raj”**					
2.1	**CELE SZCZEGÓŁOWE**		**Zwiększenie atrakcyjności turystycznej, kulturalnej i społecznej obszaru LGD „Żywiecki Raj”**					
2.2			**Podniesienie świadomości ekologicznej i stwarzanie warunków do propagowania zdrowego i aktywnego trybu życia mieszkańców i turystów**					

	Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	**Jednostka miary**	**Stan początkowy 2013 rok**	**Plan 2023 rok**	**Źródło danych/sposób pomiaru**
W2.0	Wskaźnik Schneidera - wskaźnik intensywności ruchu turystycznego	Szt.~~podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności~~	552,58	748	Dane statystyczne GUS

	Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	**Jednostka miary**	**Stan początkowy 2013 rok**	**Plan 2023 rok**	**Źródło danych/sposób pomiaru**
W2.1	Liczba odbiorców działań promocyjnych	Szt.	0	5 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, młodzież, turyści	Szt.	0	1	Sprawozdanie z realizacji projektu współpracy
	Liczby osób odwiedzających zmodernizowane zabytki i obiekty	osoba	0	5 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba osób, które skorzystały w pierwszym roku po realizacji projektu z nowo powstałej infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej i/lub kulturowej	osoba	0	5 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	Szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
W2.2	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: grupy defaworyzowane	Szt.	0	1	Sprawozdanie z realizacji projektu współpracy
	Liczba osób, które podniosły wiedzę w zakresie ochrony środowiska i/lub łagodzenia zmian klimatu	osoba	0	1 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

Przedsięwzięcia		**Grupy docelowe**	**Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna,projekt współpracy, aktywizacja itp.)**	**Wskaźniki produktu**				
				nazwa	**Jednostka miary**	**wartość**		**Źródło danych/sposób pomiaru**
						początkowa 2015 rok	**końcowa 2023 rok**	
2.1.1	**Markowy produkt turystyczny**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, przedsiębiorcy,	Operacja własna ~~Projekt własny~~ (50 000)	Liczba opracowanych kampanii promocyjnych	Szt.	0	1	Sprawozdania końcowe, Informacja o zleceniu płatności

		twórcy lokalni, turyści, organizacje pozarządowe						
2.1.2	**Beskidzkie lekcje historii i kultury „Żywieckiego Raju”**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, turyści	Operacja własna ~~Projekt własny~~ (50 000)	Liczba przeprowadzonych wydarzeń integrujących i/lub aktywizacyjnych	Szt.	0	14	Sprawozdania końcowe, Informacja o zleceniu płatności
2.1.3	**Rajska Ziemia**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, turyści	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Szt.	0	1	Umowy o dofinansowanie Umowy partnerskie
2.1.4	**Turystyka dziedzictwa „Żywieckiego Raju”**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, turyści	Projekt grantowy (100 000)	Liczba przeprowadzonych działań marketingowych	Szt.	0	3	Sprawozdania końcowe beneficjentów, Informacja o zleceniu płatności
2.1.5	**Kultura gór „Żywieckiego Raju”**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, turyści	Projekt grantowy (300 000)	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie	Szt.	0	10	Sprawozdania końcowe beneficjentów, Informacja o zleceniu płatności
2.1.6	**Nowe formy rekreacji i wypoczynku**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, turyści	Projekt grantowy (300 000)	Liczba nowych ofert spędzania wolnego czasu	Szt.	0	8	Sprawozdania końcowe beneficjentów, Informacja o zleceniu płatności
2.1.7	**Atrakcyjna przestrzeń publiczna**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, Przedsiębiorcy, Turyści	Konkurs (4 300 000)	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturowej i/lub turystycznej i/lub rekreacyjnej	Szt.	0	14	Sprawozdania końcowe beneficjentów, Informacja o zleceniu płatności
				Liczba operacji generujących lub utrzymujących miejsca pracy	Szt.	0	~~14~~5	Sprawozdania końcowe beneficjentów, Informacja o zleceniu płatności
2.2.1	**Żywieckie Ekorajdy**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, turyści	Operacja własna ~~Projekt własny~~ (50 000)	Liczba przeprowadzonych rajdów ekologicznych	Szt.	0	5	Sprawozdania końcowe, Informacja o zleceniu płatności
2.2.2	**Ekologicznie i zdrowo**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, turyści	Projekt współpracy (106 000)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej	Szt.	0	1	Umowy o dofinansowanie Umowy partnerskie
2.2.3	**Kampanie środowiskowe**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, turyści	Projekt grantowy (300 000)	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu	Szt.	0	8	Sprawozdania końcowe beneficjentów, Informacja o zleceniu płatności
2.2.4	**Wydarzenia propagujące zdrowy i aktywny tryb życia**	Mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj”, w tym grupy defaworyzowane, turyści	Projekt grantowy (300 000)	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć przyczyniających się do promocji zdrowego i aktywnego trybu życia	Szt.	0	10	Sprawozdania końcowe beneficjentów, Informacja o zleceniu płatności

SUMA			

Cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne ze wszystkimi celami PROW 2014-2020 i Leader, są skorelowane z celem szczegółowym 6B - Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich" i przyczyniać się będą do osiągnięcia tego celu. Operacje realizowane w ramach celu ogólnego 1 LSR. **Wzmocnienie więzi społecznych i konkurencyjności gospodarczej obszaru LGD „Żywiecki Raj"** odnosić się będą również do celu dodatkowego Leader *6A – Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy* oraz do *6C – zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości.* Operacje realizowane w ramach celu ogólnego 2 LSR. **Rozpoznawalna marka turystyczna „Żywiecki Raj"** odnosić się będą poza celem podstawowym Leader 6B do celu dodatkowego *4A Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000 i obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej, a także stanu europejskich krajobrazów* oraz do *6C.* Powiązanie to następować będzie poprzez udostępnienie zasobów kulturowych, przyrodniczych i turystycznych obszarów wiejskich. Poniżej zaprezentowano spójność celów LSR z celami EFRROW.

Tabela 8. Wykazanie zgodności celów LSR z celami programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR

CELE LSR LGD „Żywiecki Raj" **PROW 2014-2020 EFRROW realizujący RLKS**	**Cel ogólny 1 LSR. Wzmocnienie więzi społecznych i konkurencyjności gospodarczej obszaru LGD „Żywiecki Raj"**		**Cel ogólny 2 LSR. Rozpoznawalna marka turystyczna „Żywiecki Raj"**	
	Cel szczegółowy 1.1. Pobudzenie integracji i zaangażowania społecznego mieszkańców	**Cel szczegółowy 1.2 Rozwój gospodarczy obszaru w oparciu o przedsiębiorczość mieszkańców**	**Cel szczegółowy 2.1. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej, kulturalnej i społecznej obszaru LGD „Żywiecki Raj"**	**Cel szczegółowy 2.2. Podniesienie świadomości ekologicznej i stwarzanie warunków do propagowania zdrowego i aktywnego trybu życia mieszkańców i turystów**
6B – Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich	**X**	**X**	**X**	**X**
4A – Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000 i obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej, a także stanu europejskich krajobrazów			**X**	**X**
6A - Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy		**X**		
6C - Zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości	**X**		**X**	

Źródło: opracowanie własne

Uzasadnieniem realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć są wnioski wynikające z oceny zdiagnozowanej sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru LSR i konsultacji społecznych z mieszkańcami. Wybór celów i przedsięwzięć jest uzasadniony w odniesieniu do diagnozy problemów, grup docelowych i obszarów interwencji wskazanych w Rozdziale 2. LSR Diagnoza - opis obszaru i ludności. Cel ogólny 1. LSR Wzmocnienie więzi społecznych i konkurencyjności gospodarczej obszaru LGD „Żywiecki Raj" skierowany jest do przedsiębiorców i osób poszukujących pracy, grup defaworyzowanych, członków organizacji ~~międzynarodowych~~ pozarządowych. Cel ten ma służyć wspieraniu rozwoju przedsiębiorczości i wzmacnianiu tożsamości lokalnej na obszarze LGD, przeciwdziałaniu pogłębiającemu się ubóstwu oraz budowaniu kapitału społecznego z uwzględnieniem wsparcia dla grup defaworyzowanych, zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cel ogólny 2. LSR Rozpoznawalna marka turystyczna „Żywiecki Raj" opiera się na bogatych zasobach lokalnych obszaru, jego walorach przyrodniczych, kulturowych i historycznych. Dla ochrony środowiska naturalnego, wykorzystania potencjału środowiskowego i kulturowego konieczne jest wsparcie mieszkańców w zakresie

wykorzystania znajdujących się na terenie LGD warunków do stworzenia rozpoznawalnej marki turystycznej, jak i zaspokojenia potrzeb kulturowych społeczności lokalnej. Cel ogólny 2 skierowany jest m.in. do JST, instytucji kultury, której organizatorem jest JST i organizacji pozarządowych. Operacje wspierane w ramach LSR wykorzystywać mają trendy w turystyce, modę na aktywny tryb życia i dziedzictwo kulturowe. Wsparcie infrastruktury turystycznej i kulturalnej będzie szczególnie pozytywnie oddziaływać na zidentyfikowany niedostatek w infrastrukturze lokalnej.

Wykazane w analizie SWOT mocne strony LGD, w szczególności ogromny potencjał związany z walorami przyrodniczymi, posiadanymi zasobami naturalnymi i potencjałem mieszkańców, niepowtarzalnymi walorami przyrodniczymi oraz kulturowymi, a także dogodne położenie komunikacyjne, wskazują na duże możliwości rozwoju turystyki. Jednak podstawową barierą w tym zakresie jest brak wystarczającej infrastruktury dla obsługi ruchu turystycznego oraz małe nakłady na utrzymanie walorów kulturowych i przyrodniczo-krajobrazowych. Najistotniejszym elementem rozbudowy infrastruktury jest możliwość promocji terenów atrakcyjnych turystycznie. Konieczne jest podjęcie aktywnych działań związanych ze wsparciem działań promocyjnych poprzez wykorzystanie dostępnych zasobów. Wyszczególnione poniżej przedsięwzięcia wynikają z zdiagnozowanych potrzeb mieszkańców obszaru LGD, które zostały zgłoszone na kartach propozycji projektu, podczas warsztatów i konsultacji:

LGD planuje zrealizować 7 projektów grantowych - przedsięwzięć o łącznej wartości 300 tys. zł każdy i 1 projekt grantowy o łącznej wartości 100 tys. zł. Wartość pojedynczego grantu (każdego zadania służącego osiągnięciu celu projektu grantowego, jakie ma być zrealizowane przez grantobiorcę) nie będzie wyższa niż 50 tys. złotych oraz nie niższa niż 5 tys. złotych, gdzie beneficjentem wsparcia będą lokalne NGO's, JST. Przedsięwzięcia realizowane w ramach projektów grantowych:

1) Inkubator inicjatyw lokalnych – przedsięwzięcie przewiduje wsparcie dla organizacji pozarządowych poprzez doposażenie NGO w niezbędne urządzenia, stroje, instrumenty do prowadzenia działalności statutowej, tworzenie stowarzyszeń, projekty dot. aktywności obywatelskiej i społecznej.

2) Dialog międzypokoleniowy – organizacja szkoleń, warsztatów, integracja, działania aktywizujące seniorów i łączące pokolenia, inicjatywy dla dzieci i młodzieży itp.

3) Aktywizacja i integracja społeczna z udziałem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - projekty nastawione na aktywizację społeczną i zawodową, integrację grup defaworyzowanych.

4) Turystyka dziedzictwa „Żywieckiego Raju" (łączna wartość 100 tys. zł) - realizowane będą projekty promocyjne produktów lub usług lokalnych, publikacje i inne materiały promujące. Oferta turystyczna to koło zamachowe rozwoju gospodarczego Żywieckiego Raju i wymaga podejmowania kompleksowych i skutecznych działań marketingowych. Zasadnicze założenia tego przedsięwzięcia to komplementarność promocji, podejmowanie działań partnerskich (możliwość kumulacji środków oraz docieranie do większych grup odbiorców).

5) Kultura gór „Żywieckiego Raju" – kultywowanie lokalnych tradycji, digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa lokalnego, promocja lokalnych twórców itp. Zachowanie i promowanie kultury ma znaczenie zarówno w aspekcie budowy tożsamości i odmienności obszaru LGD jak też promocji oraz budowy atrakcyjności turystycznej obszaru. Konieczne jest otoczenie posiadanych zasobów wizerunkiem bogatej tradycji, kultury i wypromowanie walorów turystycznych poprzez związanie ich z dziedzictwem kulturowym. Walory te mają przyciągnąć nie tylko turystów, ale wpłynąć na rozwój potencjału funkcjonujących przedsiębiorstw.

6) Nowe form rekreacji i wypoczynku - rozwój infrastruktury turystycznej, stworzenie bazy do uprawiania zróżnicowanych form turystyki, rozwój różnych form infrastruktury służącej rekreacji. Realizowane będą szczególnie następujące inwestycje place zabaw, siłownie plenerowe, ścieżki rowerowe, ogólnodostępne obiekty rekreacyjne i inne operacje służące zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej.

7) Kampanie środowiskowe – działania proekologiczne, ochrona zasobów przyrodniczo-środowiskowych, rozwiązania sprzyjające ochronie środowiska i klimatu, promujące zasoby przyrodnicze, promocja i rozwój infrastruktury do wytwarzania energii odnawialnej, centra edukacji ekologicznej.

8) Wydarzenia propagujące zdrowy i aktywny tryb życia – promocja i organizacja aktywnego trybu życia.

LGD zamierza zrealizować cztery własne operacje ważne z punktu widzenia realizacji celu głównego CO1.0. i CO2.0 o wartości maksymalnie 50 tys. zł każda. LGD zakłada realizacje projektów własnych samodzielnie pod warunkiem, że nie zgłosi się inny podmiot z obszaru LGD gotowy zrealizować te przedsięwzięcia:

1) Dobre praktyki przedsiębiorczości lokalnej – projekt zakłada przeprowadzenie dwóch wyjazdów szkoleniowych, wizyt studyjnych dla potencjalnych wnioskodawców – w tym m.in. osób z grup defaworywaonych zainteresowanych rozpoczęciem działalności gospodarczej. Wizyty mają być inspiracją do tworzenia na terenie LGD firm innowacyjnych i kreatywnych oraz platformą do wymiany doświadczeń, praktycznej wiedzy dotyczącej prowadzenia własnego biznesu.

2) Inkubator przedsiębiorczości lokalnej – projekt zakłada utworzenie miejsca mającego za zadanie wspieranie przedsiębiorczości lokalnej, którego celem jest ułatwienie warunków powstawania i funkcjonowania małych firm, szczególnie zakładanych przez osoby z grup defaworyzowanych określonych w LSR.

3) Markowy produkt turystyczny – LGD planuje opracowanie kampanii promocyjnej i przygotowania spójnej wizualizacji promocyjnej dla obszaru LGD.

4) Beskidzkie lekcje historii i kultury „Żywieckiego Raju" – projekt dotyczy ochrony dziedzictwa lokalnego i zakłada przeprowadzenie w każdej z 14 gmin seminariów, prelekcji na temat lokalnej kultury i historii „od korzeni", w których będą uczestniczyć lokalni twórcy, artyści, gawędziarze. Działanie to, poprzez lokalną aktywizację, przyczyni się do integracji różnych podmiotów działających na obszarze LGD i promocji lokalnej kultury.

5) Żywieckie Ekorajdy – projekt jest kontynuacją działań rozpoczętych w perspektywie finansowej 2007 – 2013. LGD dąży do propagowania aktywnego trybu życia poprzez zachęcanie do czynnego rodzinnego wypoczynku. Zostanie zorganizowanych 5 rajdów, których trasy będą przebiegać przez cenne przyrodniczo obszary LGD. Dzięki takim działaniom będzie możliwość promocji obszaru LGD jak i podnoszenia świadomości ekologicznej uczestników rajdów.

Poprzez operacje realizowane indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD będą realizowane takie przedsięwzięcia jak:

- **„Podejmowanie działalności gospodarczej" i „~~Rozpoczęcie~~ Rozwój działalności gospodarczej"** gdzie zakłada się adekwatnie tworzenie nowych firm i rozwijanie istniejących a co za tym idzie tworzeniem miejsc pracy na obszarze LGD. Dzięki realizacji tych przedsięwzięć będzie możliwe pobudzenie przedsiębiorczości na obszarze LGD, a poprzez skierowanie tych działań także do grup defaworyzowanych – aktywizacja zawodowa i społeczna osób z grup defaworyzowanych~~tych~~, niwelowanie skutków ubóstwa na obszarze LGD.
- **„Atrakcyjna przestrzeń publiczna" -** to przedsięwzięcie przewiduje budowę, przebudowę, remont ogólnodostępnej niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej. W ramach tego przedsięwzięcia będzie możliwa poprawa estetyki miejsc publicznych jak i zapewnienie dostępu dla mieszkańców do obiektów kulturalnych, ~~sportowych,~~turystycznych, rekreacyjnych co przyczyni się do podniesienia poziomu zadowolenia mieszkańców z życia na obszarze LGD.

Obecnie jednym z najważniejszych gałęzi rozwoju stanowi w regionie turystyka. Związana jest ona przede wszystkim z walorami krajobrazowymi (góry, jezioro, ciemne niebo), przyrodniczymi (dużo lasów i rzek, brak dużych miast) oraz walorami historyczno-kulturowymi (zabytki, gwara, potrawy, obyczaje góralskie itp.). Dlatego, aby dalej się rozwijać region musi wzmocnić rozwój turystyki właśnie poprzez zachowanie podstawowych walorów. Na obszarze LGD istnieją bogate walory przyrodnicze, jednak obecna degradacja środowiska i zmiany klimatyczne powodują, iż środowisko naturalne jest w coraz większym stopniu zagrożone. Należy więc przyłożyć jak największą staranność w celu kreowania postaw proekologicznych oraz wykorzystania możliwości rozwoju inwestycji sprzyjających środowisku naturalnemu. Jeżeli nie zostaną podjęte szybko działania zmierzające do ochrony zasobów przyrodniczych i krajobrazowych nie będzie możliwe wykorzystanie posiadanych atrakcji w celach turystycznych. Także zanikające wartości związane z folklorem i kulturą góralską mogą zagrozić rozwojowi turystyki oraz wpłyną na znaczne zubożenie nie tylko dziedzictwa kulturowego regionu ale i Polski. Zwyczaje odnoszą się do bardzo szeroko pojętej kultury, która wiąże się z gwarą, obrzędami, kuchnią, artystami ludowymi, muzyką i mają ogromne znaczenie tak w podłożu historii regionu jak i kraju. Należy wesprzeć działania zmierzające do zachowania i promocji walorów kulturowych regionu. Coraz liczniejsi turyści interesują się kulturą wsi i swój przyjazd pragną połączyć z poznaniem folkloru, historii, zabytków i tradycji. Przy okazji chcą również spróbować lokalnych wyrobów i poznać sposób ich wytwarzania, co ma być również realizowane w ramach projektów. W związku z unikatowymi zasobami przyrodniczymi na obszarze Żywieckiego Raju, konieczne jest podejmowanie kompleksowych działań związanych z jego ochroną, udostępnieniem i wykorzystaniem jako atrakcji turystycznej. Istotnym elementem jest w ramach tego celu strategicznego prowadzenie kompleksowych działań edukacyjnych, które będą skutkować trwałością podejmowanych przedsięwzięć oraz wzrostem świadomości mieszkańców Żywiecczyzny o atutach obszaru. Niezbędne jest także efektywne wykorzystywanie potencjału przyrodniczego jako atrakcji turystycznej, szczególnie w zakresie promocji. Niepowtarzalne zasoby naturalne powinny stać się jednym z motorów zrównoważonego rozwoju Żywieckiego Raju, poprzez oddziaływanie na gospodarkę opartą na turystyce i astroturystyce. Harmonijny rozwój tych działań wymaga wzrostu dynamiki gospodarki, w oparciu o dwa kluczowe sektory – przedsiębiorczość oraz turystykę. Konieczne jest także stymulowanie przedsiębiorczości wśród młodzieży, co będzie również pozytywnie oddziaływać na szerzenie postaw przedsiębiorczych oraz wspierać przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Szczególnie istotna będzie promocja podejmowania lub rozwijania działalności gospodarczej w sektorze turystyki. Atrakcyjna i skuteczna oferta turystyczna, poza swoim oparciem w naturalnym potencjale oraz rozwijającej się infrastrukturze wymaga wsparcia działań w zakresie ochrony środowiska i zachowania dziedzictwa kulturowego. Ważne jest by podejmowane przedsięwzięcia były skoordynowane oraz również umożliwiały i promowały uprawianie różnych form turystyki aktywnej (narty, rowery, żeglarstwo, jazda konna, obserwacje nieba, wędrówki piesze po górach) oraz szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Istotne jest również, by zapewnić odwiedzającym dużą ilość imprez, zarówno o charakterze „wysokim", jak też i popularnych, adresowanych do szerokiego kręgu odbiorców. Innym istotnym aspektem budowania nowoczesnej oferty turystycznej jest jej spójność, która polega na podejmowaniu działań uzupełniających się, nie zaś organizacja imprez konkurujących ze sobą. Najważniejsze jednak jest aby potencjalny turysta uzyskał jak najwięcej informacji na temat regionu w którym zamierza przebywać bądź przebywa.

Wybrane cele strategiczne w pełni oddają aspiracje wszystkich lokalnych środowisk Żywieckiego Raju – przedstawicieli Jednostek Samorządu Terytorialnego, liderów wiejskich, organizacji pozarządowych, lokalnego biznesu oraz osób indywidualnych. Wskazują one na korzyści, które przyniosą mieszkańcom Beskidu Żywieckiego dzięki funkcjonowaniu LGD związane ze wspieraniem rozwoju przedsiębiorczości, wzmacnianiem i wykorzystaniem potencjału tradycji i kultury beskidzkiej, a także wdrażania nowatorskich, ekologicznych projektów w zakresie nowoczesnych technologii. By sprostać wyzwaniom XXI wieku niezbędne jest dbanie o właściwe wykorzystanie nowoczesnych technologii. Cele zostały również stworzone w oparciu o niepowtarzalne dziedzictwo przyrodnicze i historyczne terenu. Unikatowe walory przyrodnicze i krajobrazowe, a także mnogość ciekawych obiektów zabytkowych pozwalają planować dynamiczny rozwój Żywieckiego Raju w zakresie turystyki – wzrost liczby odwiedzających bezpośrednio przekłada się na powstanie

nowych miejsc pracy w turystyce, poprawę warunków już funkcjonujących i nowopowstających firm z różnych sektorów. Równie ważna jest także dbałość o stan środowiska naturalnego, tak by piękno przyrody Żywieckiego cieszyło mieszkańców i wszystkich odwiedzających.

Poniżej wskazano negatywne następstwa braku realizacji zaplanowanych celów LSR:

Tabela 9. Negatywne następstwa braku realizacji zaplanowanych celów LSR

Cel ogólny 1.	Wzmocnienie więzi społecznych i konkurencyjności gospodarczej obszaru LGD „Żywiecki Raj”
Negatywne następstwo	Pogłębienie się skali ubóstwa na obszarze, zagrożenie wykluczeniem społecznym i zawodowym w szczególności grup defaworyzowanych
Wskaźniki oddziaływania	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej Saldo migracji na 1000 mieszkańców Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys.
Cel ogólny 2.	Rozpoznawalna marka turystyczna „Żywiecki Raj”
Negatywne następstwa	Niewystarczające wykorzystanie walorów i zasobów przyrodniczych, turystycznych i kulturalno-społecznych obszaru LGD
Wskaźniki oddziaływania	Wskaźnik Schneidera - wskaźnik intensywności ruchu turystycznego wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów przypadającą na 1000 mieszkańców stałych

Źródło: opracowanie własne

Cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne z trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020 tj.:

- środowisko – głównie Cel szczegółowy 2.2. Podniesienie świadomości ekologicznej i stwarzanie warunków do propagowania zdrowego i aktywnego trybu życia mieszkańców i turystów,
- łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej - głównie Cel szczegółowy 2.1. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej, kulturalnej i społecznej obszaru LGD „Żywiecki Raj”, Cel szczegółowy 2.2. Podniesienie świadomości ekologicznej i stwarzanie warunków do propagowania zdrowego i aktywnego trybu życia mieszkańców i turystów,
- innowacje – Cel szczegółowy 1.1. Pobudzenie integracji i zaangażowania społecznego mieszkańców, Cel szczegółowy 1.2 Rozwój gospodarczy obszaru w oparciu o przedsiębiorczość mieszkańców, Cel szczegółowy 2.2. Podniesienie świadomości ekologicznej i stwarzanie warunków do propagowania zdrowego i aktywnego trybu życia mieszkańców i turystów.

Do opracowanej logiki interwencji LSR zostały określone wskaźniki rezultatu i produktu przypisując im konkretne jednostki miary, będące podstawą do mierzenia efektu zakładanych celów. W poniżej załączonej matrycy pokazano logiczne powiązanie diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT, celów i wskaźników LSR oraz PROW 2014-2020. Rubryka „Zidentyfikowane problemy / wyzwania społeczno-ekonomiczne zawiera wskazane w Analizie SWOT mocne i słabe strony szczególnie ważne dla lokalnej społeczności. Natomiast w rubryce „Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników” wymieniano szanse i zagrożenia odpowiadające określonym problemom społeczno-gospodarczym, które mogą wpływać na efektywność oddziaływania środków LSR. Niezależnie od obszarów wskazanych w Analizie SWOT w rubryce dotyczącej czynników zewnętrznych wprowadzono zidentyfikowane czynniki mogące mieć wyłącznie wpływ na osiąganie założonych wartości docelowych wskaźników. W rubrykach celów ogólnych i szczegółowych a także przedsięwzięć wskazano procentowy udział środków budżetu LSR ich dotyczących. Szczegółowy opis zakładanych podziałów środków znajduje się w Rozdziale VIII. LSR Budżet LSR.

Zidentyfikowane problemy / wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cel szczegółowy	Planowane Przedsięwzięcia	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Niski stopień integracji i współpracy wśród mieszkańców i organizacji pozarządowych	Wzmocnienie więzi społecznych i konkurencyjności gospodarczej obszaru LGD „Żywiecki Raj” 56,76 %PROW 19.2; 22,56 % PROW 19.3	Pobudzenie integracji i zaangażowania społecznego mieszkańców **6,78 % PROW 19.2** **22,56 % PROW 19.3**	Aktywizacja społeczności lokalnej	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	Liczba osób z korzystających z pomocy społecznej Saldo migracji na 1000 mieszkańców	Niekorzystne trendy demograficzne - starzejące się społeczeństwo, postępujący proces geriatryzacji, ujemny przyrost naturalny, Wzrost udziału seniorów w życiu społecznym, Rozwój społeczeństwa obywatelskiego w Polsce, Niechęć społeczności do zmian, Zmiana tradycyjnego modelu rodziny, niska dzietność, Pracoholizm, materializm, konsumpcjonizm, nastawienie na karierę, co wpływa na ograniczenie wolnego czasu, który powinien być poświęcony rodzinie, działalności społecznej, Pogłębianie się patologii społecznych, zwłaszcza wśród młodzieży,
					Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych		
			Kompetentna kadra LGD „Żywiecki Raj”	Liczba szkoleń dla pracowników LGD	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		
				Liczba szkoleń dla organów LGD			
				Liczba kursów e-learningowych			
			Lokalna tożsamość LGD 22,56% PROW 19.3	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), turyści		
			Inkubator inicjatyw lokalnych 2,26% PROW 19.2	Liczba organizacji objętych wsparciem	Liczba osób, które uczestniczyły w przedsięwzięciach przyczyniających się do współpracy międzypokoleniowej		
			Dialog międzypokoleniowy 2,26 % PROW 19.2	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć przyczyniających się do współpracy miedzypokoleniowej			
			Aktywizacja i integracja społeczna z udziałem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym 2,26% PROW 19.2	Liczba przedsięwzięć z udziałem osób z grup defaworyzowanych	Liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem		
Niski stopień przedsiębiorczości i wśród mieszkańców i		Rozwój gospodarczy obszaru w oparciu o	Dobre praktyki przedsiębiorczości lokalnej 0,37% PROW 19.2	Liczba szkoleń wyjazdowych	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	Saldo migracji na 1000 mieszkańców	Migracja młodych, wykształconych i najbardziej kreatywnych mieszkańców,

lokalnych przedsiębiorców		przedsiębiorczość mieszkańców **49,98 % PROW 19.2**	Inkubator przedsiębiorczości lokalnej 0,37% PROW 19.2	Liczba powstałych inkubatorów przedsiębiorczości	Liczba podmiotów, które skorzystały z inkubatora przedsiębiorczości w pierwszym roku po realizacji projektu	Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys.	Emigracja przedsiębiorczych ludzi za granicę, Duże koszty utrzymania firmy wynikające z obciążeń podatkowych, Wysoki poziom fiskalizmu i skomplikowane procedury prowadzenia działalności gospodarczej, Biurokracja
			Podejmowanie działalności gospodarczej 23,68% PROW 19.2	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		
			Rozwój działalności gospodarczej 25,56 % PROW 19.2	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa			
Niska jakość infrastruktury turystycznej, kulturalno-społecznej obszaru oraz oferty turystyczno-kulturalnej spełniającej oczekiwania mieszkańców i turystów	Rozpoznawalna marka turystyczna „Żywiecki Raj” 43,24 % PROW 19.2; 77,44 % PROW 19.3	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej, kulturalnej i społecznej obszaru LGD „Żywiecki Raj” **38,34 % PROW 19.2** **37,59% PROW 19.3**	Markowy produkt turystyczny 0,37% PROW 19.2	Liczba opracowanych kampanii promocyjnych	Liczba odbiorców działań promocyjnych	Wskaźnik Schneidera - wskaźnik intensywności ruchu turystycznego wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów przypadającą na 1000 mieszkańców stałych Saldo migracji na 1000 mieszkańców	Rosnąca konkurencja w zakresie oferty turystycznej za strony sąsiednich ośrodków turystycznych, Dodatkowe możliwości rozwojowe wynikające z transgranicznego położenia, Ograniczenie czasu wolnego poprzez realizowanego obowiązków związanych z pracą, Rosnąca liczba turystów odwiedzających województwo śląskie, Rozwój Internetu oraz nowoczesnych dróg komunikacji i promocji, Zanik obrzędów kulturalnych i tradycji wraz ze starzeniem się społeczeństwa, Moda na folklor, Moda na fotografowanie, czas obrazu,
			Beskidzkie lekcje historii i kultury „Żywieckiego Raju” 0,37% PROW 19.2	Liczba przeprowadzonych wydarzeń integrujących i/lub aktywizacyjnych			
			Rajska Ziemia 37,59% PROW 19.3	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, młodzież, turyści		
			Turystyka dziedzictwa „Żywieckiego Raju” 0,75% PROW 19.2	Liczba przeprowadzonych działań marketingowych	Liczba osób odwiedzających zmodernizowane zabytki i obiekty		
			Kultura gór „Żywieckiego Raju” 2,26% PROW 19.2	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie			
			Nowe form rekreacji i wypoczynku 2,26% PROW 19.2	Liczba nowych ofert spędzania wolnego czasu	Liczba osób które skorzystały w pierwszym roku po realizacji projektu z nowo powstałej infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej i/lub kulturowej.		
			Atrakcyjna przestrzeń publiczna 32,33% PROW 19.2	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturowej i/lub turystycznej i/lub rekreacyjnej		Wskaźnik Schneidera - wskaźnik intensywności ruchu turystycznego	

				Liczba operacji generujących lub utrzymujące miejsca pracy	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów przypadającą na 1000 mieszkańców stałych Saldo migracji na 1000 mieszkańców	
Niska świadomość ekologiczna i prozdrowotna mieszkańców, brak poszanowania zasobów przyrodniczych		Podniesienie świadomości ekologicznej i stwarzanie warunków do propagowania zdrowego i aktywnego trybu życia mieszkańców i turystów **4,9% PROW 19.2 39,85 % PROW 19.3**	Żywieckie Ekorajdy 0,37% PROW 19.2	Liczba przeprowadzonych rajdów ekologicznych	Liczba osób, które podniosły wiedzę w zakresie ochrony środowiska i/lub łagodzenia zmian klimatu		Trendy w zakresie zdrowego stylu życia, Potencjalny negatywny wpływ pseudo turystów, Moda na agroturystykę, lokalny produkt, rosnąca świadomość ekologiczna, Rozwój nowych, energooszczędnych technologii Przepisy prawa w zakresie zbiórki i składowania odpadów, śmieci, OZE,
			Ekologicznie i zdrowo 39,85% PROW 19.3	Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: grupy defaworyzowane (określone w LSR),		
			Kampanie środowiskowe 2,26% PROW 19.2	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu	Liczba osób, które podniosły wiedzę w zakresie ochrony środowiska i/lub łagodzenia zmian klimatu		
			Wydarzenia propagujące zdrowy i aktywny tryb życia 2,26% PROW 19.2	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć przyczyniających się do promocji zdrowego i aktywnego trybu życia			

Przyjęte w LSR wskaźniki mają charakter hierarchiczny. Opierając się na literaturze przedmiotu (Por. Górniak J., Mazur S. (red.), Zarządzanie strategiczne rozwojem, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012. Zalecenia dla tworzenia systemu wskaźników można również znaleźć w wytycznych MRR dla opracowania programów operacyjnych na lata 2014-2020: Podręcznik systemu programowania i wdrażania programów operacyjnych 2014-2020 oraz Szablon programu operacyjnego 2014-2020 w Polsce) w LSR wyróżniono wskaźniki bezpośrednio związane z wynikiem działań zaplanowanych w interwencji i mierzące ich realizację (wskaźniki produktu), wskaźniki odnoszące się do konsekwencji tych interwencji, wykraczających poza natychmiastowe efekty (wskaźniki rezultatu) oraz wskaźniki mierzące długofalowy efekt realizowanych operacji (wskaźniki oddziaływania). Wskaźniki oddziaływania mają swoje źródło w statystyce publicznej (liczba osób korzystających z pomocy społecznej, wskaźnik migracji, wskaźnik przedsiębiorczości, wskaźnik Schneidera - wskaźnik intensywności ruchu turystycznego). Wskaźniki zostały skorelowane z logiką interwencji zaplanowaną w strategii. Wszystkie ze wskaźników produktu oraz oddziaływania przekładają się bezpośrednio na cele szczegółowe oraz ogólne. Wskaźniki produktu są miernikami, które wskazują fizyczne efekty (produkty usług) będące wynikiem pojedynczych projektów składających się na przedsięwzięcia. Wskaźnik produktu w LSR wprost informują o postępach w realizacji przedsięwzięć. Wskaźniki oddziaływania, które służą ocenie osiągnięcia celów ogólnych strategii zostały opracowane w taki sposób, aby mierzyły efekty poszczególnych operacji wykraczając poza bezpośrednie, natychmiastowe wyniki dotyczące bezpośrednich beneficjentów oraz adresatów znajdujących się w otoczeniu.

LSR zawiera mierzalne, przejrzyste wskaźniki. Każdy wskaźnik ma podane źródło danych i okresy pomiaru, została określona wartość bazowa oraz termin osiągnięcia wartości docelowych. Za bieżące zbieranie danych, sprawozdawczość rzeczową i finansową oraz monitorowanie realizacji wskaźników odpowiedzialni będą pracownicy biura, którzy będą pozyskiwać informacje z kilku źródeł: do wskaźników produktu dane do kontrolowania postępu będą zbierane od beneficjentów, którzy otrzymali i rozliczyli dotacje, a dane do oszacowania realizacji wskaźników oddziaływania będą pozyskane z ogólnodostępnych statystyk publicznych – danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Regulamin biura LGD przewiduje mechanizmy właściwej kontroli jakości pozyskiwanych danych i potwierdzenia w sposób udokumentowany, zgodny z założeniami realizacji wskaźników w okresie wdrożenia LSR. Zakłada się, że w umowach zawieranych z LGD beneficjenci zostaną zobowiązani do złożenia sprawozdań z realizacji projektu/ankiet monitorujących gdzie będą określali stopień osiągniętych wskaźników. Monitoring realizacji wskaźników produktu będzie prowadzony dwa razy w roku, a wskaźniki oddziaływania będą wyliczane corocznie przez biuro LGD na podstawie danych GUS za dany rok. Pracownicy biura będą przygotowywać roczne sprawozdania z postępu osiągania wartości wskaźników zamieszczane do publicznej informacji. Wskaźniki w LSR oszacowano wszędzie gdzie to było możliwe na podstawie doświadczeń z poprzedniego okresu programowania, przy czym stan początkowy wskaźników oddziaływania ustalony został w oparciu o dane statystyczne uzyskane z GUS na koniec 2013r.

Metodologia szacowania wskaźników oddziaływania opiera się na zaleceniach Szablonu Programu Operacyjnego 2014-2020. Szacowanie wartości wskaźników opierało się na modelowaniu statystyczno-matematycznym. Do wyznaczenie wartości docelowej wskaźnika zastosowana została metoda prognozowania ilościowego na postawie modelu matematyczno-statystycznego, dzięki której określony został trend (tendencja rozwojowa), czyli długookresowa skłonność jednokierunkowych zmian wartości badanej zmiennej. Wartości docelowe wskaźników oddziaływania oszacowano, wykorzystując dane dostępne w statystyce publicznej poprzez wykorzystanie do tego celu metody przedłużenia trendu logarytmicznego. Poniżej zaprezentowana została metodologia szacowania wskaźników oddziaływania.

Wykres 24. Metodologia szacowania wskaźników oddziaływania:

1. Liczba osób z korzystających z pomocy społecznej, *2. Wskaźnik migracji na 1000 mieszkańców,*

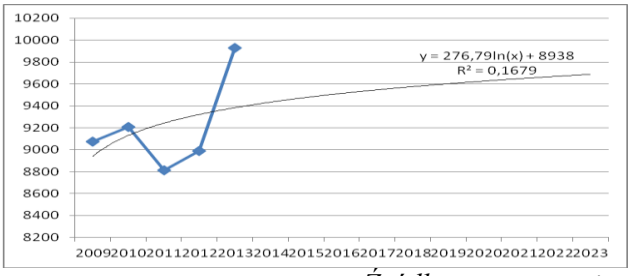

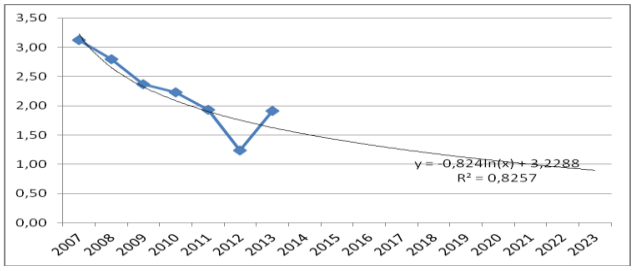

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 25. Metodologia szacowania 1. wskaźnika Schneidera; *2. Wskaźnika przedsiębiorczości*

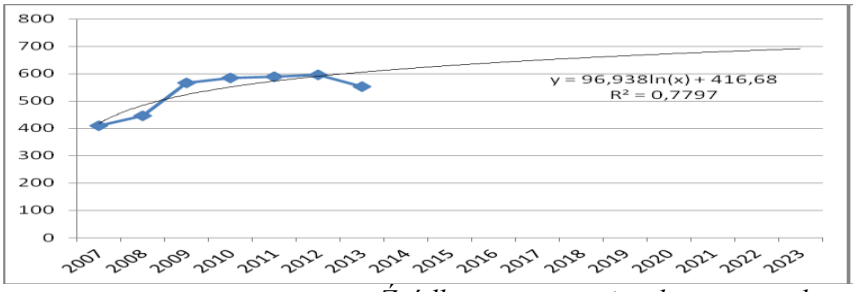

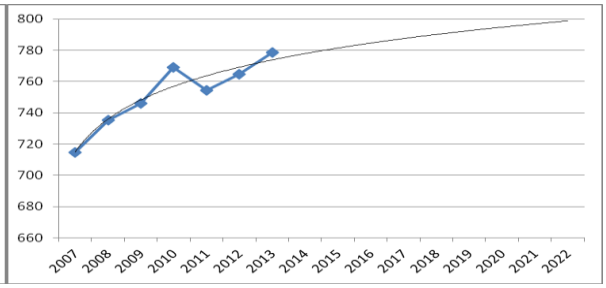

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Modelowanie matematyczno-statystyczne pozwoliło na oszacowanie wartości docelowej wskaźnika migracji na 1000 osób na poziomie 0,9. Biorąc pod uwagę zaangażowane wsparcie w ramach LSR planuje się, że wartość docelowa tego wskaźnika będzie wyższa i wyniesie 1. Taki sam sposób szacowania wskaźników przyjęto do pozostałych mierników, gdzie na podstawie modelowania statystyczno-matematycznego liczba osób korzystających z pomocy społecznej wynosi 9 650, a przyjmuje się 8 685; wskaźnika Schneidera wynosi 680 a przyjmuje się 748; wskaźnik przedsiębiorczości (podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10000 mieszkańców) wynosi 800 a przyjmuje się 880. **Wartość bazową wskaźników produktu** przyjęto na poziomie zero, przy czym zakłada się, że beneficjent będzie zobowiązany do określenia wartości wskaźnika rzeczywistego w chwili rozpoczęcia projektu. Metodologia szacowania wskaźników produktu bazowała na danych historycznych średniego kosztu jednej jednostki wskaźnika oraz analizy rynkowych cen danych usług/produktów. Historyczny wskaźnik referencyjny dobrany został po przeprowadzeniu oceny: typu beneficjenta, rodzaju działania, poziomu pomiaru danych oraz wielkości próby, co pozwoliło oszacować koszt jednej jednostki wskaźnika. Następnie alokacja na dane przedsięwzięcie została podzielona przez koszt jednej jednostki wskaźnika, co umożliwiło określenie wartości docelowych wskaźników. Wartości docelowe wskaźników realizacji LSR zostały określone proporcjonalnie do zakładanej wielkości zaangażowania środków na wdrażania LSR. LGD wskazała, które ze wskaźników i w jakim stopniu osiągane będą za pomocą środków finansowych poszczególnych funduszy, w tym opisała bieżący sposób monitorowania realizacji wskaźników w podziale na poszczególne źródła finansowania.

LGD „Żywiecki Raj" zaplanowała realizację czterech projektów współpracy, w tym jednego projektu międzynarodowego:

Projekt współpracy międzynarodowy – przedsięwzięcie „Zdrowo i ekologicznie"

Planowani partnerzy projektu: Stowarzyszenie LGD "Ziemia Pszczyńska", Local Action Group "5" (Chorwacja) , Local Action Group "Moslavina" (Chorwacja). Projekt będzie realizowany w latach 2019-2021. Cel projektu współpracy: Ochrona dziedzictwa przyrodniczego poprzez zwiększanie świadomości ekologicznej i zasad rozwoju zrównoważonego. Projekt będzie realizował w LSR cel ogólny 2: Rozpoznawalna marka turystyczna „Żywiecki Raj", CSZ 2.2: Podniesienie świadomości ekologicznej i stwarzanie warunków do propagowania zdrowego i aktywnego trybu życia mieszkańców i turystów. Planowane rezultaty to 1 projekt współpracy międzynarodowej skierowany do grup defaworyzowanych. W projekcie będą uczestniczyły dwie z grup defaworyzowanych zdiagnozowanych w LGD „Żywiecki Raj" - osoby po 50 roku życia i osoby młode do 30 roku życia. Zakładany budżet: 106 000 zł

Projekt współpracy krajowy – przedsięwzięcie Lokalna tożsamość LGD

Planowani partnerzy projektu: Stowarzyszenie LGD "Podbabiogórze", Stowarzyszenie LGD "Wadoviana", Stowarzyszenie LGD "Dolina Soły". Projekt będzie realizowany w latach 2016-~~2017~~2018. Cele ogólne projektu: 1. Zachowanie i ochrona dziedzictwa kulinarnego regionów biorących udział w projekcie oraz budowanie tożsamości kulturowej LGD w oparciu o ciągłość tradycji kulinarnych. 2. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez podnoszenie wiedzy oraz współpracę społeczności lokalnych w zakresie walorów kulturowych i tradycji kulinarnych obszarów różnych regionów. 3. Ożywienie aktywności i poziomu integracji przedsiębiorców działających w sferze gastronomii na obszarze LGD partnerów projektu. 4. Wypromowanie obszarów objętych strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w tym potraw regionalnych, produktów lokalnych, miejsc przyrodniczych i kulturowych mających wpływ na sztukę kulinarną oraz obiektów gastronomicznych oferujących kuchnię regionalną. Projekt będzie realizował w LSR cel ogólny 1: Wzmocnienie więzi społecznych i konkurencyjności gospodarczej obszaru LGD „Żywiecki Raj", CSZ 1.2: Pobudzenie integracji i zaangażowania społecznego mieszkańców. Planowane rezultaty to 1 projekt współpracy skierowany do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), turyści. W projekcie będzie uczestniczyła jedna z grup defaworyzowanych zdiagnozowanych w LGD „Żywiecki Raj" - osoby po 50 roku życia. Zakładany budżet: 60 000 zł.

Projekt współpracy krajowy – przedsięwzięcie Rajska Ziemia

Planowani partnerzy projektu: Stowarzyszenie LGD "Ziemia Bielska", Stowarzyszenie LGD "Ziemia Pszczyńska". Projekt będzie realizowany w latach 2019-2021. Projekt będzie realizował w LSR cel ogólny 2: Rozpoznawalna marka turystyczna „Żywiecki Raj", CSZ 2.1: Zwiększenie atrakcyjności turystycznej, kulturalnej i społecznej obszaru LGD „Żywiecki Raj". Planowane rezultaty to 1 projekt współpracy skierowany do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, młodzież - grupa defaworyzowana (określone w LSR), turyści. Zakładany budżet: 100 000 zł.

Planowane jest również projekt współpracy międzynarodowej z MAS Pobeskydí (Czechy). Projekt planowany jest do realizacji w latach 2019-2021. W tym zakresie LGD prowadzą rozmowy. Planowany budżet to kwota 100 000 zł. Zakładane kwoty na realizacje poszczególnych projektów nie w pełni gwarantują możliwość realizacji działań przyjętych w ramach podpisanych umów, dlatego LGD jeżeli będzie taka możliwość będzie wnioskowało o podniesienie progu kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.3 do 5%.

ROZDZIAŁ 6. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

6.1 Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-prawnych

W ramach wdrażania LSR LGD „Żywiecki Raj" na lata 2016-2022 planuje się realizację następujących typów operacji i działań LGD:

- Operacje realizowane indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez organ decyzyjny, a następnie przedkładanych do weryfikacji do SW,
- Projekty grantowe,
- Operacje „własne" LGD (OW), których beneficjentem i realizatorem operacji jest LGD,
- Projekty współpracy, w tym jeden projekt międzynarodowy oraz projekty krajowe,
- Działania w zakresie aktywizacji.

Aby zapewnić przejrzystość, demokratyczność oraz jawność podejmowanych w ramach wdrażania LSR decyzji opracowano odrębne procedury dla każdego typu operacji, odnoszące się do wcześniej zdefiniowanych problemów, celów, przedsięwzięć i wskaźników. W jednym zbiorczym dokumencie **Procedury wyboru operacji w ramach wdrażania LSR LGD „Żywiecki Raj" na lata 2016-2023 zawarto: Procedurę uzgadniania terminu i warunków naboru wniosków, Procedurę ustalania lub zmiany kryteriów oceny operacji, Procedurę oceny wniosków i wyboru operacji oraz ustalania kwot wsparcia, Procedurę wyboru i oceny grantów w ramach projektów grantowych, Procedurę przekazywania do SW dokumentacji dotyczącej przeprowadzonego wyboru wniosków, Procedurę wyboru i oceny grantów w ramach projektów grantowych.** Procedury konkursowe przedstawiają generalny kształt sposobu wyboru i oceny operacji oraz lokalnych kryteriów wyboru, wynikających z obowiązujących regulacji prawnych dotyczących Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 i zgodnych z przepisami obowiązującymi dla RLKS. Zawarte w procedurach rozwiązania są dostosowane do specyfiki obszaru LGD „Żywiecki Raj". Procedury zostały opracowane na bazie procedur konkursowych wyboru wniosków do dofinansowania w ramach wdrażania LSR LGD „Żywiecki Raj" na lata 2007-2013, w oparciu o przeprowadzony Raport ewaluacyjny, w którym zostały uwzględnione wnioski dotyczące procedury wyboru operacji jak i doświadczenia własne LGD. Tak przygotowany materiał został przedstawiony do konsultacji, w tym w szczególności w zakresie zapisów lokalnych kryteriów wyboru, gdzie specjalnie do tego powołana w ramach trójsektorowego składu Komisja ds. lokalnych kryteriów wyboru materiał ten przeanalizowała i uwzględniła pojawiające się uwagi.

Procedura uzgadniania terminu i warunków naboru wniosków opisuje sposób udostępniania procedur do wiadomości publicznej w tym lokalnych kryteriów wyboru, a także określa zasady i tryb uzgadniania terminu i warunków naboru wniosków o wsparcie w ramach LSR.

Procedura przekazywania do SW dokumentacji dotyczącej przeprowadzonego wyboru wniosków określa zasady i tryb przekazywania do SW dokumentacji dotyczącej przeprowadzonego wyboru wniosków.

Procedura oceny wniosków i wyboru operacji oraz ustalania kwot wsparcia określa zasady i tryb pracy LGD, w tym pracy biura LGD i Rady dotyczący naboru wniosków, oceny i wyboru operacji oraz ustalania kwot wsparcia. W ramach tej procedury szczegółowo opisano zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji – opisano ocenę wniosków, dokumentowanie oceny, wzory dokumentów. Przewidziano także prowadzenie Rejestru Interesów pozwalającego na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami/poszczególnymi projektami i zasady prowadzenia rejestru. Procedura przewiduje także ustanowienie pracownika oraz Komisji Skrutacyjnej, odpowiedzialnych za prawidłowy przebieg procesu oceny i wyboru, poprawności dokumentacji i zgodności formalnej. Procedury dzięki swoim zapisom gwarantują prawidłowy przebieg procesu oceny i wyboru operacji, poprawności dokumentacji oraz zgodności formalnej, przewidują zasady i tryb postępowania w przypadku zastosowania procedury odwoławczej (termin, warunki i sposób wniesienia protestu), podawanie do publicznej informacji protokołów z każdego etapu procesu wyboru operacji (zawierają tym samym także informacje o wyłączeniach członków organu decyzyjnego z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy), przewidują przejrzysty sposób postępowania w sytuacji rozbieżnych ocen w ramach kryteriów. Wyznaczono kryteria poprawności formalnej (związane z: terminowością, kompletnością i adekwatnością zgłaszanych operacji), które w pierwszej kolejności mają zweryfikować czy dana operacja mieści się w zakresie tematycznym zgodnym z zakresem interwencji przewidzianym w LSR oraz przepisów obowiązujących dla RLKS. W następnej kolejności operacje będą poddawane ocenie opierającej się na lokalnych kryteriach wyboru zdefiniowanych pod kątem spójności proponowanego projektu z zapisami zawartymi w ~~Lokalnej Strategii Rozwoju~~LSR, w tym przede wszystkim z diagnozą obszaru zawartą w Strategii, a także przewidzianymi w dokumencie wskaźnikami produktów i rezultatów. Procedury zawierają także wzory wszystkich dokumentów, o których mowa w treści ich zapisów.

Opracowane przez LGD „Żywiecki Raj" procedury są przejrzyste, niedyskryminujące, a także pozwalają uniknąć ryzyka konfliktu interesów. Ponadto przewidujące regulacje zapewniające zachowanie parytetu sektorowego, a także szczegółowo regulują sytuacje wyjątkowe – określono sposób postępowania w przypadku takiej samej liczby punktów, a także zapewniają stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru.

6.2 Sposób ustanawiania i zmiany lokalnych kryteriów wyboru

Lokalne kryteria wyboru operacji zostały wypracowane w oparciu o szeregu konsultacji społecznych. Analiza lokalnych potrzeb obszaru pozwoliła zdefiniować strategiczne cele, a dzięki opracowanym lokalnym kryteriom wyboru adekwatnym do celów i wskaźników będzie możliwa realizacja założeń LSR poprzez wyselekcjonowanie tych operacji, które faktycznie przyczynią się do realizacji strategii. Zdefiniowane lokalne kryteria wyboru mają charakter oceny wagowo-punktowej, który nadaje większą wagę kryteriom mającym skoncentrować się na działaniach, które w największym stopniu pozwolą osiągnąć założone w LSR cele. Kryteria zawierają szczegółowy opis wyjaśniający sposób oceny wskazujący jakie wymagania są konieczne do spełnienia danego kryterium. Kryteria są zgodne z programem EFRROW. Kryteria posiadają metodologie wyliczenia, posiadają szczegółowe opisy wyjaśniające oraz przypisane wagi, co pozwala na klarowność ich przyznawania. Ważność danego kryterium określają wagi. Każdemu kryterium przydzielono wagę jako podstawę przyznawania punktów. Uwzględniono również premiowanie operacji przyczyniających się do osiągnięcia celów i wpływających na osiąganie wskaźników produktu i rezultatu, z racji tego, iż realizacja wskaźników zawartych w strategii stanowi priorytetowe mierniki sukcesu realizacji LSR. Premiowane będą także projekty, które w sposób innowacyjny zaproponują rozwiązanie określonego problemu a także projekty zwiększające atrakcyjność turystyczną i rekreacyjną obszaru, co zostało szczególnie uwypuklone podczas przeprowadzanych konsultacji i ma swoje odniesienie w analizie SWOT. W przypadku konkursów na realizacje operacji, związane z rozwijaniem przedsiębiorczości zastosowano obowiązkowe kryterium generujące nowe miejsca pracy. przyznając dodatkowe punkty operacjom zakładającym utworzenie większej liczby miejsc pracy niż zakładane minimum. W zakresie infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturowej przewidziano w kryteriach preferencje dla operacji planowanych w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tys. mieszkańców. Zakłada się ponadto przyznawanie dodatkowych punktów projektom, które ukierunkowane będą na zaspokajanie potrzeb grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy, zidentyfikowanych w LSR.

Dla operacji realizowanych indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD oraz operacji własnych LGD będzie stosowany jeden rozszerzony zestaw kryteriów. Zawiera on dodatkowe kryteria specyficzne np. dla działalności gospodarczej. Dla projektów grantowych został przygotowany osobny zestaw kryteriów, zawarty w Procedurze wyboru i oceny grantów w ramach projektów grantowych.

LGD przewidziało możliwość ewentualnej zmiany lokalnych kryteriów wyboru, gdzie ścieżka ta została szczegółowo opisana w Procedurze ustalania lub zmiany kryteriów oceny operacji. Procedura określa zasady i tryb ustalania lub zmiany kryteriów oceny operacji, w rozumieniu art. 2 pkt 9 rozporządzenia (WE) 1303/2013, które mają być realizowane w ramach opracowanej przez LGD Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność obszaru LGD „Żywiecki Raj"~~Lokalnej Strategii Rozwoju~~, oraz ustalanie kwot wsparcia. Tak jak i na etapie tworzenia lokalnych kryteriów wyboru tak i na etapie ewentualnych zmian kryteriów przewidziano w procedurze konieczność konsultowania zmiany kryteriów ze społecznością lokalną.

6.3 Innowacyjność w lokalnych kryteriach wyboru

W ramach przeprowadzonych konsultacji społecznych i licznych spotkań z przedstawicielami trzech sektorów na potrzeby LSR doprecyzowano innowacyjność zdefiniowaną w PROW 2014-2020, jako: zastosowanie lub wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów, procesów (technologii), metod organizacji lub marketingu poprzez wykorzystanie nie praktykowanych dotąd lokalnie rozwiązań technologicznych lub rozwiązań wykorzystujących lokalne zasoby, lokalny potencjał. Innowacja technologiczna ma miejsce wtedy, gdy nowy lub zmodernizowany wyrób zostaje wprowadzony na rynek albo gdy nowy lub zmieniony proces zostaje zastosowany w produkcji. Innowacje będą dotyczyć rozwoju nowych metod, instrumentów i podejść jak również poprawy istniejących metod. Mogą to być również innowacje społeczne: Innowacje społeczne to nowe rozwiązania (produkty, usługi, modele, rynki, procesy etc.), które zaspokajają potrzeby społeczne efektywniej niż obecne rozwiązania i prowadzą do rozwoju nowych obszarów współpracy oraz lepszego wykorzystania zasobów. Element „społeczny" przejawia się zarówno w ich celach, jak i wykorzystywanych środkach. To innowacje, które przynoszą korzyści nie tylko społeczeństwu, ale także biznesowi poprzez generowanie nowych obszarów przychodów.

Poziom innowacyjności jest też jednym z kryteriów wyboru, które zostało szczegółowo opisane i doprecyzowane w Procedurze ustalania lub zmiany kryteriów oceny operacji.

6.4 Projekty grantowe i operacje własne

Projekty grantowe

LGD planuje realizować projekty grantowe, o których mowa w art. 14 ust. 5 ustawy o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności. Wybór i ocena grantów odbywa się w ramach **Procedury wyboru i oceny grantów w ramach projektów grantowych.** W Procedurze oceny wniosków i wyboru operacji oraz ustalania kwot wsparcia, z zastrzeżeniem że w przypadku operacji własnych LGD przewiduje w ramach projektów własnych LGD większy udział środków własnych niż wynikający z przepisów dotyczących poszczególnych Programów.

Operacje własne

LGD planuje realizacje operacji własnych. Proces oceny i wyboru operacji odbywa się na zasadach określonych w **Procedurze oceny wniosków i wyboru operacji oraz ustalania kwot wsparcia**, z zastrzeżeniem że w przypadku operacji własnych LGD przewiduje w ramach projektów własnych LGD większy udział środków własnych niż wynikający z przepisów dotyczących poszczególnych Programów.

6.5 Intensywność pomocy

LGD planuje prowadzenie naborów na ~~wszystkie~~ zakresy opisane w § 2 ust. 1 pkt. 1-8 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. ~~za wyjątkiem pkt. 2b i d, 7.~~ z późniejszymi zmianami.
Ustalono następujące poziomy wsparcia: ~~w ramach zakresu wskazanego w:~~

- Pomoc na operację w zakresie § 2 ust. 1 pkt. 2 lit. a: Wysokość wsparcia przyznawanego na rozpoczynanie działalności gospodarczej w zakresie przedsięwzięcia „~~Rozpoczynanie~~ Podejmowanie działalności gospodarczej" została ustalona na poziomie 70 000 zł. Przyjęta wysokość wsparcia wynika z sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru jak i przeprowadzonych spotkań konsultacyjnych, w tym wywiadu fokusowego z przedsiębiorcami z obszaru LGD oraz analizy historycznych danych w ramach wdrażania LSR 2007-2013. Sytuacja społeczno-gospodarcza obszaru pokazuje konieczność realizacji działań skierowanych na rozwój przedsiębiorczości.
- ~~§ 2 ust. 1 pkt. 2 lit. c: pomoc przyznawana jest w wysokości 70 % kosztów kwalifikowanych.~~ Pomoc na operacje w zakresie innym niż określony w § 2 ust. 1 pkt. 2 lit. a jest przyznawana w wysokości:
    1) nie wyższej niż 70 % kosztów kwalifikowanych – w przypadku podmiotu wykonującego działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004r. o swobodzie działalności gospodarczej,
    2) nie wyższej niż 90 % - w przypadku pozostałych podmiotów;
    3) 63,63 % kosztów kwalifikowanych – w przypadku jednostki sektora finansów publicznych;
    4) **maksymalna kwota wsparcia w ramach przedsięwzięcia „Atrakcyjna przestrzeń publiczna" wynosi 100 tys. zł** albo: **maksymalna kwota wsparcia wynosi 360 tys. zł, przy założeniu utworzenia 1 miejsca pracy.** W przypadku jednostek sektora finansów publicznych maksymalna kwota wsparcia w ramach przedsięwzięcia „Atrakcyjna przestrzeń publiczna" dotyczy wnioskowanej kwoty pomocy objętej wnioskiem (EFRROW), i nie dotyczy kwoty obciążającej budżet LSR (EFRROW + środki własne beneficjentów, stanowiące wymagany krajowy wkład środków publicznych).

LGD ma możliwość ograniczenia zakresu lub wysokości wsparcia kwoty pomocy na operację celem efektywniejszej realizacji LSR (Planu działania). Informacje o ewentualnych ograniczeniach zostaną podane w ogłoszeniach o naborze.

~~1) maksymalna kwota wsparcia w ramach przedsięwzięcia Atrakcyjna przestrzeń publiczna wynosi 100 tys. zł lub: maksymalna kwota wsparcia wynosi 360 tys. zł, przy założeniu utworzenia 1 miejsca pracy.~~

Limity wydatków na poszczególne typy operacji ~~również~~ zgodne są z limitami wyznaczonymi w w/w rozporządzeniu.

Przyjęte zapisy budżetu ściśle korelują z zapisami Planu działania oraz z założonymi w LSR celami i wskaźnikami. Przyjęte poziomy kosztów poszczególnych typów przedsięwzięć są realne, oparte o analizę rynku, osiągalne i efektywne, tzn. zapewniają najkorzystniejszą relację ceny do osiągniętych założeń.

ROZDZIAŁ 7. PLAN DZIAŁANIA

Plan Działania opracowany przez LGD ściśle powiązany jest z logiką realizacji LSR, a jego realizacja została podzielona na trzy główne etapy: I etap: od drugiej połowy 2016 do końca 2018 roku, II etap: lata 2019-2021, III etap: lata 2022-2023. Plan Działania został skonstruowany zgodnie z wymogami unijnymi odnoszącymi się do nowej perspektywy finansowej na lata 2014-2020, zgodnie z którymi konieczne jest wyznaczenie celów pośrednich na 2018 r. i celów końcowych na 2023 r. i powiązanie wyników z finansowymi karami i nagrodami (tzw. ramy wykonania). Harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników LSR znajduje się w będącej załącznikiem 3 do LSR Tabeli Plan Działania obejmującej szczegółowe informacje dotyczące poszczególnych wskaźników produktu jak i przypisanym im wartościom początkowym i docelowym. W Planie Działania przewidziano zadania szkoleniowe, doradcze i informacyjne, które rozpoczynają każdy z etapów, co umożliwi potencjalnym ~~wnioskodawców~~ wnioskodawcom zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnej do przygotowania wniosków aplikacyjnych a w kolejnym kroku do ich pozytywnego rozliczenia. W ramach I etapu planowana jest zwiększona intensywność wdrożenia LSR, a w kolejnych środki wydatkowane będą sukcesywnie. Zakładane wydatkowanie środków w dwóch ostatnich etapach wynika ze specyfiki działania LGD, a na początku niezbędne jest przeprowadzanie działań aktywizujących i informacyjnych. Wdrażanie LSR, wydatkowanie środków jest skorelowane ze wskaźnikami wskazanymi w LSR. Operacje rozliczone będą wpływać na postęp realizacji założonych wskaźników jednocześnie na poziomie przedsięwzięć jak i celów szczegółowych. Taki sposób postępowania pozwoli na ewentualne wcześniejsze uzasadnione zmiany programowe w przypadku zagrożeń w realizacji zaplanowanych przedsięwzięć. Zakładany Plan Działania to pochodna wielu czynników: przepisów krajowych jak i unijnych, przypisanego budżetu uzależnionego od liczby mieszkańców, wartości zaplanowanych wskaźników celów, rezultatów
i produktów jak i poziomu dofinansowania poszczególnych operacji uwzględniających problemy środowisk lokalnych i specyfikę obszaru LGD.

ROZDZIAŁ 8. BUDŻET LSR

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność obszaru LGD „Żywiecki Raj” ~~Strategia Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność obszaru Stowarzyszenia - Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj”~~ zakłada realizację operacji, które wdrażane będą przez LGD lub przez beneficjentów w ramach dwóch programów: w formule bezpośredniej z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz formule pośredniej z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020.
Środki wydatkowane na realizację strategii pochodzić będą głownie z 3 źródeł, w tym: budżet EFRROW, budżet państwa, wkład własny. Montaż finansowy dla LSR LGD „Żywiecki Raj” uwzględnia powyższe 3 źródła finansowania wraz z podziałem na beneficjentów innych niż jednostki sektora finansów publicznych oraz beneficjentów będących jednostkami sektora finansów publicznych. Tabele budżetowe przedstawiono w załączniku nr 4 do LSR.
Kwoty wsparcia finansowego zaplanowane w budżecie LSR nie przekraczają kwot na LSR określonych w załączniku nr 6 do Regulaminu konkursu, *Sposób ustalania wysokości dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR*. **Szczegółowe uzasadnienie podziału budżetu wskazano w tabeli matrycy logicznej powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników LSR znajdującej się w Rozdziale. V. LSR Cele i wskaźniki.** Maksymalne kwoty środków działania LEADER przewidziane na poddziałanie 19.2 PROW w odniesieniu do LSR wyniosą 13 300 000 zł**. Zgodnie z wymogami PROW 2014-2020, 50% budżetu LSR przeznaczonego na realizację poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” w ramach PROW przeznaczone jest na przedsięwzięcia związane z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy.** Maksymalna kwota środków działania LEADER przewidziana na poddziałanie 19.3 PROW, która została uwzględniona w LSR na etapie wyboru LSR stanowi równowartość 2% kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.2, czyli 266 000 zł. W ramach poddziałania 19.4 zakłada się maksymalną kwotę 2 517 5000 zł. Na podstawie doświadczeń z okresu programowania 2007-2013 oraz zwiększonych zakresów obowiązków wynikających przede wszystkim z obsługi Rady LGD ustalono podział środków na Koszty bieżące oraz Aktywizację, wskazując 85% środków na koszty bieżące i 15% środków na działania związane z aktywizacją. LGD zakłada wykorzystania wyłącznie jednego funduszu wiodącego, czyli PROW 2014-2020.

ROZDZIAŁ 9. PLAN KOMUNIKACJI

Plan Komunikacji Stowarzyszenia LGD „Żywiecki Raj” z lokalną społecznością na lata 2014-2020 (PK) to dokument określający zasady prowadzenia działań informacyjno-promocyjnych przez LGD „Żywiecki Raj” w zakresie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Żywiecki Raj”. Działania informacyjno-promocyjne poprzez skuteczną (obustronną) komunikację warunkują efektywne zaangażowanie społeczności lokalnej w realizację LSR. Komunikacja na linii LGD – społeczności lokalne – LGD pozwala na pozyskiwanie informacji zwrotnej i służy transparentności działań LGD. Dobra komunikacja jest podstawą do zapewnienia jawności i przejrzystości działań LGD, która korzysta ze środków publicznych. Opracowany Plan komunikacji ma służyć nie tylko zaplanowaniu narzędzi komunikacyjnych, ale też identyfikacji bieżących problemów komunikacyjnych, ma zwiększyć poziom współpracy partnerskiej i poziom zaangażowania partnerów i interesariuszy LGD. LGD „Żywiecki Raj” zamierza systematycznie rozwijać potencjał społeczności lokalnej dzięki któremu będzie możliwe osiągnięcie celów zakładach w strategii obszaru LGD a także kreować warunki do aktywnej i skutecznej komunikacji, która umożliwi włączenie społeczności LGD w działania

przewidziane w LSR. Działania zawarte w planie są spójne ze Strategią komunikacji PROW 2014-2020. Plan komunikacji skierowany jest do wszystkich grup społecznych zamieszkujących obszar LSR. Szczególne narzędzia komunikacji przewidziano dla zidentyfikowanych grup docelowych interwencji, w tym grup defaworyzowanych.

ROZDZIAŁA 10. ZINTEGROWANIE

LSR LGD „Żywiecki Raj" na lata 2016-2022 jest zgodna i komplementarna z innymi dokumentami planistycznymi/strategicznymi szczebla krajowego, regionalnego i ponadlokalnego. W celu zobrazowania tej spójności została opracowana matryca spójności celów strategicznych LSR z priorytetami, celami i kierunkami interwencji zawartymi w nadrzędnych dokumentach strategicznych. W matrycy wykazano zgodność z kluczowymi dokumentami planistycznymi definiującymi priorytety rozwojowe w obszarach tematycznie i sektorowo powiązanych z niniejszym dokumentem. W drugiej części matrycy wykazano zgodność LSR LGD „Żywiecki Raj" z lokalnymi strategiami[5], tj. gmin wchodzących w obszar LGD „Żywiecki Raj".

Tabela 10. Zgodność celów z dokumentami strategicznymi

Dokumenty strategiczne dla obszaru LSR	**Cele ogólne Lokalnej Strategii Rozwoju LGD na lata 2014-2020**	
	Wzmocnienie więzi społecznych i konkurencyjności gospodarczej obszaru LGD „Żywiecki Raj"	**Rozpoznawalna marka turystyczna „Żywiecki Raj"**
Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2020"	Zgodność z celami strategicznymi: A.1 Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców A.2 Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki B.1 Zdrowy i bezpieczny mieszkaniec województwa	Zgodność z celami strategicznymi: B.2 Wysoka jakość środowiska naturalnego, B.3 Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni
Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2020+"	Zgodność z celami operacyjnymi: A.1. Innowacyjne i kreatywne przedsiębiorstwa oraz produkty województwa A.2. Otwarty i atrakcyjny rynek pracy A.3. Konkurencyjna gospodarka województwa oparta na elastyczności i specjalizacji firm oraz strukturach sieciowych A.4. Przedsiębiorczość lokalna i społeczna wykorzystująca lokalne rynki i potencjały B.2. Rozwój kompetencji, umiejętności i wzrost poziomu aktywności mieszkańców B.3. Harmonia społeczna i wysoki kapitał zaufania oraz dogodne warunki życia mieszkańców	Zgodność z celami operacyjnymi: C.1. Zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska C.3. Wysoki poziom ładu przestrzennego i efektywne wykorzystanie przestrzeni D.2. Atrakcyjny wizerunek województwa śląskiego
Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020	Zgodność z osiami priorytetowymi: VII Regionalny rynek pracy IX Włączenie społeczne	Zgodność z osiami priorytetowymi: V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów X Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020"	Zgodność z priorytetami: I: Osoby młode na rynku pracy oraz II: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji	
Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030		Zgodność z celami strategicznymi: I. Zachowanie różnorodności biologicznej i georóżnorodności w dobrym stanie oraz umożliwiającym korzystanie z ich zasobów obecnym i przyszłym pokoleniom. II. Wysoki poziom świadomości ekologicznej i holistycznej wiedzy o przyrodzie i krajobrazie oraz zaangażowania mieszkańców województwa śląskiego

[5] Gminy Czernichów, Radziechowy-Wieprz, Węgierska Górka i Ujsoły nie posiadają aktualnych dokumentów określających cele strategiczne rozwoju tych gmin na okres programowania 2014-2020 na dzień 30 grudnia 2015r.

		w ich ochronę.
Strategia Rozwoju Kultury W Województwie Śląskim na lata 2006-2020		II.Wzrost poziomu uczestnictwa w kulturze (biernego - w roli odbiorców treści kulturowych i czynnego - w roli twórców treści kulturowych) III.Upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu (materialnego i niematerialnego) oraz jego lepsze wykorzystywanie do celów turystycznych
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Żywieckiego na lata 2006 – 2020	Zgodność z celami strategicznymi: C.I.4 Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości C.II.3 Podniesienie poziomu integracji społeczeństwa powiatu i zwiększenie ich identyfikacji z powiatem C.II.4 Aktywizacja zawodowa mieszkańców	Zgodność z celami strategicznymi: C.I.1 Sprawny system komunikacji C.I.2 Rozwój usług turystycznych C.I.6 Uatrakcyjnienie wizerunku powiatu i stworzenie warunków do inwestowania C.III.1 Poprawa zdrowotności, promocja zdrowia oraz zwiększenie dostępności usług społecznych C.IV.1 Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców C.IV.2 Zmniejszenie ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych do środowiska C.IV.3 Właściwe kształtowanie walorów środowiskowych C.IV.4 Właściwe kształtowanie istniejących walorów środowiskowych
Powiatowy Programem Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Żywieckim na lata 2015-2020	Zgodność z celami strategicznymi: I Podejmowanie działań w celu podniesienia poziomu wiedzy oraz świadomości społeczności lokalnej na temat osób niepełnosprawnych, ich praw, potrzeb, możliwości i wkładu w życie społeczne. II Kształtowanie pozytywnych postaw wobec osób z niepełnosprawnością oraz promowanie działań integracyjnych. VI. Poprawa warunków sprzyjających wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych w dostępie do zatrudnienia VIII. Wzmocnienie i zintegrowanie podmiotów działających na rzecz osób niepełnosprawnych na terenie powiatu żywieckiego	Zgodność z celami strategicznymi: VII. Zagwarantowanie osobom niepełnosprawnym możliwości uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych na równych prawach
Strategia Rozwoju Pszczelarstwa Powiatu Żywieckiego		Zgodność z celami strategicznymi: Edukacja w zakresie pszczelarstwa skierowana do różnych grup odbiorców III. Baza pożytkowa i zabezpiecznienie równowagi ekologicznej
Strategia Rozwoju Gminy Gilowice na lata 2015-2022	Cel strategiczny: 2. Szeroko pojęty rozwój gospodarczy gminy Gilowice	Cel strategiczne: 3. Infrastruktura techniczna odpowiadająca współczesnym standardom i wymaganiom 4. Zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych gminy Gilowice, ochrona zasobów środowiska naturalnego 6. Ochrona, promocja i wykorzystanie z myślą o rozwoju spuścizny kulturowej gminy

Strategia Rozwoju Gminy Jeleśnia na lata 2015-2020	Cele strategiczne 6. Rozwój gospodarczy i rolniczy oraz stymulacja przedsiębiorczości.	Cele strategiczne 1.Rozwój turystyki i efektywna promocja Gminy. 2. Poprawa stanu i dostępności do infrastruktury publicznej. 3. Polepszenie stanu środowiska naturalnego oraz redukcja zagrożeń występujących na tym terenie.
Strategia Rozwoju Gminy Lipowa do 2020 roku	Cele strategiczne 1. Lipowa – gmina o nowoczesnej i ekologicznej gospodarce oferującej miejsca pracy 2. Lipowa – gminą o wysokiej jakości życia mieszkańców opierającej się na powszechnej dostępności do usług publicznych	Cele strategiczne 3 Lipowa – gminą z nowoczesną infrastrukturą i czystym środowiskiem oraz uporządkowaną i efektywnie wykorzystaną przestrzenią
Strategia Rozwoju Gminy Łękawica na lata 2014-2025	Cele strategiczne: 1.Wysoki stopień zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców gminy Łękawica 3.Stymulowanie rozwoju gospodarczego i przedsiębiorczości na terenie gminy Łękawica	Cele strategiczne: 4. Budowa, utrzymanie i rozwój nowoczesnej infrastruktury technicznej 5. Efektywna ochrona środowiska, w tym szczególnych walorów przyrodniczych Gminy Łękawica 6. Turystyka, wraz ze skuteczną oraz intensywną promocją gminy, przede wszystkim jako obszaru atrakcyjnego dla turystów 7. Zwiększanie uczestnictwa w kulturze, troska o dziedzictwo kulturowe gminy
Strategia Rozwoju Gminy Łodygowice na lata 2014-2025	Cele strategiczne: 1. Rozwój zasobów ludzkich 2. Przedsiębiorczość i innowacje	Cele strategiczne: 3. Infrastruktura 4. Promocja i turystyka 5. Środowisko naturalne i rolnictwo
Strategia Rozwoju Gminy Milówka na lata 2015-2025	Cele strategiczne: 4. Integracja mieszkańców Gminy wokół wspólnych wartości	Cele strategiczne: 2.Utworzenie na terenie Gminy warunków sprzyjających koncentracji i obsłudze ruchu turystycznego 3.Wysoka jakość infrastruktury technicznej na terenie Gminy:
Strategia Rozwoju Gminy Rajcza na lata 2014-2020	Cele strategiczne: 1.Wzrost konkurencyjności Gminy Rajcza poprzez rozwój sfery gospodarczej zwłaszcza branży turystycznej. 2.Poprawa jakości życia mieszkańców Gminy Rajcza poprzez rozwój usług społecznych	Cele strategiczne: 3. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego
Strategia rozwoju gminy Ślemień na lata 2014- 2022	Cele strategiczne: 1. Rozwój przedsiębiorczości i stabilnego rynku pracy 2. Rozwój bezpieczeństwa socjalnego, zdrowotnego i publicznego 4. Rozwój aktywności społeczności lokalnej	Cele strategiczne: 1. Rozwój przedsiębiorczości i stabilnego rynku pracy
Strategia Rozwoju Gminy Świnna na lata 2015-2022	Cele strategiczne: 5. Wzrost konkurencyjności podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie Gminy 6. Minimalizacja zjawiska wykluczenia społecznego	Cele strategiczne: 1. Wzrost znaczenia Gminy Świnna jako miejsca turystycznie atrakcyjnego 2. Dbałość o zachowanie naturalnego i historycznego dziedzictwa Gminy

Źródło: opracowanie własne

Powyższa matryca jednoznacznie potwierdza spójność celów zaproponowanych w LSR ze wszystkimi poddanymi analizie strategicznymi dokumentami zarówno na szczeblu regionalnym jak i lokalnym. LSR dla w/w. obszaru opracowywana przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj" w okresie programowania 2014-2020 będzie stanowić instrument realizacji założeń Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego ŚLĄSKIE 2020+ poprzez realizację priorytetów Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, a także częściowo Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020. Opracowanie LSR według instrumentu RLKS w okresie programowania 2014-2020 jest uszczegółowieniem powyższych dokumentów dla określonych obszarów. Uszczegółowienie określone w LSR to wskazanie celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć, które są zgodne

z wytycznymi odnoszącymi się do perspektywy finansowej 2014-2020. Na potrzeby różnych sektorów, partnerów i grup docelowych zobrazowanych w analizie SWOT odpowiadają w sposób spójny i kompleksowy przedsięwzięcia, wynikające z celów szczegółowych. Na etapie projektowania LSR zaobserwowano również uzupełnianie się międzyprogramowe z programami finansowanymi ze środków unijnych - Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 oraz ze środków krajowych: PFRON, Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014-2020. LSR wpisuje się także w cele w dokumentów strategicznych wszystkich gmin wchodzących w skład obszaru LGD.

LSR LGD „Żywiecki Raj" to spójny zestaw operacji mających na celu osiągnięcie zdiagnozowanych lokalnych celów i potrzeb. Zintegrowany charakter LSR przejawia się także w spójności i kompleksowości przedsięwzięć zaplanowanych w ramach poszczególnych celów szczegółowych LSR.

W Celu szczegółowym 1.1 Pobudzenie integracji i zaangażowania społecznego mieszkańców komplementarność LSR na etapie wdrażania przyczyni się do rozwoju organizacji pozarządowych, które są grupami docelowymi działań. Organizacje pozarządowe realizujące operacje w ramach LSR będą mogły komplementarne korzystać ze środków PO FIO 2014-2020, gdzie możliwa jest realizacja projektów w obszarze zarządzania dziedzictwem kulturowym, polityki społecznej czy aktywizacji mieszkańców. W ramach RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa IX. Włączenie społeczne, 9.1 Aktywna integracja oraz 9.2 Dostępne i efektywne usługi społeczne i zdrowotne możliwe jest wsparcie na wzmocnienie aktywności społecznej i zawodowej społeczności lokalnych zamieszkujących obszary zdegradowane i peryferyjne, wzrost dostępności i jakości usług społecznych zapobiegających ubóstwu i wykluczeniu społecznemu. Komplementarność z tym priorytetem umożliwi aktywne uczestnictwo i zwiększanie szans na zatrudnienie poprzez pozyskanie środków na wsparcie zatrudnienia w ramach ww programów. Efektem realizacji wsparcia w ramach RPO WSL 2014-2020 będzie integracja osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowana na aktywizację społeczno-zawodową oraz wsparcie rodzin wielodzietnych, ubogich rodzin z dziećmi, rodzin z osobami starszymi, rodzin z osobami z niepełnosprawnościami oraz rodzin z innymi osobami zależnymi i rodziców samotnie wychowujących dzieci. Realizacja działań komplementarnych do działań realizowanych w ramach Celu szczegółowego 1.1 Pobudzenie integracji i zaangażowania społecznego mieszkańców. przyczyni się do wzrostu kompetencji społecznych, zawodowych, samodzielności i samoorganizacji ww. grup społecznych.

W ramach Celu szczegółowego 1.2 Rozwój gospodarczy obszaru w oparciu o przedsiębiorczość mieszkańców będzie możliwe otrzymanie wsparcia przez lokalnych przedsiębiorców jak i osoby fizyczne planujące założenie działalności gospodarczej. Zakładane w LSR przedsięwzięcia obejmują zarówno zakładanie działalności gospodarczej, jak i rozwijanie istniejących podmiotów gospodarczych. Specyfika beneficjentów operacji możliwych do realizacji w ramach tego celu umożliwia także wsparcie z innych osi priorytetowych PROW 2014-2020 mających na celu podniesienie przedsiębiorczości mieszkańców terenów wiejskich oferowanych przez ARiMR. Rozpoczynający działalność pozarolniczą, rozwijający usługi rolnicze, stawiający na przetwórstwo i marketing produktów rolniczych mają możliwość uzyskać wysokie premie, co jest komplementarne z przewidzianym w LSR przedsięwzięciem Podejmowanie działalności gospodarczej. Grupy docelowe zdefiniowane w celu szczegółowym 1.2 Rozwój gospodarczy obszaru w oparciu o przedsiębiorczość mieszkańców maja także możliwość pozyskania dotacji w ramach RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa VII REGIONALNY RYNEK PRACY 7.3 Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej.

Realizacja przedsięwzięć w ramach tego Celu szczegółowego 2.1 Zwiększenie atrakcyjności turystycznej, kulturalnej i społecznej obszaru LGD „Żywiecki Raj" przyczyni się do zaangażowania różnych sektorów i partnerów - przewiduje się zaangażowanie zarówno jednostek samorządu terytorialnego i jednostek im podległych jak i organizacji pozarządowych. Przewiduje się zastosowanie zarówno działań „miękkich" (m.in. wiązane z dziedzictwem kulturowym), jak i inwestycji „twardych" dotyczących infrastruktury kulturowej, turystycznej i rekreacyjnej. Beneficjenci realizujący operacje w ramach tego celu szczegółowego - gminy członkowskie LGD będą mogły pozyskać komplementarne środki wsparcia na działania infrastrukturalne z RPO WSL 2014-2020 Oś Priorytetowa V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów. Komplementarne wsparcie dla gmin w obszarze dziedzictwa dostępne będzie na inwestycje obejmujące prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane dotyczące zabytków nieruchomych, wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Śląskiego, inwestycje infrastrukturalne mające na celu niezbędne dostosowanie istniejącego obiektu do nowych funkcji kulturalnych. Przedsięwzięcie „Atrakcyjna przestrzeń publiczna" powiązane jest bezpośrednio z przedsięwzięciami dotyczącymi budowania zintegrowanej oferty dla wszystkich gmin obszaru LGD oraz wprowadzaniem jednolitego systemu promocji. Takie działanie pozwoli na kształtowanie przestrzeni na obszarze LGD w sposób przemyślany, gdzie w poszczególnych gminach nie będą powielane tego samego typu obiekty ale będą przeprowadzane inwestycje uzupełniające się, tak aby w połączeniu z tworzoną spójną marką turystyczną obszaru, wydarzeniami promocyjnymi, kulturalnymi i rekreacyjnymi na obszarze całego LGD została stworzona zintegrowana oferta spędzania czasu wolnego. Dzięki powstającej/modernizowanej infrastrukturze kulturowej, turystycznej i rekreacyjnej będzie możliwe wspólne działanie jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych – powstała infrastruktura przyczyni się do wzrostu atrakcyjności regionu, co przełoży się na większe zainteresowanie ofertą turystyczną a organizacje pozarządowe do sowich działań statutowych będą mogły wykorzystywać niekomercyjną infrastrukturę. Przyczyni się to do powstania efektów mnożnikowych realizacji LSR. Efekty mnożnikowe to dodatkowe efekty gospodarcze wywołane przez inwestycje inne, niż efekty bezpośrednie (np. utworzenie nowych miejsc pracy u samego beneficjenta w wyniku realizacji inwestycji). Efekty mnożnikowe to zatem

efekty, które powstają u innych podmiotów w otoczeniu[6]. Efektami wdrożenia LSR jest utworzenie dodatkowych miejsc pracy na terenach wiejskich, rozwój mikro i małych firm. Inwestycje turystyczne poczynione przez jednostki samorządowe dają podstawę do wystąpienia tzw. mnożnika turystycznego. Zrealizowane projekty uzupełnią wachlarz atrakcji służących społeczności lokalnej jak i przybywających turystów. Realizacja LSR może wpłynąć na lokalną branżę turystyczną i około turystyczną, która odnotuje zwiększony ruchu i poprawę sytuacji finansowej dzięki zwiększonej sprzedaży noclegów, usług gastronomicznych i usług pozostałych. Przyciąganie turystów i odwiedzających przez nowe atrakcje turystyczne zwiększy całkowity bilans dochodów w gospodarce lokalnej[7]. Realizacja projektów w obszarze kultury wpłynie na ożywienie życia kulturalnego na wsi.[8]

Komplementarność LSR na etapie wdrażania przyczyni się do rozwoju organizacji pozarządowych i gmin należących do LGD, które są grupami docelowymi działań w Celu szczegółowym 2.2 Podniesienie świadomości ekologicznej i stwarzanie warunków do propagowania zdrowego i aktywnego trybu życia mieszkańców i turystów. Gminy i organizacje pozarządowe będą mogły komplementarnie korzystać ze środków wsparcia na działania infrastrukturalne z RPO WSL 2014-2020, Oś Priorytetowa V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów, 5.4 Ochrona różnorodności biologicznej. W ramach tych działań będzie możliwa realizacja kompleksowych projektów z zakresu ochrony, poprawy i odtwarzania stanu siedlisk przyrodniczych i populacji gatunków, zwalczanie rozprzestrzeniania się i eliminowania obcych gatunków inwazyjnych, budowy, modernizacji i doposażenia ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej lub ochrony różnorodności biologicznej, ochrony przyrody poprzez zmniejszenie presji ruchu turystycznego za pomocą budowy infrastruktury użytku publicznego. Zakres planowanej interwencji przewiduje wsparcie dla projektów dotyczących ochrony zasobów naturalnych regionu poprzez ochronę obszarów cennych przyrodniczo, a także projektów służących ochronie różnorodności biologicznej, w tym przywróceniu właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków. Celem interwencji jest też zmniejszenie presji na środowisko naturalne poprzez wzrost udziału obszarów chronionych w powierzchni obszarów ogółem, a także zrównoważone wykorzystanie walorów przyrodniczych oraz rozwój infrastruktury związanej z właściwym ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo – służącej tym samym wyeliminowaniu presji ruchu turystycznego na obszary i gatunki chronione.

Ponadto poprzez formułę pośrednią potencjalni wnioskodawcy LSR będą mogli sięgać po środki w ramach RPO WSL – po wydaniu stosownej opinii LGD dot. zgodności danego projektu z LSR- będą mogły być realizowane również w formule konkursowej następujące działania: 9.1.4 Wzmacnianie potencjału społeczno-zawodowego społeczności lokalnych, 9.2.4 Rozwój usług społecznych, 9.3.1 Wsparcie sektora ekonomii społecznej, 10.2.4 Rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego oraz infrastruktury usług społecznych, 10.3.5 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych. Wszystkie te działania są komplementarne z LSR znajdują swoje odzwierciedlenie w potrzebach i problemach wskazanych w diagnozie jak i Analizie SWOT, jak i były wskazywane jako konieczne obszary interwencji przez społeczność lokalną podczas licznych spotkań.

Komplementarność LSR będzie realizowana na dwóch etapach, na etapie programowania oraz wdrażania strategii. Na etapie programowania komplementarność została zapewniona przy tworzeniu LSR i określaniu zakresu tematycznego przedsięwzięć. Wykorzystując możliwości i potencjał LGD „Żywiecki Raj" – pracowników biura, którzy w ramach prowadzonego doradztwa oraz działań animacyjnych i promocyjnych będą udzielali informacji na temat możliwości wsparcia, planuje się w zakresie ich kompetencji wprowadzić zakres planowania, stosowania i zapewnianie komplementarności poszczególnych operacji, które będą mogły uzyskać wsparcie środków dostępnych w LSR. Pracownicy biura LGD będą zbierać i aktualizować informacje o dostępnych środkach pomocowych komplementarnych do LSR w celu zwiększenia efektywności zintegrowania wsparcia. Dodatkowo zakłada się ścisłą współpracę z Lokalnym Punktem Informacyjnym w Bielsku-Białej prowadzonym przez Stowarzyszenie Bielskie Centrum Przedsiębiorczości, z którym zostało w tym celu podpisane porozumienie współpracy. Takie narzędzia wsparcia komplementarności i zintegrowania na etapie wdrożenia LSR pozwolą na zwiększenie efektywności istniejącego systemu instytucjonalnego, promowanie komplementarności oraz zwiększanie świadomości jej wagi wśród potencjalnych wnioskodawców i beneficjentów.

ROZDZIAŁ 11. MONITORING I EWALUACJA

Ewaluacja ma pomagać we wdrażaniu LSR – dostarczać wiedzy i rekomendacji do podjęcia właściwych decyzji. Jest procesem nauki – służy rozwojowi i doskonaleniu strategii na podstawie zgromadzonego doświadczenia. Buduje wiarygodność LSR – służy dokumentowaniu jej osiągnięć. Pozwala określić, na ile cele, które LGD stara się osiągnąć, odpowiadają na realne, trafnie określone problemy i potrzeby. Ewaluacja pomoże zdiagnozować istniejące deficyty i zrozumieć rzeczywistość społeczną, w której funkcjonuje LGD, aby w razie potrzeby elastycznie reagować i modyfikować LSR.

Procedura monitoringu i ewaluacji w formie schematu i podstawowych założeń została wypracowana w ramach konsultacji społecznych. Dzięki zebraniu danych od społeczności lokalnej było możliwe dobranie różnorodnych metod i technik, dzięki którym w przyszłości mieszkańcy będą mogli włączyć się w proces oceny wdrażania LSR i funkcjonowania LGD. Podczas warsztatów strategicznych mieszkańcy wskazali za istotne dla prawidłowej oceny

[6] R. Domański, Teoretyczne podstawy geografii ekonomicznej, Warszawa 1982
[7] Analiza wpływu inwestycji w infrastrukturę kultury i turystyki dofinansowanych z funduszy strukturalnych na rozwój społeczno-gospodarczy poszczególnych gmin/powiatów Województwa Śląskiego, UNIREGIO, Katowice 2010
[8] Raport z badania ewaluacyjnego Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Żywiecki Raj", StrefaPlus, Warszawa 2015

działania LGD i wdrażania LSR konieczność przeprowadzania w przyszłości z przedstawicielami liderów lokalnych spotkań warsztatowych dotyczących ewaluacji LSR. Biorąc pod uwagę te informacje wśród metod angażowania mieszkańców w proces monitoringu i ewaluacji planuje się zastosować zarówno metody reaktywne (wywiady, ankiety, sondaże) jak i niereaktywne (obserwacja, analiza dokumentów).

Prowadzone badania i analizy będą miały na celu zebranie informacji na temat finansowego, rzeczowego oraz społecznego efektu pracy LGD i wdrażania LSR pod kątem sprecyzowanych kryteriów ewaluacyjnych. Zadanie to będzie prowadzone przy udziale: pracowników LGD, członków organów LGD, ekspertów zewnętrznych posiadających wiedzę i doświadczenie w zakresie ewaluacji i monitoringu, a także przedstawicieli trzech sektorów partnerstwa LGD w tym mieszkańców obszaru LGD, których opinia ma istotne znaczenie dla realizacji jednej z podstawowych zasad działania LGD jaką jest oddolność i współdecydowanie o kierunkach rozwoju na obszarze LGD.

Przeprowadzanie monitoringu i ewaluacji realizacji LSR LGD „Żywiecki Raj" obejmie okres 2015-2023. Jest to proces konieczny do zweryfikowania czy założone cele ujęte w strategii zostały zrealizowane. Wprowadzenie systemu monitoringu (oraz powiązanego z nim systemu ewaluacji) pozwoli wyeliminować w dużym stopniu problem dezaktualizacji założeń i celów LSR wynikającej ze zmieniających się zmian prawodawstwa oraz innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań przez beneficjentów operacji LSR. **Wyniki przeprowadzonych ewaluacji i analiz danych monitoringowych pozyskanych również od lokalnej społeczności będą służyły, w razie konieczności, do wprowadzenia działań/planów naprawczych, zmiany kryteriów wyboru, aktualizacji harmonogramu ogłaszanych konkursów, modyfikacji budżetu czy sformułowania nowych celów i kryteriów wyboru.** Do realizacji zadań w ramach monitoringu zostaną oddelegowani pracownicy biura LGD, którzy będą monitorować: harmonogram ogłaszanych naborów wniosków, budżet LSR, pomiar wartości wskaźników, zadowolenie z udzielonego doradztwa oraz zainteresowanie stroną internetową LGD a także naborami, szkoleniami i innymi przedsięwzięciami podejmowanymi przez LGD. Pracownicy biura będą mieli obowiązek gromadzenia kompletnej dokumentacji z prowadzonych działań, realizowanych operacji oraz wszystkich zakresów poddawanych ocenie. Dane zbierane będą za pomocą ankiet, list obecności, rejestrów (formularzy) przygotowanych na potrzeby prowadzenia analiz. **Wnioski z prowadzonych badań i analiz będą przedmiotem oceny organów LGD. Decyzją Zarządu będą przygotowane projekty zmian w LSR lub innych dokumentach związanych z zagadnieniami, które wymagać będą aktualizacji, zgodnie z zasadami dokonywania zmian opisanymi w Procedurze aktualizacji LSR, statucie i/lub odpowiednich regulaminach. W przypadku wykrycia nieprawidłowości raport ewaluacyjny będzie zawierał rekomendacje dotyczące działań, jakie należy podjąć w sytuacji zagrożenia nieosiągnięcia celów i wskaźników LSR.** W kolejnym kroku raport ten prezentowany będzie Zarządowi do zatwierdzenia i powierzenia Kierownikowi biura w celu wykonania przyjętych przez Zarząd rekomendacji.

Ewaluacja LSR planowana jest do realizacji w formule tzw. **ewaluacji uczącej się**, metodzie pośredniej pomiędzy autoewaluacją i całkowicie zewnętrznie zlecaną ewaluacją. Niektóre zadania w procesie ewaluacji wykonywane będą samodzielnie, w niektórych LGD będzie korzystać ze wsparcia ewaluatora. LGD będzie odpowiadać za wszystkie decyzje organizacyjne oraz personalne. Podczas przygotowania teorii programu, pytań ewaluacyjnych, wskaźników i planu ewaluacji LGD będzie korzystać z pomocy ewaluatora pełniącego funkcję konsultanta i trenera. Zaangażowanie pracowników biura i Zarządu pozwoli sprawdzić, czy jest wszystko robione, by cele te zostały osiągnięte, czy stosowane są optymalne rozwiązania, podejmowane właściwe decyzje. Przeprowadzenie ewaluacji wyłącznie siłami LGD (autoewaluacja) bez jakiegokolwiek wsparcia zewnętrznego może mieć negatywne konsekwencje – całkowicie wewnętrzna ewaluacja grozi brakiem świeżego spojrzenia – trudniej jest dostrzec ukryte założenia, „dziury w logice" programu, trudniej o nowe i śmiałe propozycje zmian[9]. Tak przeprowadzona ewaluacja będzie wiarygodna dla osób z zewnątrz, ponieważ będzie przygotowywana przez niezależnego eksperta i będzie dla LGD narzędziem uczenia się – zakłada się, że ewaluacja ma nauczyć czegoś, zatem będą przeprowadzone wśród pracowników biura i organów LGD badania jakościowe, takie jak wywiad indywidualny czy grupowy, obserwacja, żeby lepiej zrozumieć, co, jak i dlaczego zawiodło lub okazało się skuteczne.

Monitoring będzie prowadzony na bieżąco, natomiast ewaluacja zostanie zrealizowana w dwóch etapach:

1. Ewaluacja on-going (w trakcie wdrażania LSR), która zakłada oszacowanie stopnia osiągnięcia zakładanych celów, sprawdzeniu czy podjęte działania zmierzają w dobrym kierunku, czy określone w LSR cele są osiągane zgodnie z założeniami czasowymi i ilościowymi. Nastąpi również określenie trafności zamierzeń w stosunku do aktualnych trendów społeczno-gospodarczych, w trakcie realizacji LSR. LGD planuje przeprowadzenie ewaluacji w tym zakresie w pierwszym półroczu roku 2018.

2. Ewaluacja ex-post (po zakończeniu wdrażania LSR), której celem jest sprawdzenie osiągniętych wskaźników, określenie długotrwałych efektów realizacji LSR - ocena skuteczności, efektywności i oddziaływania w stosunku do założeń. Ewaluacja po realizacji LSR przeprowadzona zostanie w roku 2023, zgodnie z zasadą n+2.

Podział wg momentu prowadzenia ewaluacji pozwala na oszacowanie prowadzonych działań i je różnicuje, gdyż inne pytania można postawić w trakcie trwania procesu wdrażania LSR, a inne na jego zakończenie.
W ramach przeprowadzanej ewaluacji zostanie zastosowane podejście uczestniczące, oparte na dialogu i angażowaniu interesariuszy. Główne metody to obserwacja uczestnicząca, warsztaty, wywiady z osobami wdrażającymi program,

[9] Ewaluacja jak to się robi? PAFW, Warszawa 2015

ankiety z beneficjentami i potencjalnymi beneficjantami. Aby możliwe było na bieżąco reagowanie LGD w przypadku wystąpienia zagrożeń dla osiągnięcia celów LSR monitoring i ewaluacje będą prowadzone z zastosowaniem skutecznych procedur. **W załączniku nr 2 opisano Procedery dokonywania monitoringu i ewaluacji LSR, w tym również określono kryteria ewaluacyjne.**

ROZDZIAŁ 12. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj" nie kwalifikuje się do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, o której mowa w Dziale IV ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U.2013.1235 ze zmianami).

Opracowanie LSR według instrumentu RLKS w okresie programowania 2014-2020 jest uszczegółowieniem Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, a także częściowo Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, czyli dokumentów, dla których dokonano już strategicznej oceny oddziaływania na środowisko z opinią RDOŚ i PWIS. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj" w okresie programowania 2014-2020 będzie stanowić instrument realizacji założeń Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego ŚLĄSKIE 2020+ . Uszczegółowienie określone w LSR to wskazanie celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć, które są zgodne z wytycznymi odnoszącymi się do perspektywy finansowej 2014-2020. Projekty wdrażane w ramach przedsięwzięć, zarówno przez beneficjentów jak i samą LGD, będą realizowane w sposób taki by nie powodowały pogorszenia stanu środowiska, którego jakość w sposób bardzo istotny wpływa na warunki życia i potencjał rozwoju danego obszaru.

Projekty dokumentów planistycznych, których realizacja może potencjalnie istotnie wpływać na środowisko, na etapie projektowania mogą wymagać poddania ich treści strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko. Powołując się na przepisy Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.) - na art. 47 i 49 oraz art. 57 ust. 1 pkt 2 LGD „Żywiecki Raj" wystąpiła z oficjalnym zapytaniem w dniu 26 listopada 2015r. (Pismo znak ZR/B/SP/2930/2015) do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z wnioskiem o stwierdzenie czy ww. przepisy uzależniają jednakże konieczność przeprowadzenia takiej oceny od indywidualnej zawartości dokumentu oraz zewnętrznych uwarunkowań jego realizacji. Przesłanką obowiązkowo kwalifikującą projekt strategii do tego typu oceny jest stwierdzone ryzyko wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000 w związku z realizacją zaplanowanych w nim przedsięwzięć, bądź innych działań nim objętych. Projekty o charakterze inwestycji infrastrukturalnych, modernizacyjnych, rewitalizacyjnych itp. ze względu na swój charakter, będą poddane niezbędnym, wymaganym prawem procedurom, np. uzyskanie pozwoleń na budowę, na wykonanie prac konserwatorskich. Inwestycje te będą podlegały procesom uzgadniania z organami uprawnionymi do wydawania takich decyzji/ opinii, co wyeliminuje wystąpienie negatywnego wpływu np. na zachowanie dziedzictwa kulturowego czy na środowisko przyrodnicze.

Realizacja niektórych projektów wybranych do realizacji przez LGD w ramach LSR, wymagała będzie przeprowadzenia procedury administracyjnej (ooś) zakończonej uzyskaniem decyzji określającej środowiskowe uwarunkowania realizacji projektu. Wobec powyższego można prognozować, iż realizacja projektów, w ramach LSR, będzie zgodna z obowiązującymi wymogami dotyczącymi ochrony środowiska. Projekt wybrany do realizacji przez LGD w ramach LSR, będzie podlegał indywidualnej procedurze badania jego wpływu na środowisko w ramach m.in. opracowania Raportów oddziaływania na środowisko, które badają wpływ konkretnego projektu na zdrowie, życie ludzi i na środowisko.

W wyniku przeprowadzonej analizy pod kątem spełnienia kryteriów kwalifikujących do przedmiotowej oceny i jej wynikach, Zarząd Stowarzyszenia „Żywiecki Raj" stwierdził, że realizacja celów i działań Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2016-2022 dla obszaru LGD „Żywiecki Raj", tj. 14 gmin województwa śląskiego z powiatu żywieckiego: Czernichów, Gilowice, Jeleśnia, Koszarawa, Lipowa, Łękawica, Łodygowice, Milówka, Radziechowy-Wieprz, Rajcza, Ślemień, Świnna, Ujsoły, Węgierska Górka nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko. Zapisy LSR nie wyznaczają również ram dla późniejszych realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w związku z czym LSR nie wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w rozumieniu przepisów rzeczonej ustawy. Takie stanowisko zostało przedstawione we wniosku skierowanym do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach.

W piśmie nr WOOŚ.410593.2015.AB z dnia 11 grudnia 2015r. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowniach potwierdził, że brak jest konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko do projektu tworzonej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2016-2022 dla obszaru LGD „Żywiecki Raj" w myśl przepisów ustawy OOŚ.

WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY

Podczas partycypacyjnego procesu tworzenia LSR analizie poddano dokumenty różnego rodzaju: akty prawne i legislacja unijna i krajowa, dokumenty programowe i strategiczne, wytyczne, ewaluacje, opracowania naukowe, raporty dotyczące przedmiotu działania LSR i wdrożenia LSR, sprawozdania oraz literaturę fachową:

Akty prawne:

1. Rozporządzenie (WE) 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 320)
2. Rozporządzenie (WE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz.U. L 347 z 20.12.2013, str. 487)
3. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczność (Dz.U. z 2015 r. poz. 378)
4. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 349)
5. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. z 2015 r. poz. Poz. 1570)
6. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 października 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. z 2015 r. Poz. 1839)
7. Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz.U. poz. 1146 oraz z 2015 r. poz. 378)
8. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240 późn. zm.)
9. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.)

Dokumenty programowe:

1. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, decyzja KE z dnia 12 grudnia 2014 r. nr C(2014) 9783
2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, Katowice, grudzień 2015 r.
3. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych, Katowice, maj 2015 r.
4. Programowanie perspektywy finansowej 2014 -2020 - Umowa Partnerstwa, decyzja KE nr C(2014) 3517 w sprawie zatwierdzenia niektórych elementów Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020

Dokumenty strategiczne:

1. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2020", Katowice. Luty 2010
2. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „ŚLĄSKIE 2020+", Katowice, lipiec 2013
3. Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030, Katowice, listopad 2012
4. Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Śląskim na lata 2006-2020, Katowice, 2006
5. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Żywieckiego na lata 2006 – 2020, Żywiec, Aktualizacja 2013
6. Powiatowy Programem Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Żywieckim na lata 2015-2020, Żywiec, 2015
7. Strategia Rozwoju Pszczelarstwa Powiatu Żywieckiego, Żywiec, 2015
8. Strategia Rozwoju Gminy Gilowice na lata 2015-2022, Gilowice 2015
9. Strategia Rozwoju Gminy Jeleśnia na lata 2015-2020, Jeleśnia 2015
10. Strategia Rozwoju Gminy Lipowa do 2020 roku, Lipowa 2015
11. Strategia Rozwoju Gminy Łękawica na lata 2014-2025, Łękawica 2014
12. Strategia Rozwoju Gminy Łodygowice na lata 2014-2025, Łodygowice 2014
13. Strategia Rozwoju Gminy Milówka na lata 2015-2025, Milówka 2015
14. Strategia Rozwoju Gminy Rajcza na lata 2014-2020, Rajcza 2015
15. Strategia rozwoju Gminy Ślemień na lata 2014- 2022, Ślemień 2013
16. Strategia Rozwoju Gminy Świnna na lata 2015-2022, Świnna 2015

Wytyczne:

1. Wspólne Wytyczne Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej, AGRI, EMPL, MARE i REGIO, na temat rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych. Wytyczne dla państw członkowskich i instytucji zarządzających programami. Wytyczne dla beneficjentów, Wersja 2: sierpień 2014
2. Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020. Materiał zredagowany w Departamencie Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na podstawie

wyników prac Zespołu Roboczego ds. Opracowania Zakresu Lokalnych Strategii Rozwoju przy Grupie tematycznej ds. Podejścia Leader, Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane, Warszawa 2015
3. Regulamin konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, MRiRW, Warszawa 2015
4. Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce, MIR, Warszawa 2014

Raporty i analizy:

1. Raport Wykonanie badania ewaluacyjnego w zakresie monitoringu oraz ewaluacji działań związanych z wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju LGD „Żywiecki Raj", STREFAPLUS, Warszawa 2015
2. Raport *Ubóstwo w Województwie Śląskim. Skala, przyczyny, skutki*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Obserwatorium, Integracji Społecznej, Katowice 2012
3. Badanie współpracy JST z NGO w obszarze wspierania i rozwoju przedsiębiorczości Raport końcowy. Laboratorium Badań Społecznych Sp. z o. o., Warszawa 2015
4. T. Geodecki, G. Gorzelak, J. Górniak, J. Hausner, S. Mazur, J. Szlachta, J. Zaleski (2012): Kurs na innowacje. Jak wyprowadzić Polskę z rozwojowego dryfu? Fundacja GAP
5. Tomasz Schimanek Sytuacja osób powyżej 50-tego roku życia na rynku pracy oraz rola organizacji pozarządowych świadczących usługi rynku pracyskierowane do tych osób, FISE, Warszawa 2006
6. Dorota Syjut, Raport dotyczący udziału seniorów w życiu publicznym województwa śląskiego, WRZOS, Katowice 2012
7. Por. Górniak J., Mazur S. (red.), Zarządzanie strategiczne rozwojem, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012
8. Sytuacja kobiet w rolnictwie i na obszarach wiejskich. Specyfika, standardy, parytety i oczekiwania, FOCUS GROUP, CRSG, Warszawa 2012
9. Organizacje pozarządowe jako potencjał sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim. Raport z badania jakościowego, ROPS, Katowice 2012
10. R. Boberek, J. Michałek, R. Pawluscinski, A. Pępkowska-Król, K. Śliwa-Martinez, T. Wilk, Kierunki rozwoju pro środowiskowej działalności gospodarczej w gminie Ujsoły, OTOP, Marki 2013
11. N. Gałuszka Turystyka dziedzictwa. Poradnik dla organizacji pozarządowych, Fundacja Partnerstwo dla środowiska,Kraków 2008
12. Podręcznik - Zarządzania Cyklem Projektu, MGiP, 2004
13. Analiza wpływu inwestycji w infrastrukturę kultury i turystyki dofinansowanych z funduszy strukturalnych na rozwój społeczno-gospodarczy poszczególnych gmin/powiatów Województwa Śląskiego, UNIREGIO, Katowice 2010
14. „Ekspertyza dotycząca opracowania metodologii i wskaźników na lata 2014-2020 w Funduszu Rozwoju Regionalnego", Agrotec, Katowice 2014
15. Ewaluacja Poradnik dla pracowników administracji publicznej, RRR, Warszawa 2012

ZAŁĄCZNIKI DO LSR

Załącznik 1. Procedura aktualizacji LSR

Cel procedury: sformalizowanie procesu dokonywania korekt w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju przy udziale partnerów LGD i jak najszerszego grona społeczności lokalnej. Celem procedury jest dostosowanie zapisów LSR do wymogów prawnych, aktualizacji danych dotyczących obszaru oraz korekta zapisów wynikająca z ewaluacji wdrażania LSR.

Założenia ogólne: proces wdrażania i aktualizacji odbywa się z jak najszerszym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru, wszystkie działania LGD dotyczące wdrażania LSR są jawne. LGD monitoruje na bieżąco wdrażanie LSR, aktualizacja LSR nie powinna być dokonywana częściej niż raz w roku, przy czym w przypadku nadzwyczajnych okoliczności dopuszcza się możliwość dokonywana korekt. Aktualizacja LSR dokonywana będzie na bieżąco w przypadku zmian wytycznych IZ, przepisów Unii Europejskiej w zakresie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. Działania logistyczne zapewnia Biuro LGD.

Wykres 1. Schemat procedury Aktualizacji LSR LGD „Żywiecki Raj"

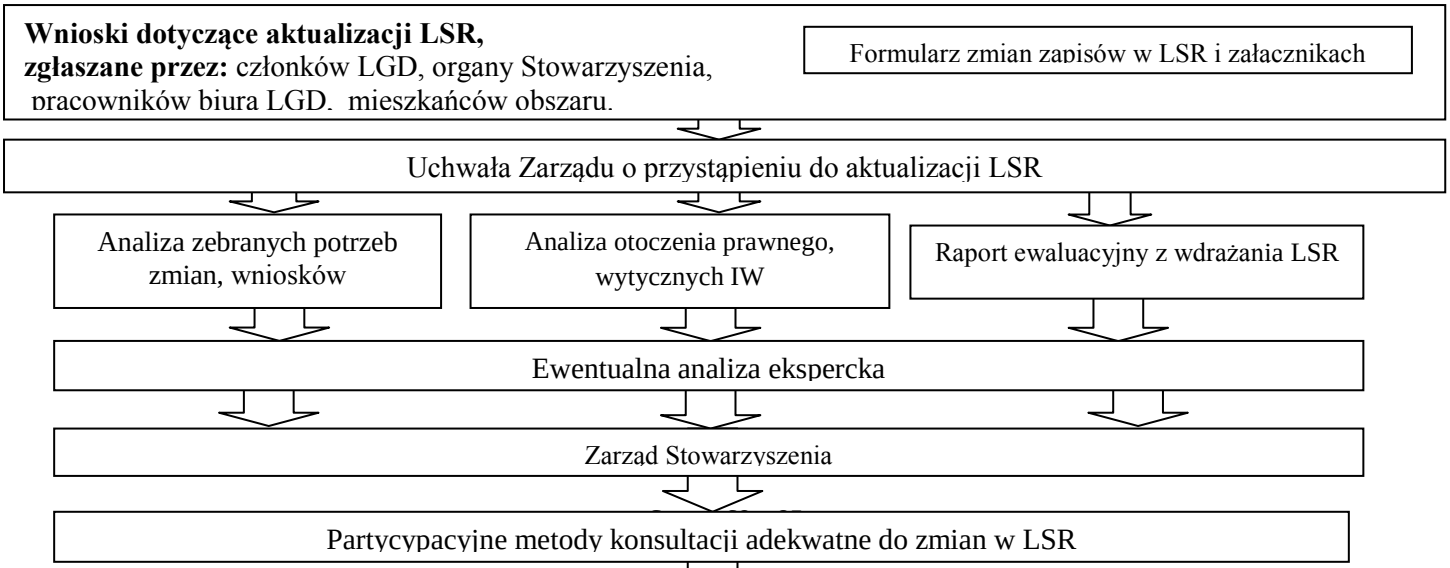

Źródło: opracowanie własne

Przebieg procedury aktualizacji:

1. Możliwość składania wniosków, uwag i propozycji zmian LSR mają: członkowie LGD, organy Stowarzyszenia, pracownicy biura LGD, wszyscy mieszkańcy obszaru LGD „Żywiecki Raj".
2. Wnioski, uwagi i propozycje zmian dokonywane są na formularzach udostępnionych na stronie internetowej i w biurze LGD.
3. Wnioski rozpatruje Zarząd nie później niż w ciągu 3 miesięcy od zgłoszenia. Zarząd po zapoznaniu się z wnioskami dotyczącymi konieczności dokonania zmian w LSR przystępuje do aktualizacji LSR, podejmując uchwałę o przystąpieniu do aktualizacji LSR.
4. Analiza zgłaszanych potrzeb zmian do LGD, otoczenia prawnego związanego z funkcjonowaniem LGD i wdrażaniem LSR dokonywana jest przez pracowników Biura i Zarząd LGD.
5. Ewaluacja wdrażania LSR przeprowadzana jest przez pracowników Biura LGD/ podmiot zewnętrzny nie związany z LGD. Na podstawie przeprowadzonej ewaluacji przygotowywany jest Raport z wdrażania LSR wraz z ewentualnymi rekomendacjami zmian zapisów w LSR (patrz: Procedura Monitoringu i Ewaluacji).
6. Zarząd ponadto może podjąć decyzję o zleceniu ekspertom zewnętrznym przygotowania analizy dotyczącej aktualizacji dokumentów LGD.
7. Zarząd po przeprowadzeniu analiz i przygotowaniu zmian w zapisach LSR przeprowadza konsultacje społeczne w oparciu o adekwatne do zaproponowanych zmian w zapisach LSR metody partycypacji.
8. Aktualizacja Lokalnej Strategii Rozwoju dokonywana jest uchwałą Zarządu – w trybie określonym w Statucie LGD.

Załącznik 2. Procedura Monitoringu i Ewaluacji

Cel procedury: ocena stopnia realizacji i oddziaływania strategii tj. wskaźników i planowanych przedsięwzięć, weryfikacja założonych w LSR celów oraz określenie czy LSR jest wdrażana prawidłowo a jej realizacja przebiega zgodnie z założeniami, a także czy sposób funkcjonowania LGD przebiega w sposób gwarantujący wypełnianie nałożonych obowiązków.

Procedura obejmuje: elementy funkcjonowania LGD, które będą podlegać ewaluacji, elementy wdrażania LSR, które będą podlegać ewaluacji, elementy, które LGD zamierza monitorować, kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja funkcjonowania LGD i realizacji LSR oraz czas, sposób i okres objęty pomiarem.

I. Monitoring

Monitoring jest procesem ciągłym. To systematyczne zbieranie i analizowanie informacji ilościowych i jakościowych na temat wdrażania LSR - stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, których celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, jak również ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Ze względu na specyfikę monitorowanych zagadnień przewiduje się, że sprawozdanie monitoringowe będzie powstawało co roku (w I kwartale roku następnego) i obejmowało będzie każdy pełen rok zaplanowanej interwencji. Elementy monitorowane: harmonogram ogłaszanych konkursów, budżet LGD, realizacja wskaźników i założonych operacji, funkcjonowanie biura LGD - zadowolenie z udzielonego doradztwa, zainteresowanie stroną internetową LGD, ocena wykorzystania partycypacyjnego modelu ewaluacji. Realizacja LSR w zakresie monitoringu polega na ocenie:

- analizy stopnia osiągania mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii,
- monitorowania operacyjnego na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji,
- wykorzystania partycypacyjnych metod ewaluacji (tj. angażowaniu społeczności lokalnej w proces ewaluacji).

Źródłem danych na potrzeby monitoringu będą dane pozyskiwane od beneficjentów na podstawie opracowanego formularza do zbierania danych od beneficjentów. Formularz będzie udostępniany poprzez stronę internetową LGD.

Sposób realizacji monitoringu podsumowuje poniższa tabela:

Tabela 1. Sposób realizacji monitoringu

Elementy podlegające monitoringowi	**Wykonawca badania**	**Źródła danych i metody ich zbierania**	**Czas i okres dokonywania pomiaru**	**Analiza i ocena danych**
Co zostanie zbadane?	*Kto je wykona?*	*Jak zostanie wykonane?*	*Kiedy?*	*Ocena*
Harmonogram ogłaszanych konkursów	Pracownicy biura LGD (ocena własna)	Dane zebrane z przeprowadzonych konkursów posłużą ocenie efektywności realizowanych	Na bieżąco, okres obejmie cały pełen rok sprawozdawcz	Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem
Realizacja budżetu LGD				Wysokość zakontraktowanych środków

Analiza stopnia osiągania wskaźników		działań bieżących biura LGD (m.in. rejestr ogłoszonych konkursów, informacje z SW, formularze od beneficjentów, licznik odwiedzin strony intranetowej)	y, raport z monitoringu sporządzany będzie w I kwartale każdego roku	Stopień realizacji wskaźników
Realizacja założonych operacji				Stopień wykorzystania funduszy
Ocena wykorzystania partycypacyjnego modelu ewaluacji				Stopień zaangażowania się społeczności lokalnej
Zainteresowanie stroną internetową LGD				Skuteczność przekazywania informacji na temat działalności LGD
Funkcjonowanie Biura LGD	Zarząd LGD (ocena własna)	Anonimowe ankiety odbiorców świadczonego doradztwa, rejestr doradztwa		Ocena pracy pracowników, sposób przekazywania istotnych informacji potencjalnym beneficjentom, pomoc w rozwiązywaniu problemów.

II. Ewaluacja

Głównym celem ewaluacji jest ocena rzeczywistych i spodziewanych efektów realizacji zaproponowanej interwencji wdrażania LSR. Ewaluacja udzieli odpowiedzi na pytanie: czy zaplanowane działania przyniosły efekty? LGD skorzysta z pomocy ewaluatora zewnętrznego. Plan ewaluacyjny zapewni realizację badań, które posłużą podniesieniu jakości i efektywności działań. Plan zakłada realizację dwóch kompleksowych badań ewaluacyjnych: ewaluacji on-going oraz ewaluacji ex-post. Analizą objęte zostaną poszczególne części składowe LSR (problemy, cele, produkty, rezultaty, itd.) i powiązania między nimi, a ewaluacja zostanie przeprowadzona w oparciu o następujące kryteria:

- **trafność** - analiza obejmuje odpowiedniości i aktualność celów LSR w odniesieniu do zmieniających się potrzeb,
- **spójność** – analiza obejmuje analizę powiązań i ocenę spójności pomiędzy poszczególnymi elementami LSR (analiza związków przyczynowo-skutkowych),
- **skuteczność** - badanie obejmuje wszystkie elementy LSR – czy w zamierzony sposób prowadzą do osiągnięcia celów, w szczególności czy wybierane do dofinansowania projekty w sposób optymalny realizują cele naszej interwencji; analizie poddawane jest zarówno tempo wydatkowanych środków, jak również efekty wdrażania LSR w kontekście osiągnięcia zaplanowanych wartości docelowych,
- **efektywność** – analiza dotyczy procesów i efektów w odniesieniu do zmobilizowanych środków (a więc traktuje o kosztach interwencji w odniesieniu do jej skuteczności),
- **użyteczność** – ewaluacja pozwala ocenić, na ile osiągnięte dzięki realizacji interwencji efekty odpowiadają rzeczywistym potrzebom/wyzwaniom społeczno–gospodarczym; ewaluacja ex-post ocenia także efekty interwencji, które nie zostały przewidziane (pozytywne oraz negatywne),
- **trwałość** – ewaluacja ex-post pozwala ocenić, czy efekty będą utrzymywać się po zakończeniu interwencji, jak długo będą widoczne skutki interwencji, kogo będą dotyczyć i jaka będzie ich użyteczność po upływie określonego czasu.[10]

Tabela 2. Przebieg procedury ewaluacji:

Etapy ewaluacji	Przebieg ewaluacji	Zadanie wewnętrzne	Wspólnie	Zadanie zewnętrzne
Przygotowanie ewaluacji	Decyzje organizacyjne	X		
	Osoba odpowiedzialna za ewaluację	X		
	Teoria programu: cele i sposób		X	
	Cele ewaluacyjne i wskaźniki		X	
	Plan ewaluacji		X	
Zbieranie informacji	Badania zewnętrzne			X
	Badania własne	X		
	Monitoring	X		
Analiza danych i wykorzystanie wyników	Analiza			X
	Wyciąganie wniosków		X	
	Rekomendacje		X	
	Wykorzystanie wyników	X		

Opracowanie: Własne na podstawie Poradnika dla Programów PAFW, Ewaluacja jak to się robi? PAFW, Warszawa 2015

II.1 Ewaluacja on-going LSR

Wyniki badania ewaluacyjnego będą miały dostarczyć informacji dotyczących skuteczności, efektywności oraz trwałości produktów i rezultatów realizacji LSR zgodnie z jej założeniami wynikającymi z zapisów LSR z uwzględnieniem optymalności procesu wdrażania LSR. Zakłada się, że ewaluacja on-going powinna zostać przeprowadzona w połowie perspektywy planistycznej, a zatem w I kwartale 2018 roku. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji on-going będą:

- Ocena wyników LSR (tj. produktów i rezultatów) oraz identyfikacja czynników sukcesu lub ryzyka osiągnięcia skwantyfikowanych celów.

[10] Ewaluacja Poradnik dla pracowników administracji publicznej, RRR, Warszawa 2012

- Ocena systemu zarządzania i wdrażania programu – tzn. sprawności przepływu informacji, dokumentów, środków finansowych i realizacji zadań oraz identyfikacja barier prawnych i administracyjnych wdrażania LSR.
- Ocena, czy warunki zewnętrzne wdrażania Strategii się zmieniły (np. aktualność programu względem zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej, strategii wspólnotowych, polityk krajowych, kontekstu prawnego, diagnozy potrzeb itd.) czy w tym kontekście cele Strategii pozostają aktualne.
- Ocena wpływu i użyteczności zakończonych działań, tj. ocena zadań zakończonych w ewaluowanym okresie w ramach poszczególnych celów operacyjnych LSR do 2018 roku.

Sposób pomiaru i zbierania danych na potrzeby ewaluacji obejmować będzie analizę dokumentacji monitoringowej, analizę desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; CATI/CAWI z adresatami LSR, matrycę logiczną – obrazującą komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami, analiza SWOT, analizę dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR oraz analizę architektury finansowania zadań. Wnioski i opinie wynikające z ewaluacji on-going zostaną uwzględnione w wyniku aktualizacji dokumentu, która powinna zostać przeprowadzona po zakończeniu badania. Sposób realizacji badania najlepiej przedstawić za pomocą tabeli.

II.2 Ewaluacja ex-post LSR

Ewaluacja ex-post umożliwi dokonania podsumowania efektów wdrażania LSR. Oceniony zostanie stopień, w jakim zrealizowane inwestycje przyczyniły się do osiągnięcia celu głównego oraz celów szczegółowych LSR. Biorąc pod uwagę horyzont ewaluowanego dokumentu – rok 2020 ewaluacja ex-post LSR powinna zostać przeprowadzona dwa lata po zakończeniu interwencji zgodnie z zasadą n+2, czyli w I kwartale 2023 roku. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji ex-post będą:

- Ocenę stopnia osiągnięcia celów szczegółowych;
- Wskazanie stopnia zaspokojenia potrzeb w poszczególnych przedsięwzięciach objętych wsparciem LSR;
- Wskazanie potrzeb, które nadal wymagają wsparcia w poszczególnych celach LSR;
- Ocenę stopnia osiągnięcia celu głównego LSR.

Ostatecznym efektem badania będzie zestaw wniosków wskazujących potrzeby LGD, które zaspokojono, i które nadal pozostały do zaspokojenia w ramach poszczególnych celów. Wnioski będą wskazywać szczegółowo, jakie typy interwencji powinny być priorytetowe w przyszłości, wraz z uzasadnieniem.

Sposób pomiaru i zbierania danych na potrzeby ewaluacji: analiza dokumentacji monitoringowej, analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej, FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii, CATI/CAWI z adresatami LSR (mieszkańcy, lokali przedsiębiorcy), matryca logiczna – obrazująca komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami, analiza SWOT cech LSR, analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR, analiza architektury finansowania zadań.

Wnioski i opinie wynikające z ewaluacji ex-post zostaną uwzględnione w sporządzaniu strategii na kolejny okres programowania.

Tabela 1. Sposób realizacji ewaluacji on-going i ex-post

Ewaluacja on-going				
CO ZOSTANIE ZBADANE?	**KTO JE WYKONA?**	**JAK ZOSTANIE WYKONANE?**	**KIEDY?**	**OCENA**
Analiza realizacji strategii w zakresie celów (w tym przypisanych im wskaźników) oraz zadań	Zewnętrzny niezależny ekspert – ewaluator-trener lub ewaluator-konsultant	Analiza dokumentacji monitoringowej; Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej, badania jakościowe takie jak wywiady pogłębione z osobami zaangażowanymi w realizację LSR	Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji	Ocena realizacji celów zostanie przeprowadzona w ujęciu ilościowym (stopień osiągnięcia wartości docelowej wskaźnika i w ujęciu jakościowym – wskazanie oddziaływania i wpływu mnożnikowego na poszczególne grupy docelowe). Stopień realizacji celów zostanie zbadany poprzez zestawienie zakładanej i osiągniętej wysokości wskaźników monitorowania. Odpowiedzi na pytania udzielone zostaną również na podstawie badań jakościowych. Bazą do ich sformułowania będzie analiza zmian społeczno-gospodarczych otoczenia LGD, danych finansowych oraz opinii podmiotów zaangażowanych w realizację LSR. **KRYTERIA BADAWCZE:** Trafność, Spójność, Efektywność, Skuteczność
Ocena systemu wdrażania strategii	Zewnętrzny niezależny ekspert – ewaluator-trener lub ewaluator-konsultant	Analiza dokumentacji monitoringowej; Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej, badania jakościowe takie jak wywiady pogłębione z osobami zaangażowanymi w realizację LSR.	Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji	Ocenie podlegać będzie wpływ struktury organizacji wdrażania strategii na osiągnięcie celów (w tym zakładanej wartości docelowej wskaźników). Procesy organizacyjne zostaną ocenione pod kątem ukierunkowania na realizację zadań oraz zoperacjonalizowanych celów (wskaźników). Zostanie przeprowadzona analiza słabych stron i zagrożeń obecnego sposobu organizacji wdrażania, w tym: -luk w zakresie informacji niezbędnych do sprawnego wdrażania strategii, - sprawności wymiany informacji między komórkami odpowiedzialnymi za realizację poszczególnych celów strategii, - obciążeń administracyjnych (dla pracowników) związanych z procesem realizacji strategii,

				- potencjału instytucjonalnego (ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji strategii). **KRYTERIA BADAWCZE:** Efektywność, Skuteczność
Ocena systemu monitoringu i ewaluacji strategii	Zewnętrzny niezależny ekspert – ewaluator-trener lub ewaluator-konsultant	Analiza dokumentacji monitoringowej; Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej, badania jakościowe takie jak wywiady pogłębione z osobami zaangażowanymi w realizację LSR.	Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji	Ocenione zostaną: - stosowane procedury monitoringu, - sposoby umożliwiające terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych m.in. na użytek sprawozdań rocznych, - źródła oraz metody generowania danych oraz sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych, - potrzeby w zakresie dostępu do danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu ewaluacji, - zasoby ludzkie oraz potencjał instytucjonalny komórek zaangażowanych w monitorowanie strategii i jej ewaluację. **KRYTERIA BADAWCZE:** Efektywność, Skuteczność
Ocena sposobu komunikacji strategii	Zewnętrzny niezależny ekspert – ewaluator-trener lub ewaluator-konsultant	Analiza dokumentacji monitoringowej Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; CATI/CAWI z adresatami LSR	Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji	Upowszechnianie wiedzy o strategii będzie oceniane zgodnie z następującymi kryteriami: - znajomość misji, wizji i celów strategicznych w następujących grupach docelowych: opinia publiczna (ogół mieszkańców), przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych, - jakie są główne kanały odbioru informacji i instrumenty komunikacji na temat wizji LSR określonej w strategii stosowane przez poszczególne grupy, na ile w stosowane przez ww. grupy kanały pozyskiwania informacji i instrumenty komunikacji wpisują się działania komunikacyjne podejmowane przez LGD **KRYTERIA BADAWCZE:** Efektywność, Skuteczność
Ewaluacja ex-post				
Ocena realizacji celów	Zewnętrzny niezależny ekspert	Analiza dokumentacji monitoringowej; Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; CATI/CAWI z adresatami LSR Matryca logiczna – obrazująca komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami; Analiza SWOT cech LSR; Analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR.	Czas pomiaru: I kwartał 2023 roku Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji	Ocenie poddany zostanie stopień realizacji celów. **KRYTERIA BADAWCZE:** Efektywność, Skuteczność, Trwałość
Ocena rezultatów	Zewnętrzny niezależny ekspert	Analiza dokumentacji monitoringowej; Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; Analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR; Analiza architektury finansowania zadań.	Czas pomiaru: I kwartał 2023 roku Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji	Porównane zostaną nakłady do rezultatów realizowanych przedsięwzięć. **KRYTERIA BADAWCZE:** Efektywność, Skuteczność, Trwałość

Załącznik 3. Plan Działania

CEL OGÓLNY 1 Wzmocnienie więzi i społecznych konkurencyjności gospodarczej LGD obszaru „Żywiecki Raj”	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie/ zakres Programu
	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł)		
Cel szczegółowy 1.1 Pobudzenie integracji i zaangażowania społecznego mieszkańców													PROW	
1.1.1 Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami		42 szt.	75	25 200	14 szt.	100	8 400	–	–	–	56	33 600	PROW	19.4 Aktywizacja
1.1.2 Liczba szkoleń dla pracowników LGD		~~3~~ 4 szt.	~~60~~80	15 000	~~2~~ 1 szt.	100	10 000	–	–	–	5	25 000	PROW	19.4 Aktywizacja
1.1.2 Liczba szkoleń dla organów LGD		~~3~~ 4 szt.	~~60~~80	45 000	~~2~~ 1 szt.	100	30 000	–	–	–	5	75 000	PROW	19.4 Aktywizacja
1.1.2 Liczba kursów e-learningowych		3 szt.	60	7 500	2 szt.	100	5 000	–	–	–	5	12 500	PROW	19.4 Aktywizacja
1.1.3 Liczba zrealizowanych projektów współpracy		1 szt.	100	60 000	–	–	–	–	–	–	1	60 000	PROW	19.3 Współpraca
1.1.4 Liczba organizacji objętych wsparciem		–	–	–	10 szt.	100	300 000	–	–	–	10	300 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.1.5 Liczba zrealizowanych przedsięwzięć przyczyniających się do współpracy miedzypokoleniowej		–	–	–	10 szt.	100	300 000	–	–	–	10	300 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.1.6 Liczba przedsięwzięć z udziałem osób z grup defaworyzowanych		~~10 szt.~~	~~100~~	~~300 000~~	10 szt.–	100–	300 000–	–	–	–	10	300 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
Razem cel szczegółowy 1.1				~~452~~ 152 700			~~653~~ 953 400			0		1 106 100		
Cel szczegółowy 1.2 Rozwój gospodarczy obszaru w oparciu o przedsiębiorczość mieszkańców														
1.2.1 Liczba szkoleń wyjazdowych		2 szt.	100	50 000	–	–	–	–	–	–	2	50 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.2.2 Liczba powstałych inkubatorów przedsiębiorczości		–	–	–	1 szt.	100	50 000	–	–	–	1	50 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.2.3 Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa		35szt.	77,78	2 450 000	10 szt.	100	700 000	–	–	–	45	3 150 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.2.4 Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa		15 szt.	100	3 400 000	–	–	–	–	–	–	15	3 400 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
Razem cel szczegółowy 1.2				**5 900 000**			**750 000**			**0**		**6 650 000**		
Razem cel ogólny 1				**6 052 700~~6 352 700~~**			**1 703 400~~1 403 400~~**			**0**		**7 756 100**		
CEL OGÓLNY 2 Rozpozna	**Lata**	**2016-2018**			**2019-2021**			**2022-2023**			**RAZEM 2016-2023**		**Program**	**Poddziałanie/ zakres Programu**

	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartosc z jednostką miary	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary		
Cel szczegółowy 2.1 Zwiększenie atrakcyjności turystycznej, kulturalnej i społecznej obszaru LGD „Żywiecki Raj”													PROW	
2.1.1 Liczba opracowanych kampanii promocyjnych		1 szt.	100	50 000	–	–	–	–	–	–	1	50 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
2.1.2 Liczba przeprowadzonych wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących		–	–	–	14 szt.	100	50 000	–	–	–	14	50 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
2.1.3 Liczba zrealizowanych projektów współpracy		~~1 szt.~~	~~100~~	~~100 000~~	1 szt.–	100–	100 000–	–	–	–	1	100 000	PROW	19.3 Współpraca
2.1.4 Liczba przeprowadzonych działań marketingowych		–	–	–	3 szt.	100	100 000	–	–	–	3	100 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
2.1.5 Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie		10 szt.	100	300 000	–	–	–	–	–	–	10	300 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
2.1.6 Liczba nowych ofert spędzania wolnego czasu		–	–	–	8 szt.	100	300 000	–	–	–	8	300 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.2.7 Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturowej i/lub turystycznej i/lub rekreacyjnej		14 szt.	100	4 300 000	–	–	–	–	–	–	14	4 300 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.2.7 Liczba operacji generujących lub utrzymujące miejsca pracy		5 szt.			–	–	–	–	–	–	7		PROW	19.2 Wdrażanie LSR
Razem cel szczegółowy 2.1				**4 ~~750~~6 000**			**~~450~~ 550 000**			**0**		**5 200 000**		
Cel szczegółowy 2.2 Podniesienie świadomości ekologicznej i stwarzanie warunków do propagowania zdrowego i aktywnego trybu życia mieszkańców i turystów													PROW	
2.2.1 Liczba przeprowadzonych rajdów ekologicznych		–	–	–	5 szt.	100	50 000	–	–	–	5	50 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
2.2.2 Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej		~~1 szt.~~	~~100~~	~~106 000~~	1 szt.–	100–	106 000–	–	–	–	1	106 000	PROW	19.3 Współpraca
2.2.3 Liczba zrealizowanych przedsięwzięć mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu		–	–	–	8 szt.	100	300 000	–	–	–	8	300 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
2.2.4 Liczba zrealizowanych przedsięwzięć przyczyniających się do promocji zdrowego i aktywnego trybu życia		–	–	–	10 szt.	100	300 000	–	–	–	10	300 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
Razem cel szczegółowy 2.2				**~~106 000~~0**			**~~650~~ 756000**			**0**		**~~756~~ 000~~770~~ ~~000~~**		
Razem cel ogólny 2				**4 750 000~~4 856~~**			**1 ~~100~~ 206 000**			**0**		**5 956 000**		

		~~000~~							
Razem LSR		**10 702 700~~11 208 700~~**		**3 009 400~~2 503 400~~**		**0**		**13 712 100**	
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW								% budżetu poddziałania Realizacja LSR	
					10 300 000			**77**	

Załącznik 4. Budżet LSR

Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI

BUDŻET LSR	
Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe PROW (PLN)
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	13 300 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	266 000,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	2 139 875,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	377 625,00
Razem	**16 083 500,00**

Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

PLAN FINANSOWY W ZAKRESIE PODDZIAŁANIA 19.2 PROW 2014-2020				
	Wkład EFRROW (PLN)	Budżet państwa (PLN)	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych (PLN)	RAZEM (PLN)
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	**6 363 000,00**	**3 637 000,00**		**10 000 000,00**
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	**2 099 790,00**		**1 200 210,00**	**3 300 000,00**
RAZEM (PLN)	**8 462 790,00**	**3 637 000,00**	**1 200 210,00**	**13 300 000,00**

Załącznik 5. Plan Komunikacji

Główne cele działań komunikacyjnych wynikające z przeprowadzonej analizy potrzeb/problemów komunikacyjnych

1.1. Analiza potrzeb/problemów komunikacyjnych na obszarze LGD „Żywiecki Raj"

Plan Komunikacji został opracowany w kilku etapach rozłożonych w czasie. Dokument był tworzony zastosowaniem zasady rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, czyli oddolnie. W celu odzwierciedlenia oczekiwań mieszkańców obszaru zastosowano w trakcie prac nad planem komunikacji szereg narzędzi partycypacyjnych. Założenia do PK wynikają z:

1. Ewaluacji własnej przeprowadzonej w oparciu o przeprowadzone działania animacyjne i aktywizacyjne w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Żywiecki Raj" w latach 2007-2014 na podstawie dokumentacji Stowarzyszenia, w tym składanych do Urzędu Marszałkowskiego corocznych sprawozdań, wyniki analizy ankiet monitorujących składanych przez beneficjentów działania 413. PROW potwierdzają pozytywną ocenę działań biura LGD. Ogromna większość z podmiotów które odesłały do LGD ankietę monitorującą wskazały na bardzo dobrą ocenę kontaktów z pracownikami biura.

2. Raportu końcowego w zakresie monitoringu oraz działań związanych z wdrażaniem LSR LGD „Żywiecki Raj" przygotowanego na podstawie badań ewaluacyjnych przez firmę STREFAPLUS Michał Marciniak w marcu 2015r. Podczas prowadzenia badania ewaluacyjnego uzyskano opinie mieszkańców pod kątem działań doradczych, informacyjno-promocyjnych LGD, rozpoznawalności LGD, funkcjonalności strony internetowej, a także w zakresie stosowanych dotychczas rozwiązań w zakresie komunikowania się LGD z mieszkańcami obszaru. Poproszono o opinie czy stosowane rozwiązania były skuteczne i odpowiednie:

- blisko 80% badanych dobrze lub bardzo dobrze oceniła dotychczasową pracę i pomoc świadczoną przez pracowników biura LGD (badanie ankietowe członków stowarzyszenia nt. funkcjonowania LGD),
- badanie mieszkańców pokazało znajomość marki LGD „Żywiecki Raj" pośród uczestników badania (przeprowadzone badanie wśród społeczności lokalnych, reprezentujących gminy wchodzące w skład LGD, którego celem było poznanie ich opinii na temat stowarzyszenia i efektów wdrożenia strategii),
- większość badanych członków stowarzyszenia pozytywnie oceniło działania informacyjno-promocyjne prowadzone przez LGD, choć 30% z badanych wskazało jednak, że działania te są średnio zrozumiałe dla osób niezwiązanych z funduszami unijnymi,
- LGD realizowało liczne działania informacyjno-promocyjne mające na celu prezentację działań PROW realizowanych przez LGD. Materiały informacyjne zawierały broszury, rozporządzenia, prezentacje multimedialne oraz wydruki. Podczas imprez organizowanych przez LGD lub targów, w których uczestniczy LGD, materiały te były przekazywane uczestnikom. Z uwagi na wielką różnorodność dostępnych gadżetów promocyjnych, LGD wybierało gadżety promocyjne ściśle związane z realizowanymi w ramach projektu działaniami. W ramach wykonanych materiałów promocyjnych były również i takie, które nawiązywały do stylistyki góralskiej,
- na stronie internetowej LGD prowadzona była baza dobrych praktyk http://baza.leader-zywiec.pl/.
- w biurze LGD odbywały się cykliczne spotkania z doradcą, który pomagał w wypełnieniu dokumentacji konkursowej oraz udzielał niezbędnej informacji o Programie,

- zapewniono umieszczanie przez administratorów stron z informacjami odnośnie spotkań doradczych oraz naboru wniosków na portalach gminnych oraz lokalnych portalach internetowych.

Rekomendacje wynikające z raportu ewaluacyjnego:

- preferowanym kierunkiem działania LGD powinno być zapewnienie kompleksowej informacji dla beneficjentów działań LGD na całych etapie trwania projektu. Szczególnie na etapie rozliczania projektu,
- preferowanym przez członków LGD kierunkiem działania biura powinno być również systematyczne przekazywanie informacji o działaniach LGD i dostępnej formie pomocy w każdej z gmin członkowskich,
- w badaniu z mieszkańcami podkreślano konieczność zapewnienia obsługi biura w godzinach dostępnych dla mieszkańców (godziny popołudniowe).
- w wyniku analizy zgłaszanych propozycji usprawnienia działań informacyjno - promocyjnych LGD przez członków stowarzyszenia wskazano na zasadność zwiększenia zakresu doradztwa świadczonego dla beneficjentów działań dostępnych w LSR. Warunkiem jednak właściwego zaplanowania i organizacji wsparcia LGD jest informacja ze strony SW o uwagach do wniosku o dofinansowanie lub wniosku o płatność beneficjenta,
- należy działania informacyjno-promocyjne LGD oprzeć w dużej mierze w oparciu o Internet, w tym media społecznościowe, korzystając z możliwości indywidualnego dotarcia do niewielkich grup docelowych, jakie oferuje ten kanał komunikacji, a także z możliwości prowadzenia komunikacji interaktywnej. LGD „Żywiecki Raj" jest obecna w mediach społecznościowych (Facebook), należy je zatem zintensyfikować,
- kontynuację działań LGD dotyczących funkcjonowania biura i działań informacyjno-promocyjnych w kolejnym okresie programowania.

3. Spotkania konsultacyjno-informacyjne organizowane w I etapie prac nad LSR - zebrano oczekiwania mieszkańców w zakresie informowania ich o działaniach związanych z realizacją LSR. Potrzeby zgłoszone przez mieszkańców:

- przed ogłoszeniem konkursu z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym powinny być przekazywane informacje o możliwym zakresie wsparcia i warunkach ubiegania się o dofinansowanie,
- po zakończonych naborach wniosków LGD powinna przekazywać informacje w zakresie zasad realizacji i rozliczania operacji, które uzyskały wsparcie,
- informacje dotyczące wdrażania LSR powinny być przekazywane w pierwszej kolejności z wykorzystaniem technik informacyjno-komunikacyjnych,
- materiały ze spotkań lub szkoleń powinny być publikowane na stronach internetowych, tak aby można do nich było wrócić,
- uczestniczące w spotkaniach osoby starsze (zdiagnozowana grupa defaworyzowana w LSR) wykazywały konieczność przekazywania informacji poprzez bezpłatny biuletyn LGD „Żywiecki Raj" w wersji papierowej.

4. Debata OPEN SPACE przeprowadzona 19 listopada 2015r., której uczestnikami byli Członkowie Stowarzyszenia. Podczas tej debaty poruszony został problem skutecznego komunikowania się z członkami LGD, aby efektywnie włączyć wszystkich członków LGD w partycypacyjny sposób podejmowania decyzji w LGD. Podczas tej debaty wysunięto wnioski iż skutecznym narzędziem komunikacji będą bezpośrednią przesyłane istotne informacje na adresy mailowe podane przez członków, jak i też kontakt poprzez widomości sms czy rozmowy telefoniczne.

5. Debata młodzieżowa (19.10.2015r.), której uczestnicy bardzo mocno podkreślali skuteczność przekazu informacji poprzez internet i media społecznościowe, przy czym przy ocenie wiarygodności informacji na pierwszym miejscu stawiana była strona internetowa gmin. LGD powinno poczynić zatem starania aby na stronach internetowych poszczególnych gmin znalazły się odnośniki, informacje o podejmowanych działaniach LGD. Jest to również niezwykle istotne ponieważ ta grupa została zdefiniowana jako jedna z grup defaworyzowanych w LSR.

6. Wywiad fokusowy z przedsiębiorcami, podczas którego poruszono również temat interaktywnej komunikacji z tymi grupami docelowymi wykazał istotność przekazu informacji poprzez stronę internetową a **wywiad fokusowy z kobietami/młodymi mamami** (grupa docelowa zdiagnozowana w LSR jako defaworyzowana) potwierdził istotność przekazywania informacji poprzez media społecznościowe, gdzie w dużej mierze ta grupa docelowa funkcjonuje bardzo aktywnie. Grupy te wskazały również na konieczność przekazu informacji poprzez bezpośrednią wysyłkę informacji na adres e-mail – LGD powinna gromadzić bazę e-mailową osób, które zainteresowane są uzyskiwaniem bieżącej informacji i przesyłanie wiadomości dot. LSR i LGD z wykorzystaniem tej poczty. Zaproponowano również utworzenie e-newslettera, który po dokonaniu subskrypcji informowałby o działaniach LGD związanych z wdrażaniem LSR.

7. Ankiety skierowanej do mieszkańców, w której zawarto pytania dotyczące oczekiwanych przez mieszkańców metod i sposobów komunikacji w odniesieniu do realizacji LSR. Ankieta ta pozwoliła skonsultować i zbadać opinię społeczności lokalnej na temat głównych założeń, celów Planu Komunikacji. Zostało wypełnionych 96 ankiet i informacji przekazanych przez mieszkańców, z których wynika, że najskuteczniejszą i najbardziej efektywną formą komunikacji jest strona internetowa i portale społecznościowe LGD „Żywiecki Raj" (49% wskazań), kolejno wskazywano: informacje przekazywane drogą elektroniczną (np. e-mail) – 31,3%, informacja udzielona w biurze LGD na zasadzie indywidualnego doradztwa – 25%, strony internetowe gmin należących do LGD „Żywiecki Raj" – 20,8%, informacje przekazywane podczas spotkań, szkoleń, warsztatów, konferencji – 19,8%. Przy czym 50% badanych wskazało, że chciałoby być informowanym o działaniach LGD „Żywiecki Raj" poprzez stronę internetową LGD, 38,5% strony internetowe gmin należących do LGD „Żywiecki Raj", 24% wskazało na portale społecznościowe. Badając problemy komunikacyjne na linii LGD – mieszkańcy: 45% mieszkańców wskazało, że nie miało problemów z komunikacją w kontaktach z LGD, 22,9% wskazało, że była zbyt mała liczba spotkań organizowanych na terenie gmin członkowskich z udziałem

mieszkańców, którym przybliżane byłyby zasady funkcjonowania LGD oraz sposoby pozyskiwania środków, 19,8% wskazało na brak informacji nt. dofinansowanych projektów, które na zasadzie dobrych praktyk zachęcałyby potencjalnych beneficjentów do pozyskiwania środków finansowych.

Badanie ankietowe potwierdziło wcześniejsze ustalenia i pomogło zweryfikować pogląd LGD na przyszłe działania komunikacyjne w LGD - w działaniach zapewniających udział społeczności we wdrażaniu LSR wykorzystywane będą różne formy komunikowania, zróżnicowane w zależności od odbiorców.

W oparciu o zebrane w ten sposób informacje został przygotowany Plan Komunikacyjny, uwzględniając nowe uregulowania prawne dla okresu wdrażania 2014-2020, który następnie został przeanalizowany podczas warsztatu strategicznego 01.12.2015r. i skonsultowany również w dniu 08.12.2015r. podczas spotkania roboczego Rady LGD. Następnie zespół roboczy podczas warsztatu ewaluacyjnego dokonał przeanalizowania uwag i przygotował wersję treści w tym zakresie do umieszczenia w projekcie LSR, który został całościowo poddany kolejnym konsultacjom.

1.2. Najważniejsze cele realizacji Planu Komunikacji

1.2.1 Celem strategicznym w Planie Komunikacji opracowanym przez LGD „Żywiecki Raj" jest: **wspieranie realizacji celów LSR LGD „Żywiecki Raj" poprzez rzetelne i wyczerpujące przekazywanie informacji, zachęcanie potencjalnych wnioskodawców i mieszkańców obszaru LGD do korzystania ze środków w ramach LSR oraz propagowanie efektów wykorzystania tych środków.**

1.2.2 Cel główny Planu Komunikacji będzie realizowany przez zestaw celów szczegółowych:

1. Utrwalenie i pobudzenie zaangażowania społecznego zbudowanego w ramach realizacji LSR 2007-2013 i na etapie partycypacyjnego tworzenia LSR na lata 2014-2020,
2. Aktywizacja społeczności lokalnej poprzez włączenie mieszkańców w działania LGD,
3. Skuteczny, przejrzysty i interaktywny przekaz informacji dotyczących możliwości i warunków pozyskania dofinansowania w ramach poszczególnych działań/operacji w ramach LSR,
4. Wsparcie potencjalnych beneficjentów w zakresie doskonalenia umiejętności przygotowania wniosków aplikacyjnych i pozyskiwania środków finansowych poprzez LGD,
5. Wsparcie beneficjentów, którzy otrzymali środki w ramach LSR w zakresie doskonalenia umiejętności w zakresie rozliczenia projektów,
6. Pozyskanie informacji zwrotnej na temat skuteczności, jakości i efektywności podejmowanych działań LGD,
7. Podjęcie działań komunikacyjnych uwzględniających grupy defaworyzowane w zakresie wdrażania LSR, realizowanych operacji i działań LGD,
8. Popularyzowanie i promocja projektów dofinansowanych w ramach realizacji LSR,
9. Popularyzowanie i promocja efektów działań LGD „Żywiecki Raj", kreowanie dobrego wizerunku i rozpoznawalności LGD „Żywiecki Raj",
10. Szerokie włączenie społeczności lokalnej ze wszystkich trzech sektorów w proces monitoringu i ewaluacji LSR.

2. Działania komunikacyjne i środki przekazu

Realizacja celów komunikacyjnych będzie możliwa poprzez różnorodne i wielopłaszczyznowe działania aktywizujące, informacyjne, edukacyjne i wizerunkowe. **Poszczególne działania komunikacyjne będą skierowane i dostosowane do konkretnych grup odbiorców, a składać się będą z czterech etapów: zainteresowania danych odbiorców przekazywanymi informacjami – skłonienia w celu, sprawdzenia co do zaoferowania ma LGD, podjęcia realizacji działań przez beneficjentów lub skorzystania z przygotowanych działań przez uczestników projektu a ostatni krok to etap polecania, popularyzowania osiągniętych efektów działań.**

LGD po doświadczeniach z realizacji działań promocyjnych i aktywizacyjnych z okresu programowania 2007-2013 oraz po uwzględnieniu wyników przeprowadzonej analizy potrzeb komunikacyjnych opiera działania w ramach PK na podjętych formach i środkach komunikacji dotychczas realizowanych, wybierając te które przyniosły najlepsze efekty, ale także zakłada uwzględnienie nowoczesnych, zróżnicowanych i innowacyjnych metod, które do tej pory nie były wykorzystywane. Opracowany schemat dostępu do informacji jest zdywersyfikowany tak, by zapewnić możliwość dotarcia do informacji na wiele sposobów zarówno pod względem formy, treści jak i zasięgu. Uwzględniono także stopień, szczegółowość przekazywanych informacji w zależności od etapu działania, stopnia posiadanych i potrzebnych informacji z poziomu odbiorcy. Dzięki temu informacja do odbiorców będzie docierała w sposób wielokanałowy i wielopoziomowy.

Działania i środki komunikacji odpowiadające celom i określonym grupom docelowym:

-Kampania informacyjna – działania skierowane do całej społeczności lokalnej, w tym do potencjalnych beneficjentów i grup defaworyzowanych. Założeniem kampanii jest bardzo szeroka informacja i promocja LSR, zakładanych w niej działań. Przewiduje się w zależności od potrzeb prowadzenie akcji w sposób ciągły i okazjonalny poprzez: media lokalne, artykuły sponsorowane, broszury, publikacje, ulotki itp.

-Portale internetowe oraz media społecznościowe – strona internetowa LGD, strony internetowe gmin członkowskich, lokalne portale internetowe a także portal społecznościowe np. Facebook - informacja dla poszczególnych grup odbiorców jest dostępna non-stop, o każdej porze. Zastosowana forma przekazu posłuży do prezentacji wszystkich dokumentów związanych z wdrażaniem LSR, a także bieżącego informowania o planowanych naborach wniosków – terminach, wymaganiach kryteriach wyboru. Na stronie internetowej LGD zostaną zastosowane nowoczesne i innowacyjne na poziomie LGD narzędzia do komunikacji zwrotnej – będzie zastosowany **interaktywny kalendarz doradztwa**, dla osób, które będą chciały skorzystać z konsultacji a dla osób chcących uzyskać informacje na temat

możliwości pozyskania i rozliczenia środków **będą wdrożone kursy e-learnigowe** pozwalające nie tylko na przekaz informacji ale i informację zwrotną na temat zrozumiałości przekazywanych informacji i stanu wiedzy potencjalnych beneficjentów. Zostanie również zastosowane narzędzie komunikacji w formie **e-newslettera,** zatem poprzez stronę internetową będzie możliwość wpisania się na listę mailingową. Na stronie będzie na bieżąco rozbudowywana **mapa projektów zrealizowanych dzięki środkom pozyskanym przez LGD.**

-Badania satysfakcji – działania skierowane do wszystkich grup docelowych, które umożliwią pozyskanie zwrotnej informacji w zakresie realizacji LSR i podjętych działań LGD. Ankiety będą dostępne podczas szkoleń i doradztwa jak również na stronie internetowej udostępniane będą sondaże, ankiety dotyczących LGD pod względem działań aktywizujących, informacyjnych, edukacyjnych i wizerunkowych.

-Materiały promocyjne – wykorzystane zostaną materiały reklamowe, gadżety promocyjne, które będą dystrybuowane podczas różnego rodzaju akcji informacyjno-promocyjnych a także wydarzeń organizowanych przez LGD. Gadżety te będą zarówno użyteczne jak i nawiązujące swym charakterem do regionu.

-Materiały szkoleniowe – w formie drukowanej i/lub cyfrowej wykorzystane zostaną w realizowanych działaniach edukacyjnych.

-Warsztaty, konferencje, spotkania informacyjno-promocyjne, szkolenia – zostaną zastosowane w celu przekazu informacji i wsparcia w postaci informacji i doradztwa dla potencjalnych i beneficjentów.

-Infolinia dla potencjalnych beneficjentów - telefoniczny kontakt z pracownikami Biura LGD oraz poczta elektroniczna – kontakt za pośrednictwem wiadomości e-mail.

-Doradztwo indywidualne - konsultacje na etapie pozyskania jak i rozliczenia projektu. Doradztwo będzie prowadzone w biurze LGD, nie przewiduje się organizacji punktów konsultacyjnych na obszarze LGD ze względów organizacyjnych. Z doświadczeń z poprzedniego okresu wynika, iż kompleksowe, fachowe i prowadzone w odpowiednich warunkach doradztwo może być organizowane z zapewnieniem dostępu pracownika do niezbędnych materiałów, do sprzętu biurowego - możliwość przygotowania na bieżąco materiałów dla konkretnych grup docelowych, do internetu a takie warunki zapewnia biuro LGD. Działanie to będzie oparte na silnie spersonalizowanym przekazie informacji, na relacji pracownik Biura LGD – beneficjent.

-Wydarzenia promocyjne – organizowane przez LGD w partnerstwie z innymi podmiotami a także uczestnictwo LGD w lokalnych/regionalnych/krajowych i zagranicznych wydarzeniach.

Zastosowane w Planie Komunikacji działania komunikacyjne odpowiadają również na zdiagnozowane specjalne potrzeby grup defaworyzowanych zidentyfikowanych w LSR. **Dodatkowo LGD przewiduje zastosowanie specjalnie dedykowanych działań komunikacyjnych skierowanych do grup defaworyzowanych** poza wskazanymi w diagnozie przygotowanej pod Plan Komunikacyjny a **opierających się na innowacyjnych i nowoczesnych metodach przekazu komunikacji na poziomie LGD**:

-Osoby młode - młodzież gimnazjalna i młodzież do 30 roku życia – organizacja, przeprowadzanie konkursów (plastycznych, fotograficznych itp.) mających zachęcić młodzież do działania, zainteresowania się działalnością LGD jak i przeprowadzania debat młodzieżowych. W ramach tych działań przewiduje się kontakt z placówkami szkolnymi z terenu LGD i podjęcie współpracy. Będą również zapraszani przedstawiciele samorządu uczniowskiego szkół oraz młodzieżowych organizacji pozarządowych na spotkania i szkolenia.

-Kobiety wchodzące/powracające na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dziecka – planuje się zastosowanie przekazu informacji „metodą śnieżnej kuli" - jedna osoba wskazuje następnej osobie z tej grupy informacje a także poprzez specjalnie dedykowane spotkania dla tej grupy w zakresie doradztwa grupowego i w miarę potrzeb zapewnienia opieki nad dziećmi w tym czasie.

-Osoby niepełnosprawne – w miarę zgłoszenia takich potrzeb będą organizowane grupowe konsultacje udzielane na zaproszenia organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych w siedzibach tych organizacji i/lub indywidualne konsultacje u osób niepełnosprawnych. Przedstawiciele środowisk i organizacji pozarządowych z obszaru działania LGD funkcjonujących na rynku osób z różnymi niepełnosprawnościami będą zapraszani na organizowane konferencje i szkolenia.

-Osoby powyżej 50 roku życia – dystrybucja materiałów drukowanych w urzędach gminy i poprzez działające na terenie LGD organizacje zrzeszające seniorów, Koła Gospodyń Wiejskich, Koła Pszczelarskie, artykuły, ogłoszenia prasowe.

Dzięki powyższym działaniom komunikacyjnym będzie możliwe zapewnienie równego dostępu do informacji na temat LSR. Dodatkowo efekt działań pogłębi spójna wizualizacja, obejmując również zastosowanie stosownych logotypów, co wpłynie na rozpoznawalność, pozytywny odbiór i skojarzenie realizowanych działań z LGD.

LGD zamierza utrwalać i pobudzać mobilizację społeczną dodatkowo poprzez akcje informacyjno-promocyjne.

3.Wskazanie głównych adresatów poszczególnych działań komunikacyjnych, tj. grup docelowych

Grupy docelowe, do których kierowane będą poszczególne działania komunikacyjne wynikają z LSR i zwartych w niej tam celów ogólnych i szczegółowych. Podstawowym kryterium podziału adresatów działań komunikacyjnych jest poziom ich zaangażowania w proces wdrażania LSR. W procesie komunikacji będą uczestniczyć takie kategorie odbiorców jak:

− ogół mieszkańców obszaru – społeczność lokalna, wchodzące w jej skład grupy społeczne oraz zdiagnozowane w LSR grupy defaworyzowane. Odbiorcą komunikacji o realizacji LSR będzie każdy mieszkaniec obszaru działania LGD „Żywiecki Raj", co nie oznacza jednak zastosowania jednakowej komunikacji do wszystkich odbiorców, gdyż jak

wskazała analiza istnieją zróżnicowane potrzeby informacyjne, które narzucają konieczność prowadzenia zróżnicowanych działań komunikacyjnych z zastosowaniem dopasowanych do danej grupy docelowej środków przekazu.

− **potencjalni wnioskodawcy**, którzy mogą ubiegać się o wsparcie w ramach wdrażania LSR m.in. mieszkańcy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego, instytucje kultury, sołtysi, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych. Potrzeby komunikacyjne tej grupy dotyczyć będę kwestii ściśle merytorycznych związanych bezpośrednio z planowaną operacją. Grupa ta szczególnie potrzebuje bodźców motywacyjnych do podjęcia konkretnych działań. Przekaz informacji powinien być dostosowany do potrzeb/oczekiwań potencjalnego beneficjenta i wskazywać nowe możliwości jakie daje pozyskanie środków w LGD a także przekonać o korzyściach wynikających z podjęcia „wysiłku" w ubieganiu się o środki co jest szczególnie ważne, gdyż opierając się na doświadczeniach poprzedniego okresu programowania duża liczba potencjalnych beneficjentów zrezygnowała z ubiegania się o dotacje nie na poziomie wyboru przez LGD do dofinansowania operacji, ale na poziomie merytorycznych i formalnych uzupełnień w SW.

− **faktyczni beneficjenci**, podmioty, które już otrzymały dotację, Potrzeby komunikacyjne tej grupy dotyczyć będę kwestii ściśle merytorycznych związanych bezpośrednio z realizowaną operacją. Ta grupa powinna być motywowana do promowania własnej operacji i jak i źródeł pozyskania środków – czyli LGD, SW.

− **potencjalni i faktyczni uczestnicy projektów realizowanych przez innych beneficjentów**, którzy aktywnie uczestniczą w operacjach, w tym w szczególności grupy defaworyzowane, które mogą skorzystać lub korzystają z efektów operacji realizowanych przez beneficjentów. Komunikaty do tej grupy powinny wzbudzać w nich zainteresowanie możliwościami wzięcia udziału w projekcie, perspektywami zmian dzięki środkom przewidzianym w LSR oraz przekonać o ich dostępności.

- odbiorcy rezultatów – opinia publiczna - cała społeczność lokalna obszaru działania LGD, a także turyści i inwestorzy – podmioty korzystające bezpośrednio i pośrednio z efektów operacji zrealizowanych z udziałem środków przewidzianych w LSR. Grupa ta powinna mieć świadomość, że korzysta z efektów pracy beneficjentów, co możliwe jest przez upowszechnienie informacji o korzyściach jakie dają zrealizowane w ramach LSR operacje. Komunikaty skierowane do tej grupy docelowej powinny zawierać język korzyści, popularyzujący efekty wykorzystania środków w LSR, ale również przedstawienia jaką szansę rozwoju i zmiany na lepsze dają środki unijne.

4.Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

LGD planuje przeprowadzać ewaluację PK oraz prowadzić sprawozdawczość z prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych. Poszczególne działania będą oceniane w oparciu o wskaźniki szczegółowo opisane w PK. Ocena efektywności działań PK: badania ilościowe i jakościowe, analizy opinii zamieszczanych w mediach, opinii przedstawianych na spotkaniach z wnioskodawcami oraz ankiet satysfakcji zbieranych po realizacji spotkań, szkoleń, warsztatów itp. Jeśli w wyniku monitoringu lub ewaluacji zostanie stwierdzone, że podjęte działania komunikacyjne nie przynoszą pożądanych efektów, zostanie zastosowany plan naprawczy. Plan ten polegać będzie na modyfikacji dotychczasowych praktyk komunikacyjnych i ich udoskonaleniu lub wprowadzeniu innych, które w ocenie LGD będą bardziej odpowiednie w drodze do celu. Zaplanowane zostało gromadzenie półrocznych raportów z realizacji działań informacyjno – promocyjnych PK i prezentacja wyników podczas posiedzenia Walnego Zebrania Członków.

5. Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR

Działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR zostały przewidziane w PK. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD. podczas przewidzianych w PK działań. Pozyskane informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura. W przypadku zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej wdrożone zostaną środki zaradcze. Planuje się upubliczniane wyników działań realizowanych w ramach PK za pomocą strony internetowej LGD i gmin członkowskich, e-newslettera w okresach półrocznych. Działanie te pozwolą wszystkim zainteresowanym na zapoznanie się efektami działań przewidzianych w PK.

6. Łącznie na działania zawarte w Planie Komunikacji, LGD zamierza przeznaczyć całość dostępnych środków na aktywizację **w kwocie 377 625 zł, w tym 146 100 zł** na działania związane z podniesieniem wiedzy i umiejętności kadr LGD (ujęte w załączniku nr 3 Plan Działania). Pozostała kwota 231 525 **zł** zostanie podzielona zgodnie z poniższą tabelą:

Tabela 1. Planowany budżet Planu Komunikacji (finansowanych w ramach 19.4)

Planowany budżet Planu Komunikacji – kwota 251 400 zł	
Kampania informacyjna	55 000 zł
Portale internetowe oraz media społecznościowe	55 000 zł
Badania satysfakcji	25 000 zł
Materiały promocyjne	45 000 zł
Warsztaty, konferencje, spotkania informacyjno-promocyjne, szkolenia	20 000 zł
Infolinia dla potencjalnych beneficjentów/ Doradztwo indywidualne	1 525 zł
Wydarzenia promocyjne	30 000 zł
Razem	**231 525 zł**

Tabela 2. Zakładane wskaźniki w oparciu o planowany budżet Planu Komunikacji (finansowanych w ramach 19.4) oraz planowane efekty działań komunikacyjnych

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania	Adresaci działania(grupy docelowe)	Środki przekazu	Wskaźniki	Planowane efekty
I połowa 2016r.	Utrwalenie i pobudzenie zaangażowania społecznego zbudowanego w ramach realizacji LSR 2007-2013 i na etapie partycypacyjnego tworzenia LSR na lata 2014-2020,	Akcja informacyjno-promocyjna: 10 lat LGD	Mieszkańcy obszaru LGD, wszyscy potencjalni wnioskodawcy,	artykuły na stronach internetowych oraz portalach społecznościowych	2 artykuły na stronie internetowej LGD; 3 informacje na portalu społecznościowym	- podniesienie świadomości wśród mieszkańców obszaru na temat przedsięwzięć realizowanych przez LGD, - budowa marki LGD, - podtrzymanie i wzrost pozytywnych odczuć podmiotów z terenu Lokalnej Grupy Działania związanych z funkcjonowaniem LGD, realizacji LSR a także w szerszej perspektywie z istnieniem samych funduszy unijnych oraz skutków ich działania
				e-mailing	100 wysłanych e-maili	
				rozbudowa bazy zrealizowanych wniosków w ramach wdrażania LSR	1 rozbudowana baza zrealizowanych projektów	
II połowa 2016r.	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych o LSR, jej głównych celach, zasadach i kryteriach przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiąganie celów LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń i planowanych efektów LSR na lata 2014 - 2020	Potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, JST, organizacje pozarządowe i mieszkańcy oraz grupy defowaryzowane, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	Artykuły, wywiady w prasie lokalnej oraz innych mediach	2 artykuły/wywiady	-poinformowanie potencjalnych beneficjentów o możliwości ubiegania się o pomoc finansową na realizację operacji, - udzielenie inf. o procedurze udzielania wsparcia., - otarcie z informacją do grup defaworyzowanych, - poszerzenie wiedzy mieszkańców obszaru na temat LSR i planowanych przedsięwzięć
				ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOK, GOPS, PUP), skierowane także do grup defaworyzowanych	20 ogłoszeń w siedzibach instytucji publicznych	
				spotkania informacyjne	14 spotkań informacyjnych / 140 uczestników spotkań	
				informacje na stronach www LGD, gmin członkowskich i partnerów	14 informacji na stronach www LGD, gmin członkowskich i partnerów	
				doradztwo dla potencjalnych beneficjentów	50 godzin doradczych	
				biuletyn LGD	1000 rozdysponowanych biuletynów	
				e-newsletter	2 opracowane i wysłane e-newslettery	

I lub II półrocze 2017, i 2019	Uzyskanie opinii mieszkańców, potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych na temat LSR, jej głównych celów, kryteriów przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiąganie celów LSR	Kampania informacyjna na temat planowanych i zrealizowanych efektów LSR - informacja zwrotna	odbiorcy działań i społeczność lokalna z obszaru LGD	zbieranie opinii podczas imprez na obszarze działania	4 imprezy	- zwrot ankiet na poziomie 30% -otrzymanie zbiorczej opinii na temat LSR, w tym od grup defaworyzowanych - propozycje zmian w LSR i kryteriach
				ankiety na stronach internetowych	50 ankiet zebranych	
				doradztwo w punktach konsultacyjnych i biurze LGD	50 opinii	
				ulotka informacyjna	1 000 rozdysponowanych ulotek	
				informacje na stronach www	10 ogłoszeń na stronach internetowych	
II półrocze 2017r. - II półrocze 2019 - działanie ciągłe	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy szkoleniowo – doradczej świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzania ewentualnych korekt w tym zakresie	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD w zakresie aplikowania o środki finansowe w ramach LSR	Wnioskodawcy operacji w ramach LSR oraz grupy defowaryzowane	ankiety w wersji elektronicznej zamieszczane na stronie www oraz rozsyłane na adresy email wnioskodawców	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	zwrot ankiet na poziomie min. 30%
II półrocze 2018r.	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych o LSR po zmianach, jej głównych celach, zasadach i kryteriach przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiąganie celów LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR po zmianach oraz możliwościach aplikowania	wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru, gr. defowaryzowane	Spotkania	2 spotkania	- ponowne poinformowanie beneficjentów o możliwości ubiegania się o pomoc finansową na realizację operacji. - dotarcie z informacją do grup defaworyzowanych. - poszerzenie wiedzy mieszkańców obszaru na temat LSR i planowanych przedsięwzięć po ewentualnych zmianach.
				konsultacje i doradztwo świadczone przez biuro	60 godzin doradztwa	
				ogłoszenie do grup defaworyzowanych w PUP, OPS, OWES	10 ogłoszeń w instytucjach publicznych	

I i II półrocze 2019r.	Poinformowanie mieszkańców i środowisk lokalnych o efektach realizacji LSR do 2018r.	Kampania informacyjna nt. zrealizowanych celów i przedsięwzięć do 2018r. i zadań na kolejna lata	wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	Artykuły, wywiady w prasie lokalnej oraz innych mediach	2 artykuły, wywiady	- wzrost liczby osób poinformowanych o efektach LSR. - zwrot ankiet na poziomie 10%
				Wydarzenia plenerowe i imprezy	2 wydarzenia plenerowe i imprezy	
				Broszury informacyjne	1000 wydanych broszur	
I półrocze 2019 praca ciągła	Przekazanie potencjalnym beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD w kolejnych latach okresu programowego	Warsztaty i szkolenia nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD	potencjalni wnioskodawcy, w tym grupy defowaryzowane	prezentacje i materiały informacyjno – szkoleniowe,	2 warsztaty/szkolenia	- wzrost liczby osób, które nabędą wiedzę i umiejętności z zakresu przygotowywania wniosków i kryteriów ocen stosowanych przez organ decyzyjny LGD
				ulotki informacyjne	1000 ulotek	
I półrocze 2019, II półrocze 2021	Informacja zwrotna na temat efektów wdrażania LSR	Monitorowanie realizacji założeń i celów LSR w tym ewaluacja zlecona	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców,	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	zwrot ankiet na poziomie min. 30%; publikacja wyników badań na stronie LGD
				badanie ewaluacyjne	2 badania	
II półrocze 2021	Poinformowanie środowisk lokalnych i mieszkańców o efektach LSR	Kampania informacyjna o efektach LSR na lata 2014-2020	wszyscy mieszkańcy obszaru objętego LSR	artykuły w prasie lokalnej	1 artykuł	- wzrost liczby odbiorców poinformowanych o efektach wdrażania LSR
				Publikacje	1000 publikacji o efektach realizacji LSR	